

Resultatanalys

Samarbetet med Polen

Mars 1999

Lisa Román
Lennart Königson

Avdelningen för Central- och Östeuropa

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER	1
SVERIGES POLENBISTÅND – DET FÖRSTA OCH STÖRSTA MILJÖPROGRAMMET	1
LANDSTRATEGIN OCH DESS SYFTE	1
UTVÄRDERINGEN	2
VAD HAR ÅSTADKOMMITS?	3
HAR STRATEGIN GENOMFÖRTS?	4
SIDAS ARBETSSÄTT	5
BAKGRUND	6
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
LANDSTRATEGIN	7
<i>Strategins inriktning</i>	7
<i>Prioriterade insatser</i>	9
<i>Vad är en strategi?</i>	10
<i>Hur tolka landstrategin?</i>	11
SAMARBETETS FORMER	12
RESULTATANALYSENS OMFATTNING	13
METOD	14
RAPPORTENS UPPLÄGGNING	14
ÖVERSIKT ÖVER BILATERALA INSATSER I POLEN	14
MILJÖMÄSSIGT HÅLLBAR UTVECKLING	16
ÖSTERSJÖPROGRAMMET	16
TOTALT ANSLAG AVSEENDE MILJÖMÄSSIGT HÅLLBAR UTVECKLING	17
PROJEKTEN	18
<i>Vatten- och avlopp</i>	18
<i>Andra Östersjörelaterade insatser</i>	20
<i>Övriga miljöinsatser</i>	21
<i>Energi</i>	24
ECOFUND	25
<i>'Debt-for-environment swap'</i>	25
<i>Fondens syfte</i>	26
ENKÄTUNDERSÖKNING	26
<i>Upplägg och genomförande</i>	26
<i>Resultat</i>	27
SLUTSATSER AVSEENDE MILJÖSTÖDET	30
<i>Tre huvudfrågor</i>	30
<i>Resultatutvärdering</i>	31
<i>Effektivitet i genomförandet</i>	34
<i>Relevans och strategi</i>	37
SOCIALT HÅLLBAR EKONOMISK OMVANDLING	42
OFFENTLIG FÖRVALTNING	42
<i>Arbetsmarknad och arbetarskydd</i>	42
<i>Fastighetsregister och markinformationssystem</i>	43
<i>Stöd till skatteförvaltning och samhällsstatistik</i>	44

NÄRINGSLIV	44
<i>Skogs- och träindustri</i>	44
<i>Bankutbildning</i>	45
<i>Övriga näringslivsinsatser</i>	46
STÖDET TILL DE SOCIALA SEKTORERNA	46
<i>Pensionsreform</i>	47
SAMMANFATTANDE BEDÖMNING	47
DEMOKRATI	50
VÄNORTSSAMARBETET	50
ÖVRIGA SIDA ÖST-FINANSIERADE INSATSER	51
<i>EU-integrationsinsatser</i>	51
<i>Mänskliga rättigheter</i>	52
<i>Enskilda organisationer</i>	53
<i>Svenska Institutet</i>	54
SAMMANFATTANDE BEDÖMNING	54
SÄKERHETSGEMENSKAP	56
SLUTSATSER	57
RESULTAT – ”VAD HAR ÅSTADKOMMITS?”	57
<i>Resultaten för Polen</i>	57
<i>Det egna intresset</i>	58
GENOMFÖRANDE – ”HUR HAR INSATSERNA UTFÖRTS?”	60
<i>Bra kvalitet?</i>	60
<i>Låg kostnadseffektivitet?</i>	60
RELEVANS – ”HAR MAN GJORT RÄTT SAKER?”	61
<i>Uthållighet</i>	61
<i>Styrning av utvecklingssamarbetet</i>	61
<i>Landstrategin och målen för östsamarbetet</i>	62
<i>Jämställdhet</i>	63
HAR SIDA ARBETAT PÅ RÄTT SÄTT?	64
<i>KTS och efterfrågestyrningen</i>	64
<i>Sidas ”medparter”</i>	65
<i>Måste bistånd vara centraliserat?</i>	67
<i>Vad tycker polska konsulter?</i>	68
AVSLUTANDE REFLEKTIONER	68
BILAGOR	70

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Sveriges Polenbistånd¹ – det första och största miljöprogrammet

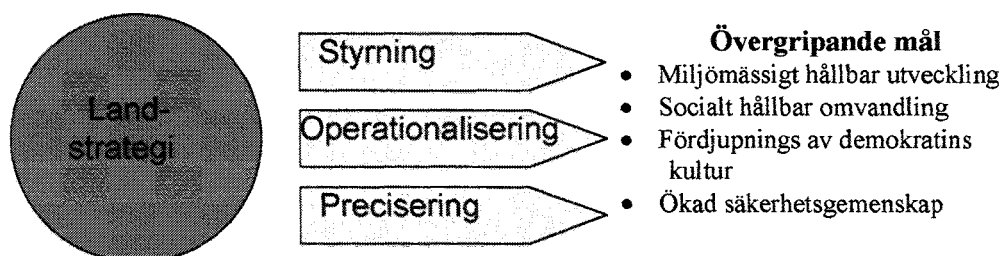
Sverige har under perioden 1989 till 1998 lämnat bistånd till Polen på drygt 600 miljoner kronor. Den dominerande delen av detta stöd har utgjorts av insatser inom miljövården i form av bundet gåvobistånd. Trots att svenskt bistånd till Polen ofta beskrivs som litet och begränsat i jämförelse med både Polens ekonomi och biståndet från andra givare var det svenska miljöstödet både det första och det största av samtliga nationella miljöbiståndsprogram. Det svenska miljöbiståndet kompletterades successivt med insatser inom de sociala och ekonomiska sektorerna, stöd till demokrati och begränsade insatser för att främja gemensamma säkerhetsintressen.

Sveriges bistånd till Polen var redan tidigt fokuserat på främst vatten och avlopp och i något mindre grad på luftföroreningar. Sverige finansierade initialt både hård och mjukvara, det förre främst bestående av vatten och avloppsreningsutrustning. Senare koncentrerades insatserna till att finansiera enbart mjukvara innefattande ett betydande inslag av kunskapsöverföring. En ytterligare dimension som fanns med från början var den geografiska. Sverige stödde företrädesvis (men inte uteslutande) projekt i Polens Östersjöregion. Vidare användes biståndsformen kontraktfinansierat tekniskt samarbete (KTS), vilken innebär att biståndet finansierar en polsk parts kostnad för i Sverige upphandlade varor och tjänster och att det därigenom alltid finns såväl en polsk som en svensk kontraktspart.

Vid slutet av budgetåret 1994/95 hade biståndet finansierat insatser i över 30 miljöprojekt och närmare 20 projekt i övriga sektorer. Av miljöprojekten hade åtta stycken slutförts respektive avslutats. Det stora flertalet projekt i övriga sektorer var av mindre omfattning och av senare datum än miljöprojekten.

Landstrategin och dess syfte

Under 1995 utarbetade Sida på regeringens uppdrag en strategi för det fortsatta biståndet till Polen. Denna, som var den första i sitt slag för Sidas biståndsinsatser i Östeuropa, syftade till att styra, operationalisera och precisera biståndet mot följande fyra övergripande mål:

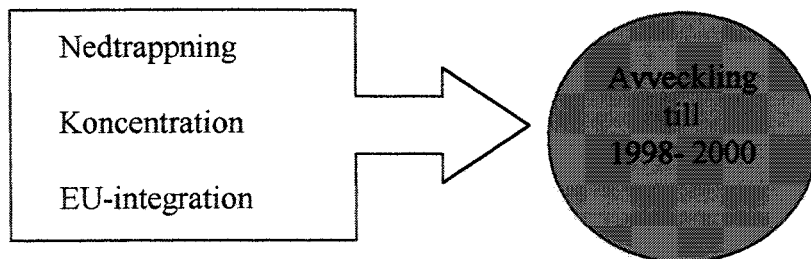

¹ Inom Sida används ofta begreppet utvecklingssamarbete som liktydigt med biståndsverksamhet. Orden är dock knappast synonyma och för undvikande av otydlighet har utvärderingen försökt använda det senare i fall där oklarhet kan uppstå.

Mot bakgrund av den betydande fokusering som redan från början funnits vad gäller den största delen av biståndet, nämligen miljöstödet, framstår detta behov som motiverat främst av två faktum

1. att Polens ekonomiska utveckling varit mycket snabb och att biståndet därför borde kunna avvecklas snabbare än förväntat, och
2. att Polen sökt medlemskap i EU.

Strategin angav följande övergripande inriktning på biståndet:

Landstrategin angav vilka typer av insatser inom respektive mål som borde prioriteras. Sålunda konstaterar strategin att

- miljöinsatser förutses fortsätta dominera, men att
- stöd till den sociala sektorn och demokrati skall ges ökad tonvikt, samt att
- stödet till förbättrad internationell säkerhet, det s k säkerhetssamarbetet, förutses vara relativt begränsat.

Den mest konkreta strategiska inriktningen var att biståndet i allt väsentligt skulle "kunna **avvecklas och avslutas** inom en tidsperiod av 3-5 år", d v s före eller i samband med sekelskiftet. Undantag gjordes enbart för stöd som hade särskilt starka drag av grannlandssamarbete och där det förelåg ett tydligt svenskt egenintresse.

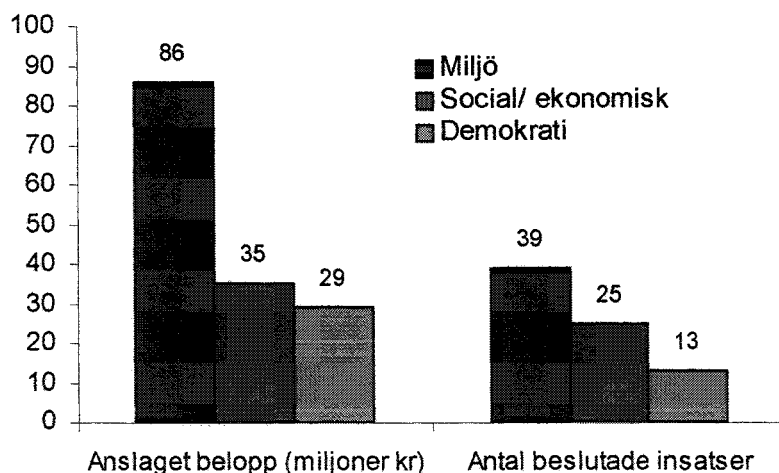
En strategi måste, för att vara meningsfull, ange både det en verksamhet skall ägnas som vad den inte skall syssla med. Strategin krävde att Sida skulle "**koncentrera samarbetet än mer** till ett begränsat antal strategiska områden". Fokuseringen skulle vara mot vissa bestämda områden inom vilka Sverige hade goda förutsättningar att ge stöd och där tidigare erfarenheter visade att resurserna använts på ett effektivt sätt.

Prioriteringen av stödet till Polens EU-integrationen var ett återkommande tema i strategin. Det finns anledning att förmoda att strategin avsett att prioritera detta område framför all annan verksamhet. EU-integrationsstödet skulle inriktas mot att stödja anpassningsarbetet, bl a lagapproximering, och att hjälpa Polen att förbereda medlemsförhandlingar.

Utvärderingen

Inför en stundande ny strategi för den kommande treårsperioden har Sida anmodats göra en resultatutvärdering för den period som täcktes av 1995 års strategi. Föreliggande rapport redovisar i första hand omfattningen och utfallet av den del av Sveriges bistånd till Polen som handlagts av Sida. Detta innefattade totalt 77 insatser

till en kostnad av 150 miljoner kronor vars fördelning framgår av nedanstående diagram.

I tillägg till detta har Sida avsatt totalt 130 miljoner till katastrofinsatser och ca 20 miljoner har handlagts av UD, Svenska Institutet och Naturvårdsverket. Dessa insatser har inte bedömts av utvärderingen.

Vad har åstadkommit?

En sammanfattande slutsats är att det stora flertalet av de insatser som hittills hunnit avslutas uppnått de konkreta mål som projektplaner och beslutsunderlag angivit. I endast ett fåtal fall har resultaten avvikit markant från de avsedda och i ett par fall har detta lett till att insatser avbrutits. Detta är i sig inget uppseendeväckande. Det är inte fel att det finns risker för misslyckande också i biståndsprojekt och det har det funnits även i de projekt som fått stöd i tidigare skeden av biståndet till Polen. Andelen icke lyckade projekt är mycket rimlig i relation till det totala antalet projekt som fått stöd under perioden.

Förseningar har emellertid förekommit i ett förhållandevis stort antal fall och toleransen för dylika är sannolikt alltför stor hos alla involverade parter. I en del fall har förändringar i ursprungliga projektplaner gjorts, med godkännande från Sida, och organisationens förmåga att visa flexibilitet kommenteras positivt i flera av svaren i den enkät som utgjort en del av utvärderingen. Avsikten med sådana förändringar är emellertid att, givet omständigheterna, bättre kunna uppnå det övergripande syftet med en specifik insats.

Enkätundersökningen har givit vid handen att såväl polska som svenska parter är påfallande positiva till samarbetet. Omdömena om de svenska parternas insatser har genomgående varit genuint positiva och uppskattande. Undantagen är mycket få och har i de flesta fall samband med

- dels att de svenska kontraktsparterna förefaller ha haft ett stort inflytande över såväl projektidentifiering som genomförande, och
- dels att de inte kontrakterats genom konkurrensupphandling.

Samtidigt kan konstateras att mycket få om ens några av de medverkande svenska leverantörsorganisationerna lyckats omsätta dessa positiva omdömen till bestående affärsrelationer eller marknadsetableringar vilket rimligen får anses vara ett av syftena med det bundna KTS-biståndet. Detta har relevans främst på miljöområdet och skall bedömas mot bakgrund av att det svenska miljöbiståndet varit både det första och största dylika bistånd som lämnats till Polen. Svenska konsultföretag inom miljöområdet förefaller ha varit betydligt sämre på att etablera samarbete med polska konsulter än t ex engelska, danska och tyska konsulter.

Utvärderingen inte kunnat bedöma kostnadseffektiviteten i utförandet annat än indirekt (genom indicier snarare än fakta) men finner skäl att hysa tveksamhet. Mycket begränsad konkurrensupphandling (mindre än 20 av 50 upphandlingar) avsaknad av verktyg för uppföljning (av typ LFA-matriser e d) samt stora skillnader i enhetskostnader bland det ganska stora antalet utbildningsprojekt är några av indicierna.

Har strategin genomförts?

Samtliga projekt har bedömts vara förenliga med de övergripande fyra målen för Östsamarbetet. Däremot har det svenska biståndet till Polen inte avvecklats och ej heller koncentrerats på det sätt som får anses ha varit strategins avsikt.

- En successiv nedtrappning av biståndet till Polen ligger i linje med landstrategin. Utvärderingen konstaterar att miljöbiståndet är på väg att avveckla sig självt och att strategin i så måtto realiserats. Det finns inte mer än tre fortsättningsprojekt bland de miljöprojekt som löper idag jämfört med 13 när den nuvarande strategin trädde i kraft. Är detta en planerad gradvis nedtrappning, eller en avveckling orsakad av brist på relevanta projekt? Miljöprojekt som tillika är att betrakta som grannlandssamarbete och som främjar det svenska egenintresset borde enligt strategin ha utvecklats snarare än avvecklats. Utvärderingen har inte funnit att så har skett.
- På miljöområdet har de största satsningarna varit inom avfallssektorn. Denna sektor, som inte tidigare har fått stöd, kan knappast anses ha särskilt starka drag av grannlandssamarbete och projekten tillfredsställer inte strategins krav på att det skall föreligga ett tydligt svenskt egenintresse. Insatserna kan heller knappast anses falla inom ramen för av strategin prioriterade miljöområden, eftersom de inte direkt bidrar till den grundläggande målsättningen i Östersjöprogrammet, nämligen förbättrad havsmiljö. Projekten saknar därför strategisk relevans.
- Miljöbiståndet har fortsatt att dominera men den eftersträvade relativa ökningen av insatser med avseende på sociala och demokrati-inriktade verksamheter kan inte sägas ha uppnåtts.
- För övriga sektorer har näringslivsstödet snarare än sociala och demokrati-insatser stått för huvudparten av resursanvändningen.
- Vad gäller EU-integration har ett antal mindre projekt givits stöd men i relation till övriga insatser kan detta knappast sägas ha blivit ett så prioriterat område som strategin eftersträvade. Utvärderingen konstaterar dock att det funnits element av EU-integration i många andra enskilda insatser. Det begränsade antalet insatser med EU-integration som huvudmålsättning kan ha samband med svårigheter att entydigt definiera vad en dylik insats är.

Det bör betonas att utvärderingen bedömer resultat snarare än ansträngningar. På ett antal områden har Sida inte lyckats till skapa de projekt man velat stödja och på andra områden har faktorer över vilka Sida inte haft något inflytande skapat förseningar. Bristerna vad gäller genomförande av strategins intentioner kan ha varit en fråga om förmåga snarare än vilja.

Resultatanalysen menar att bristen på samstämmighet mellan strategin och utfallet är en konsekvens av i huvudsak två faktorer:

- avsaknad av handlingsplan kopplad till strategin samt
- ett kvarhållande vid en samsamarbetsstruktur mellan Sida och en central organisation som överlevt sig själv.

Själva utformningen av strategin har sannolikt också medverkat i så måtto att den möjliggjort en alltför vid tolkning av vad som får stödjas och därför inte tvingat fram ökad konkretisering i form av en handlingsplan. Strategin skulle också, genom att vara betydligt klarare vad gäller de områden Sida inte borde ha givit stöd till, kunnat främja den fokusering som eftersträvades. Detta hade sannolikt också förbättrat förutsättningarna för resultat i samarbetet mellan Sida och miljöministeriet.

Sidas arbetssätt

En omvittnad problematik vad gäller miljöbiståndet till Polen har varit bristen på lämpliga projekt och svårigheter i samarbetet mellan Sida och miljöministeriet. Detta har bl a yppat sig i att Sida sett sig nödsakat att avvisa 7 av 8 projektförslag som ministeriet lagt fram under perioden 1995 t o m 1998.

Utvärderingen har konstaterat

- att detta sannolikt hade kunnat förhindrats om Sida agerat i samband med att tidigare beslut att överföra projektberedningen till den Nationella Miljöfonden revs upp,
- att centralstyrning av biståndet saknar aktualitet i dagens Polen, och
- att en strategi som saknar svar på frågan vad Sida inte avser stödja lämnar uppgiften att refusera projekt till handläggarna.

Polen genomgår en omfattande decentraliseringsprocess som innebär att en allt större del av ansvaret för samhällsservice kommer att föras ut till kommunala och regionala organisationer som genom demokratiska val kommer att få allt större samhällelig legitimitet. Sida måste hitta former för att dessa institutioner och organisationer skall kunna få stöd av Sverige i sitt ansvarstagande, på villkor som de klarar av att leva upp till.

De behov som finns för stöd från Sida riskerar att förbli oupptäckt därför att kanalerna till de nya lokala, kommunala och regionala organisationerna är för svaga och outvecklade. De centrala organisationerna har lite om ens något incitament att vara behjälpliga i detta avseende.

BAKGRUND

Det svenska biståndet till Polen skall utgå från de av regeringen fastställda målen för det svenska stödet till samhällsomdaningen i Östeuropa, vilka är

• att stödja en miljömässigt hållbar utveckling, (**miljömålet**)

• att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling, (**det sociala/ekonomiska målet**)

• att fördjupa demokratis kultur (**demokratimålet**)

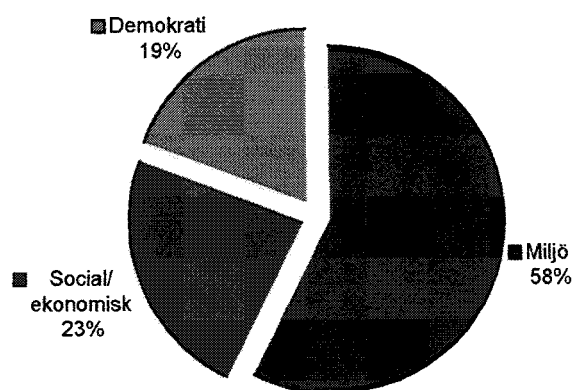
samt

• att främja en säkerhetsgemenskap (**säkerhetsmålet**).

För biståndet i sin helhet gäller att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra alla insatser.

Sverige har lämnat stöd till Polen sedan 1989 med ett totalt belopp som vid utgången av 1998 beräknas motsvara drygt 600 miljoner kronor². Mer än hälften av detta stöd har varit miljöbistånd och Sveriges stöd till Polens ansträngningar att minska utsläpp och föroreningar var både det första och det avgjort största det totala nationella miljöstödsprogram som Polen har kommit i åtnjutande av³. Större delen av biståndet har anslagits under perioden 1989 till 1995 men ett stort antal av de projekt som initierades under denna period har fått fortsatt stöd även under en senare period.

Denna resultatanalys, som omfattar det stöd som utgått 1995 till 1998, kommer därför att behandla även resultatet av projekt och insatser som påbörjades tidigare. Detta gäller i första hand miljöbiståndet men också i viss mån stödet till andra samhällssektorer. Vidare ägnas resultatutvärderingen i huvudsak den del av det

svenska biståndet till Polen som handlagts av Sida, vilket motsvarar 150 miljoner kr. Insatserna inom miljöområdet har omfattat 58% av utvecklingsanslaget under perioden 1995 till 1998, medan stödet till de sociala och ekonomiska sektorerna svarat för 23% och demokrati-insatser för 19%. Säkerhetssamarbetet handläggs av UD, och behandlas endast summariskt i föreliggande rapport.

² I UD:s databas över östsamarbetet redovisas anslag för totalt 499 miljoner kronor för perioden 1988 till 1997. Därefter har ordinarie bistånd samt betydande katastrofbiståndsinsatser motsvarande ca 120 miljoner gjorts.

³ De multilaterala programmen såsom Världsbankens och EUs har haft större omfattning än det svenska.

Den dokumentation som legat till grund för utvärderingen har i sin helhet gjorts tillgänglig av Sida och i någon mån UD. Detta material har utvärderarna kompletterat med en enkätundersökning och ett femtiotal intervjuer i Sverige och Polen. Intervjuerna har i huvudsak gjorts med personer som varit/är involverade i projekt. Utvärderarna har därutöver inte försökt verifiera materialets fullständighet.

Lennart Königson och Malin Nystrand från Swedish Development Advisers har ansvarat för analys av miljöinsatser samt för sammanställning av rapporten i sin helhet, medan Lisa Román svarat för analys av insatser inom social/ekonomisk sektor, demokrati och säkerhetsgemenskap. Arbetet med utvärderingen påbörjades i september 1998 och har omfattat 12 arbetsveckor varav tre i Polen.

Syfte och frågeställningar

Biståndet till Polen styrs av den landstrategi som regeringen beslutade om för perioden 1996-1998, vilken var den första i sitt slag. Syftet med landstrategin var att precisera de övergripande målen för östsamarbetet med avseende på Polen. Sida skall under våren 1999 för regeringen presentera ett underlag för en ny landstrategi avseende perioden 1999-2001. Föreliggande resultatanalys utgör ett av underlagen för denna strategi.

I enlighet med anvisningarna i uppdragsbeskrivningen (bilaga 1) är de två grundläggande frågor som analysen syftar till att belysa

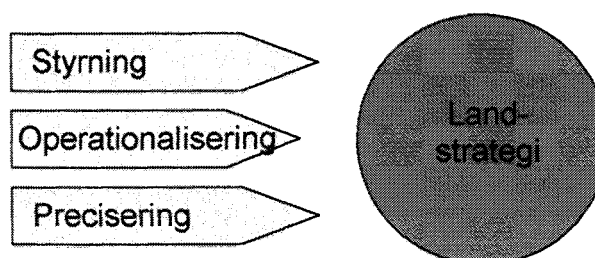
- vilka *resultat* som eftersträvats och uppnåtts i de olika insatserna, samt
- *relevansen* av dessa insatser i förhållande till Sveriges mål och strategi för biståndet till Polen samt i förhållande till Polens transition och utveckling.

Landstrategin

I mars 1996 tog regeringen beslut om den första landstrategin för Polen, vilken avsåg perioden 1996 till 1998.

Regeringens ändamål med landstrategin är enligt prop 1997/98:70:

- styrning,
  - precisering och
  - operationalisering
- av biståndet.

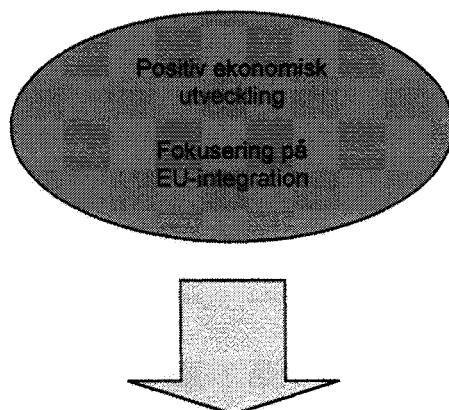
Strategins inriktning

Landstrategin för biståndet till Polen har utformats mot bakgrund av den positiva ekonomiska utveckling som ägde rum i Polen under mitten av 90-talet och som i stort fortsatt därefter. I sammanhang med bistånd borde detta faktum innebära att utrymme skapats för att avveckla biståndet snabbare än annars och att länka in samarbetet i andra banor. Strategin skall vidare beakta det behov av åtgärder för integration och harmonisering som blev en följd av att Polen fattade beslut om att söka medlemskap i

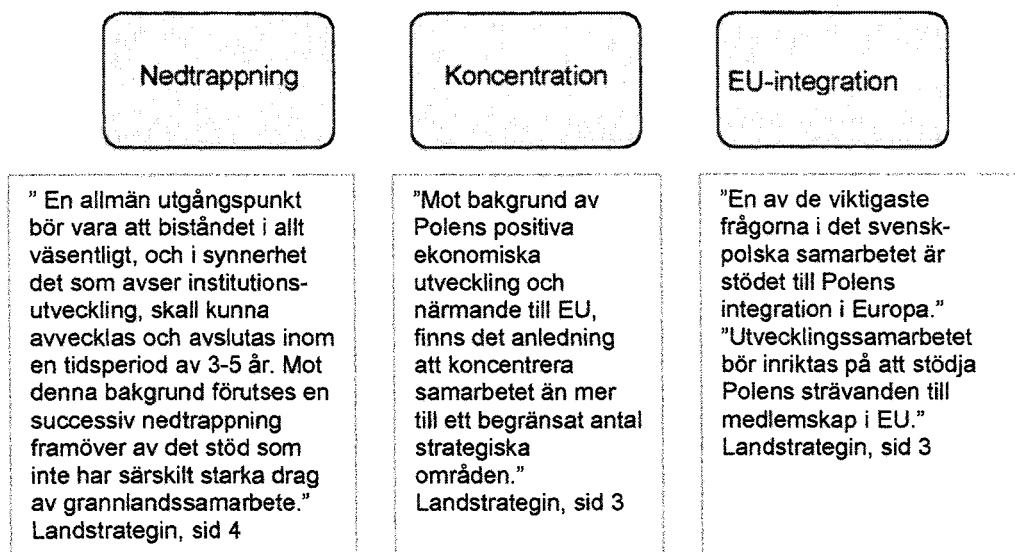
EU. Också detta bör innebära att det bilaterala biståndet kan börja avvecklas och på sikt ersättas med de stödformer som finns inom EU.

Strategin betonade följdriktigt att det svensk-polska samarbetet gradvis måste övergå från bistånd till samarbete mellan grannländer och att biståndet successivt borde avtrappas inom 3-5 år, d v s till mellan 1998 och 2000. Vidare påbjöd strategin att de insatser som gjordes borde koncentreras till ett begränsat antal strategiska områden samt att insatser som bidrar till EU-integration skulle ha högsta prioritet.

Bakgrund i Polen:

Det svenska Polensamarbetets inriktning:

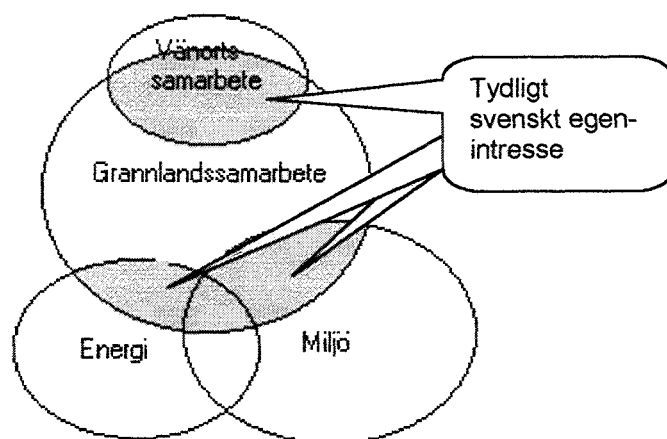
Nedtrappningen av Polensamarbetet avser inte den verksamhet som kan betraktas som grannlandssamarbete. Vad som är grannlandssamarbete definieras inte i strategin. Denna innehåller dock följande precisering:

"Stödet bör kunna ha ett längre perspektiv när det gäller verksamhetsområden som syftar till ökat grannlandssamarbete. Det bör då främst gälla samarbetet där Sverige har tydliga egna intressen, t ex på miljö- och energiområdet. Det kan även i viss utsträckning gälla stöd för att bygga upp bestående nätverk och kontakter t ex när det gäller kommunsamarbetet eller samarbete mellan enskilda organisationer." (Landstrategin, sid 4-5).

Strategin ställde m a o upp tre rekvisit för att Sida under perioden skulle engagera sig i projekt med längre biståndshorisont än 3 till 5 år.

1. Projekten skulle ha *särskilt starka drag av grannlandssamarbete*,
2. Sverige skulle ha *tydliga egna intressen* för ifrågavarande verksamheter, och
3. de skulle avse i första hand miljö- och energiområdena men kunde *även i viss utsträckning* gälla stöd för att bygga upp bestående nätverk och kontakter (nätverksprojekt av typ vänortssamarbete).

Insatser inom dessa områden behöver, enligt strategin, inte avvecklas under den angivna 3- till 5-årsperioden.

För alla andra insatser än de som tillfredsställer dessa rekvisit förutsåg strategin en avveckling under perioden.

Ytterligare allmänna riktlinjer som, enligt strategin, bör styra biståndet är:

- Polens egna prioriteringar
- prioritering av områden inom vilka Sverige har särskilt goda förutsättningar att ge stöd och där resurserna kan förväntas användas effektivt
- inriktning på kunskapsöverföring och institutionsutveckling

Prioriterade insatser

Landstrategin utgår från de fyra övergripande målen för biståndet till Östeuropa, och anger vilka typer av insatser inom respektive mål som bör prioriteras. Sålunda konstateras

- att miljöinsatser förutses fortsätta dominera, men
- att stöd till den sociala sektorn och demokrati skall ges ökad tonvikt, och
- att stödet till förbättrad internationell säkerhet, det s k säkerhetssamarbetet, förutses vara relativt begränsat.

För vart och ett av de fyra målområdena anger strategin den huvudsakliga inriktningen, motsvarande karaktären av de projekt respektive den typ av institutioner som bör ges stöd. Ur strategin kan även utläsas vilka medel som biståndet bör inriktas mot.

Strategins inriktning och medel för de olika målområdena redovisas i nedanstående tabell.

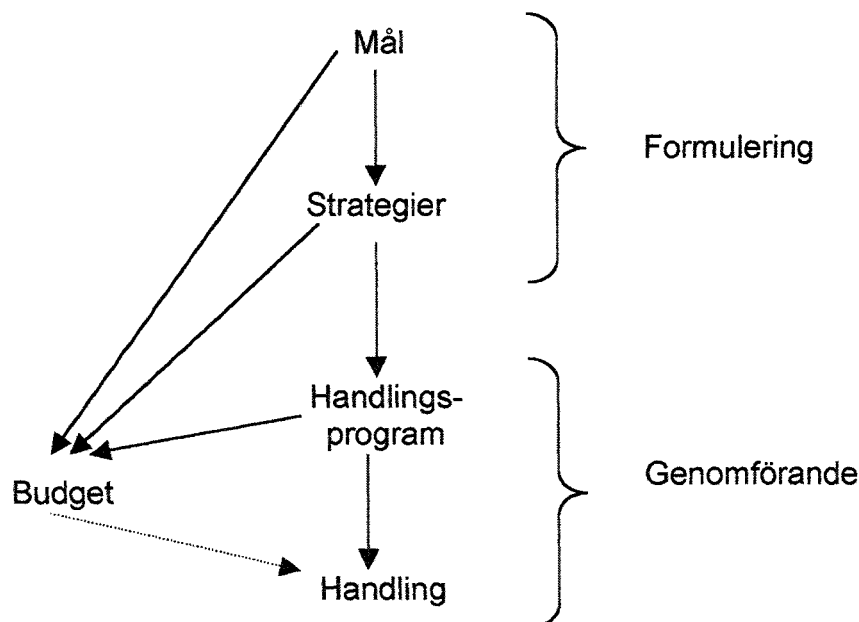
Övergripande mål	Inriktning	Medel
Miljömässigt hållbar utveckling	▪ Östersjöprogrammet ▪ luftföroreningar ▪ återbeskogning ▪ energi	– utveckling av policy och lagstiftning – institutionsutveckling – upprättande av övervakningssystem – direkta miljöinvesteringar
Socialt hållbar ekonomisk omvandling	Offentlig förvaltning ▪ arbetsmarknadens institutioner ▪ lantmäteri och fastighetsregistrering Sociala sektorn ▪ socialförsäkringar ▪ socialtjänst och omsorg Näringsliv (begränsat samarbete) ▪ utveckling av små och medelstora företag ▪ bank- och finansväsendet	– institutionsutveckling – utbildning
Fördjupa demokratins kultur	▪ kommunsamarbete ▪ journalistik ▪ rättsvårdande myndigheter (samarbete bör övervägas)	Insatser via – Kommunförbundet – enskilda organisationer – Svenska Institutet
Främja en säkerhetsgemenskap	Hanteras av regeringen	Hanteras av regeringen

Vad är en strategi?

Strategi är ett svårdefinierat begrepp som kan tolkas och förstås på en mängd olika sätt. En strategi liksom en plan har alltid med framtiden att göra. Den utgör en riktning och orientering men innefattar också ett eller flera val. Strategi som uttryck för en organisations strävanden introducerades under 50-talets slut i samband med att företagsekonomin i allt högre grad kom att ägnas åt planering. Amerikanska författare som Igor Ansoff, Henry Mintzberg och Michael Porter är bland de mest kända företrädarna för företagsstrategiskt tänkande. I bok efter bok utvecklade de och andra under 60-talet alltmer invecklade strategiska planeringsmodeller för att styra stora organisationers verksamhet och utveckling. I många företag blev processerna så komplexa att det skapades särskilda avdelningar för strategisk planering och en helt ny yrkeskår av 'strategic planners'. Den strategiska planeringens komplexitet var en följd av behovet att på förhand välja väg i en alltmer svårförutsebar omgivning och för allt mer sammansatta organisationer.

I spåren av 70 och 80-talens olje-, valuta- och skuldkriser ökade tvivlen på strategiernas alenarådande verkan och 1994 skrev Henry Mintzberg boken 'The Rise and Fall of Strategic Planning' som på många sätt markerade slutet på den strategiska

planeringen storhetstid. Målstyrning, 'management by objectives', kom att ta mycket av dess plats som den nya läran för organisationsstyrning. Men behovet av strategi och plan har ändå funnits kvar och många organisationer har återgått till den ursprungliga och enkla planeringsstruktur som knyter ihop mål med strategi och sedan via en konkret handlingsplan till själva genomförandet.

Ur Henry Mintzberg's *The Rise and Fall of Strategic Planning*.

Med ett dylikt synsätt blir ett de viktigaste kraven på en strategi att den måste vara ett val, den måste vara exkluderande. Att ägna sig åt allting är att sakna strategi och strategi blir därför att göra vissa saker men inte andra. En strategi som saknar ett exkluderande element kan heller inte ligga till grund för en handlingsplan och utan en sådan saknas möjlighet att åstadkomma den resursallokering, vanligtvis via en budget, som gör det möjligt att genomföra strategin.

Hur tolka landstrategin?

Landstrategidokumentet är, trots att det avses vara en precisering, i många stycken alltför vagt och allmänt formulerat för att kunna fungera som ett operationellt verktyg. Det säger alltför lite om vad som inte bör göras och den hänvisar till det s k Östersjöprogrammet som i sig tillåter alldeles för vida tolkningar av vilka aktiviteter som kan stödjas för att kunna tjäna som ett underlag för strategi. Östersjöprogrammets syfte var också att vara uttömmande snarare än fokuserande. Detta hade varit hanterbara tillkortakommanden om landstrategin kombinerats med en handlingsplan som innehållit erforderliga preciseringar men så har inte varit fallet.

I brist på konkretiserande handlingsplan är det möjligt att anlägga olika synsätt på vad strategin kan anses tillåta i form av projektaktiviteter. Det finns möjlighet att tolka den extensivt eller restriktivt, som följer:

1. Den språkliga utformningen av strategidokumentet i kombination med Östersjöprogrammets mycket vida ramar gör det möjligt att inrymma ett vitt spektrum av insatstyper inom strategin.⁴ Strategin blir då vittomfattande.
2. Den andra tolkningen utgår från att syftet med strategin är att styra utvecklingssamarbetet i en viss riktning och att precisera de områden till vilka insatserna skall koncentreras. I det fallet koncentreras utvärderingen av insatsernas relevans på i strategin nämnda prioriteringar.

I föreliggande resultatanalys har det senare synsättet, det restriktiva, använts. Skälen till detta är flera. Först och främst har denna tolkning baserats på det faktum att strategin tillkommit relativt långt efter det att biståndssamarbetet inletts. Det vid tiden för strategin pågående biståndssamarbetet får anses ha varit relativt väl fokuserat såväl vad gäller typ av insatser, karaktär av projekt som dessa geografiska lokalisering. I kombination med det faktum att landstrategins uttryckliga mål är att "än mer" koncentrera insatserna antyder det faktum att det ansågs finnas ett behov av en strategi att den restriktiva tolkningen är den rimliga. Vidare kan noteras att regeringens syfte varit att använda strategin som styrande och preciserande dokument. Med den förstnämnda vittomfattande tolkningen blir strategin svår att använda som styrande instrument, och syftet med dokumentet riskerar då gå förlorat.

Motsvarande tolkning har gjorts vad avser Östersjöprogrammet (se sid 17). Detta innebär att insatser som inte direkt påverkar vattenkvaliteten i Östersjön anses som mindre prioriterade.

Samarbetets former

Utvecklingsbistånd kan ges i olika former, varav de vanligaste är:

- gåvobistånd, bundet eller obundet
- lån, bundet eller obundet
- garantier och liknande riskavlyft.

Sidas bistånd till Polen under perioden 1995 till 1998 har uteslutande bestått av bundet gåvobistånd. Resultatanalysen har inte kunnat identifiera några insatser i form av krediter eller garantier. Landstrategin nämner kreditfaciliteter som en möjlig form för biståndet vad avser miljö, men dessa möjligheter har, enligt Sida, införts först 1998.

Kontraktsfinansierat tekniskt samarbete (KTS) är en biståndsform som Sida använt i stor utsträckning när det gäller Polen. Några huvudprinciper för KTS är att:

- insatserna skall avse kunskapsöverföring,
- biståndet är bundet, d v s endast svenska varor och tjänster finansieras,
- det finns en tydlig efterfrågan i mottagarlandet i form av framställan från en central planeringsmyndighet,
- Sida är finansör och inte kontraktspart (kontrakt tecknas mellan svensk part och mottagarpart), samt
- kostnadsdelning innebärande att mottagarparten står för minst de lokala kostnaderna.

---

⁴ Strategin innehåller t ex formuleringen: "Den ökade koncentrationen i samarbete till nämnda områden utesluter inte att begränsade strategiska insatser även kan göras inom andra områden."

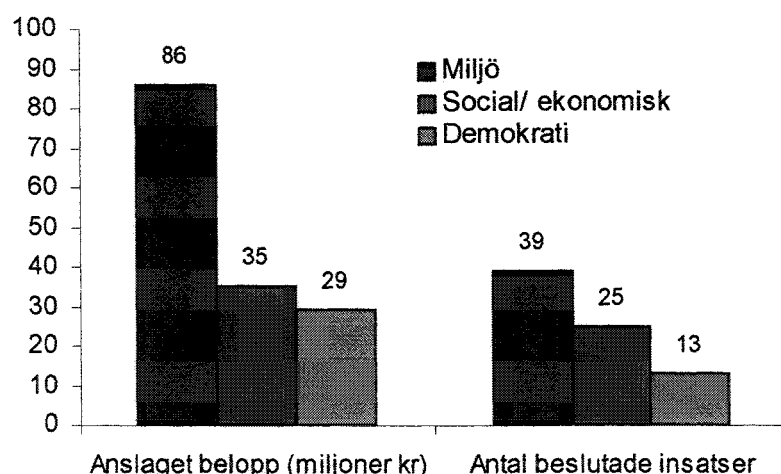
KTS betraktas inom Sida som ett grundkoncept med utrymme för vissa avvikelser.

Resultatanalysens omfattning

Fokus för föreliggande rapport ligger på analys och resultatbedömning av avslutade och pågående insatser under perioden 1995 till 1998. Därutöver tar rapporten upp en rad tematiska frågor som analysen identifierat.

Huvudparten av insatserna har sedan juli 1995 handlagts av Sida, främst Sida Öst. Före 1 juli 1995 var biståndsverksamheten uppdelad på tre organ (SIDA, BITS och SwedeCorp) vilka den 1 juli 1995 slogs samman till nya Sida (i vilket även Sarec och Sandö U-centrum införlivades). Andra organisationer som ansvarat för delar av det svenska stödet till Polen är Svenska Institutet, Swedfund International AB, Naturvårdsverket, Svenska Kommunförbundet, UD samt olika enskilda organisationer m fl. Analysen gäller i första hand de insatser som handläggs av Sida.

Antalet av Sida beslutade bilaterala insatser under den tidsperiod som analysen omfattar (juli 1995 – september 1998) är 77, varav 39 hänförs till miljöområdet, 25 avser social/ekonomisk utveckling och 13 projekt avser demokratistöd. Det totala belopp som avsatts för dessa insatser är 150 miljoner kronor.

Anslagen under perioden fördelar sig på 44 olika projekt (vissa projekt har erhållit flera insatser), samt ett antal icke projektrelaterade insatser inom vänortssamarbetet, via enskilda organisationer och via en miljöfond, Ecofund.

Stöd till enskilda organisationer genom Sidas avdelning SEKA omfattar 17 miljoner kr. Detta redogörs för under rubriken demokrati. Därtill kommer insatser inom säkerhetsområdet, handlagda av UD, totalt omfattande ca 3 miljoner kr⁵. Svenska Institutets insatser omfattade totalt 3,7 miljoner kr under perioden fram till 1997 (även dessa insatser redogörs för under rubriken demokrati).

Dessutom har en mindre del av Sidas regionala miljöbistånd, 11 miljoner kr per år avseende hela Östersjöområdet, kanaliserats genom Naturvårdsverket.

⁵ Avser bilaterala insatser

Förutom ovanstående insatser har totalt 130 miljoner avsatts till katastrofinsatser med anledning av översvämningar i Polen sommaren 1997. Insatserna handläggs av Sida. Bedömningen av katastrofbiståndets resultat och relevans ligger utanför uppdraget för föreliggande resultatanalys.

Metod

Huvudfrågorna om resultat och relevans av utvecklingssamarbetet med Polen operationaliseras genom att tre frågor ställs till det material som omfattas av analysen:

- Vad har åstadkommits med hjälp av svenska insatser? (påtagliga utfall)
- Hur har insatserna utförts? (genomförandet)
- Har de svenska insatserna varit inriktade på rätt områden? (långsiktiga effekter; uthållighet; relevans i förhållande till utvecklingsmål, strategi och utveckling)

De resultat som uppnåtts i enskilda insatser och sektorer kan ställas mot uppställda mål och förväntade effekter av insatserna, dokumenterade i olika beslut och rapporter.

Arbetet baseras på

- rapporter och utvärderingar⁶ samt annan befintlig dokumentation (se bilaga 10),
- intervjuer med polska och svenska aktörer i samarbetet (se bilaga 9), samt på
- en enkätundersökning riktad mot de respektive polska och svenska genomförande (kontrakts) parterna.

Rapportens uppläggning

Redogörelsen för insatserna inom ramen för biståndet till Polen är indelad i enlighet med de fyra olika målområden som omfattas av östsamarbetet. För flera enskilda insatser eller grupper av insatser gäller att dessa kan beröra flera av dessa målområden. Kapitel 2 behandlar miljö- och energiinsatser samt resultaten av den enkätundersökning som genomförts bland ett större urval av de polska och svenska genomförande parterna i olika insatser. Kapitel 3 omfattar insatser för en socialt hållbar ekonomisk omvandling, kapitel 4 insatser inom demokratimålet och kapitel 5 insatser för det säkerhetsfrämjande arbetet. Det kan noteras att de säkerhetsfrämjande insatserna är mycket begränsade vad gäller Polen, vilket återspeglas i kapitlets omfattning. Det avslutande kapitel 6 innehåller en diskussion och slutsatser kring samarbetet i sin helhet.

Översikt över bilaterala insatser i Polen

Tabellen nedan ger en översikt över bilaterala insatser i Polen under perioden 1990 till 1998 vilka kanaliserats genom Sida Öst samt Sida/SEKA (för samarbetet mellan enskilda organisationer) samt, för samarbeten före myndighetssammanslagningen den 1 juli 1995, genom de tidigare myndigheterna SIDA, BITS och SwedeCorp.

---

⁶ Endast två av de 21 miljöprojekt som omfattas av analysen har tidigare utvärderats av externa konsulter, medan sex av de 27 sociala, näringslivs- och demokratiprojekten varit föremål för utvärdering. Sidas uppföljning av miljöprojekten är således mindre omfattande än uppföljningen av projekt inom övriga områden, trots att det totala anslaget till miljöområdet är beloppsmässigt större. Detta har även noterats i Ds 1997:75, en utvärdering av östsamarbetet gjord på uppdrag av UD.

Uppgifterna är hämtade från sammanställningar från Sida Öst, SIDA/SEKA, Kommunförbundet samt Utrikesdepartementet. Notera att en sammanfattning av antal projekt inte låter sig göras för vänortssamarbetet eller för samarbetet mellan enskilda organisationer (se vidare i kapitlet avseende demokrati).

	Totalt 1990-1998		varav stöd efter 1 juli 1995		varav pågående vid utgången av 98
	milj kr	antal projekt	milj kr	antal projekt	antal projekt
Miljömässigt hållbar utveckling					
a) Vatten & Avlopp	81	8	11	5	2
b) Övriga Östersjöinsatser	12	4	7	4	0
c) Övriga Miljöinsatser	26	11	13	8	1
d) Energi	27	7	5	4	0
<i>Summa miljö, exkl Ecofund</i>	<i>146</i>	<i>30</i>	<i>36</i>	<i>21</i>	<i>3</i>
e) Ecofund	50		50		
<i>Summa miljö</i>	<i>196</i>		<i>86</i>		
Socialt hållbar ekonomisk utveckling					
a) Offentlig förvaltning	50	29	12	7	6
b) Näringsliv	86	35	21	12	2
c) Sociala sektorer	4	6	2	1	1
<i>Summa social/ekonomisk</i>	<i>140</i>	<i>68</i>	<i>35</i>	<i>20</i>	<i>9</i>
Demokrati					
a) Vänortssamarbetet	28	-	11	-	n.a.
b) Enskilda organisationer	24	-	17	-	n.a.
c) Övriga bilaterala demokrati-insatser	7	8	1	3	-
<i>Summa demokrati</i>	<i>59</i>	<i>-</i>	<i>29</i>	<i>-</i>	<i>-</i>

MILJÖMÄSSIGT HÅLLBAR UTVECKLING

Den största delen av det svenska stödet till Polen är miljöbistånd. För detta har strategin angivit följande prioriterade områden för perioden 1995 till 1998:

- Genomförande av Östersjöprogrammet
- Begränsning av luftföroreningar
- Miljöinsatser inom skogsnäringen, inklusive återbeskogning
- Energibesparing och energieffektivisering

Östersjöprogrammet och dess slutförande har högst prioritet. En betydande del av det tidigare miljöbiståndet har avsett projekt inom ramen för detta programmet.

Östersjöprogrammet

Östersjöprogrammet (Baltic Sea Joint Comprehensive Environmental Action Programme) är ett åtgärdsprogram för att rena Östersjön inom ramen för HELCOM. Programmet, som antogs 1992, utarbetades av länderna runt Östersjön i samarbete med internationella och regionala utvecklingsbanker. Det innefattade ett betydande kartläggningsarbete inom ramen för vilket man identifierade ett stort antal miljömässiga s k "Hot Spots", d v s betydande föroreningskällor. Åtgärder för att eliminera eller minska utsläppen från Hot Spots kom att utgöra kärnan i programmet.

Åtgärderna som enligt Östersjöprogrammet bör genomföras under den närmaste 20-årsperioden har indelats i sex komponenter:

Komponent	Mål
Policy, lagstiftning och regelverk	Införa juridiskt ansvar enligt principen "den som förorenar ska betala"
Institutionell utveckling	Effektivare miljöadministration genom kapacitetsutveckling av implementerande myndigheter och organisationer
Investeringar för minskade utsläpp	Åtgärda 132 identifierade Hot Spots (betydande föroreningskällor) varav 47 är Priority Hot Spots, vilka svarar för en stor andel av utsläppen i Östersjön
Skydd av områden med kustlaguner och våtmarker	Bevara de naturliga kustområden som finns kvar
Riktad forskning	Bygga upp en kunskapsbas inom prioriterade ämnesområden
Miljömedvetenhet	Uppnå ett omfattande stöd för genomförande av Programmet

Östersjöprogrammets mål inom respektive komponent är av olika karaktär. Vad avser komponenten "Investeringar för minskade utsläpp" finns de s k Hot Spots, som innefattar konkreta åtgärder och delvis färdigidentifierade projekt. För de övriga komponenterna är åtgärderna betydligt mindre konkretiserade.

Hälften av programmets totala kostnad beräknas gå till att åtgärda de s k Hot Spots.

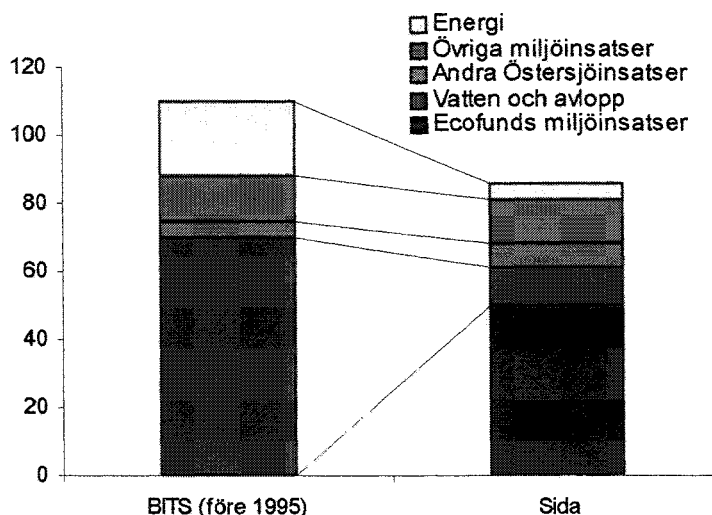
Sverige har hittills anslagit totalt cirka 600 miljoner kronor till Östersjöprogrammet avseende hela regionen, varav merparten gått till investeringar i vatten- och avloppsrening i större tätorter. Stora delar av Sveriges bidrag till Östersjöprogrammet kanaliseras genom Sida Öst.

Trots att Östersjöprogrammets uppenbara syfte är att förbättra Östersjöns vattenkvalitet inryms också åtgärder som i vissa delar får anses vara mycket indirekt relaterade till huvudsyftet. Därför finns vad gäller synsätt på Östersjöprogrammet motsvarande två alternativ som för landstrategin (se sid 12). Resultatanalysen har även i detta fall valt det snävare synsättet som innebär fokusering på programmets prioriteringar.

Totalt anslag avseende miljömässigt hållbar utveckling

Sidas totala anslag för miljö- och energiinsatser i Polen under den tidsperiod som analysen omfattar (juli 1995 – september 1998) är ca 86 miljoner kr, varav den största delen, 50 miljoner kr, utgör en s k ”debt-for-environment-swap”. En dylik ”swap” är en kombination av skuldlättnad och miljöbistånd, innebärande att ett belopp motsvarande räntor och amorteringar på polska statens lån till Sverige istället för att återbetalas tillfaller en fond, Ecofund, vilken bidrar till olika typer av miljöinsatser i Polen.

Tidigare insatser, under perioden 1990 till 1995 då BITS svarade för huvuddelen av det svenska stödet till Polen, har uppgått till totalt 110 miljoner kr.

Det bistånd som Sida har direkt inflytande över⁷, d v s exklusive de 50 miljoner kronor som tillskjutits Ecofund, har minskat betydligt under den studerade tidsperioden jämfört med perioden 1990 till 1995 (se diagram ovan), även med hänsyn tagen till den kortare tidsperioden⁸. Relationen mellan olika typer av

⁷ D v s inom vilket Sida har möjlighet att avgöra huruvida enskilda projekt stämmer överens med de svenska målen och prioriteringarna.

⁸ Under perioden 1990 till 1 juli 1995 (5½ år) var det genomsnittliga anslaget per år 20 miljoner kronor, medan motsvarande siffra för perioden 1 juli 1995 till 1998 (3½ år) var 10 miljoner kronor.

miljöinsatser har också förändrats. Anslagen till vatten och avlopp samt till energiinsatser har minskat, medan anslagen till Övriga miljöinsatser, i huvudsak avfallsprojekt, har ökat.

Biståndet under perioden 1995 till 1998, 36 miljoner kr exklusive Ecofund, fördelar sig på 21 projekt. De 110 miljoner kr som anslagits före 1995 fördelar sig på 23 projekt. Skillnaden i genomsnittligt anslag per projekt förklaras av att flera stora investeringsinsatser gjordes under den tidigare perioden.

De 21 projekt som Sida lämnat stöd till under perioden 1995 t o m 1998 kan sammanföras under fyra huvudkategorier:

- *vatten och avloppsprojekt* (varav av de flesta är relaterade till Östersjöprogrammet),
- *andra Östersjörelaterade insatser*,
- *övriga miljöinsatser*, (varav det finns tre undergrupper)
- *energiprojekt*.

Utöver dessa har miljöstöd lämnats, som nämnts, till Ecofund. Framställningen nedan redovisar projekten och resultaten under dessa rubriker. I bilaga 2 återfinns en sammanställning av de insatser som behandlas nedan.

Projekten

Vatten- och avlopp

Sida har lämnat stöd till totalt åtta projekt inom vatten- och avloppssektorn i Polen, varav fem pågått under den studerade tidsperioden. Fyra av dessa fem insatser är projekt inom ramen för Östersjöprogrammet som avser minska Polens förorening av Östersjön. En sammanfattande översikt över dessa projekt ges i nedanstående tabell.

Projekt	Fortsättnings- projekt / Nytt projekt	Total kostnad, tusen kr	Varav efter 1 juli 1995, tusen kr	Status	Polsk part	Svensk part
Bydgoszcz	Nytt	1 078	1 078	Ej påbörjat	MwiK (VA-bolaget i Bydgoszcz)	SWECO International AB
Pruszkow	Fortsättning	3 882	2 043	Avslutat	Pruszkow City Council	VAI VA-projekt AB
Sopot	Fortsättning	10 095	6 922	Pågående	Sopot Town Council	PULS AB
Koszalin	Fortsättning	17 473	1 097	Avslutat	Municipal Government of Koszalin	VAI VA-projekt; Team Aqua
Nowy Targ	Fortsättning	25 242	202	Avslutat	City of Nowy Targ	Scandia-consult International AB; Purac AB

Sedan 1995 har ca 11 miljoner kr använts för projektförberedelser, konsultinsatser och investeringar i avloppsrening i Bydgoszcz, Koszalin, Sopot, Pruszkow och Nowy Targ av vilka de tre förstnämnda är s k Hot Spots. Insatserna har utgjorts av projektering, utrustning m m för nya avloppsreningsverk, för renovering av avloppsnät samt för förbättringar av slamvattenanläggningar i befintliga

avloppsreningsverk. De tre projekt inom VA-området som avslutats under perioden var Szczecin, Czajka och Tolmicko i vilka Sida satsat ca 70 miljoner kr huvudsakligen för utredningsarbete och projektering. Beslut om dessa insatser togs före 1995.

Insatsen i Bydgoszcz, den enda inom avloppssektorn som initierats efter 1995, har ännu inte påbörjats p g a att Sida inväntar resultat av förhandlingar mellan den polske parten och Världsbanken. Övriga insatser under perioden 1995 till 1998 utgör fortsättning på tidigare påbörjade projekt.

De tre största insatserna som pågått de tre senaste åren är de i Sopot, Koszalin och Nowy Targ. Samtliga insatser har bidragit till minskade vattenföroreningar.

- Upprustningen av avloppssystemet i turiststaden *Sopot* framstår som ett mycket lyckat projekt, där samtliga parter är nöjda med resultatet. Konkreta resultat kan uppvisas i form av rena stränder som tidigare inte varit badbara (vilket innebär att staden kan återuppta sin turistnäring), förbättrad grundvattenkvalitet samt kunskapsöverföring avseende övervakning och underhåll av avloppssystem. Förutom värdet av miljöeffekten på Östersjön, inkluderar den samhällsekonomiska vinsten en betydande ökning av turismen.
- Avloppsreningsverket i *Koszalin* fungerar med acceptabla reningsresultat, men tekniklösningen anses inte ha blivit optimal (p g a att en design och byggnation som härrörde från den tidigare socialistiska epoken behövde anpassas till moderna krav) och en av de svenska parternas agerande gav upphov till betydande leveransstörningar.
- *Nowy Targ* projektet har slutförts enligt uppdragsbeskrivningen men reningsmålet har inte uppnåtts till fullo. Reningsgraden påverkas negativt av stora mängder krom från regionens garverier som inte stängts i den utsträckning som man utgått ifrån. Polens framtida inträde i EU kommer dock med all sannolikhet att leda till stängning av krombaserade garveriprocesser.

Enligt enkätsvar från de polska och svenska parterna i projekten i Sopot, Koszalin och Nowy Targ har målsättningarna vad avser kunskaps- och tekniköverföring uppnåtts.

I fallet Pruszkow har den svenska parten i stort slutfört projekteringen men genomförandet av projektet har ännu inte påbörjats. Insatserna i Bydgoszcz under perioden har hittills finansierat enbart projektförberedelser.

Vissa problem i genomförandet har konstaterats i projektet i

- Koszalin, där den svenske leverantören av utrustning inte förmådde lösa uppkomna problem och inte uppfyllde sin del av avtalet till fullo, med förseningar och fördröjningar till följd, och i
- Pruszkow, som försenades ca ett år p g a oklarheter gällande ägarförhållanden mellan Pruszkow stad och Warszawa stad, avseende reningsverket i Pruszkow.

Det är endast insatsen i Nowy Targ (beläget i södra Polen bergsområde) av de fem projekt som pågått respektive initierats under perioden som inte har någon direkt koppling till Östersjöns miljö.

Av de sju påbörjade vatten- och avloppsprojekt som erhållit stöd från Sida/BITS, inklusive de tre insatser som avslutats före 1995 (Szczecin, Czajka och Tolmicko) har:

◆ 1 projekt uppvisat mycket goda resultat (Sopot)	
◆ 4 projekt visat tillfredsställande resultat (Koszalin, Pruszkow, Czajka, Tolmicko)	varav,
◆ 1 projekt uppvisat bristande måluppfyllelse (Nowy Targ)	▪ 2 projekt haft problem under genomförandet (Koszalin, Czajka)
◆ 1 projekt ej genomförts (Szczecin)	▪ 1 projekt försenats ett år (Pruszkow)

Andra Östersjörelaterade insatser

Dessa avser totalt fyra projekt varav hälften är nya.

Projekt	Fort-sättnings-projekt / Nytt projekt	Total kostnad, tusen kr	Varav efter 1 juli 1995, tusen kr	Status	Polsk part	Svensk part
Fartygs-avfall	Nytt	1 361	1 361	Avslutat	Ministry of Transport and Maritime Economy	Sjöfartsverket
Leba-floden	Fortsättning	3 151	26	Avslutat	Regional Water Management Board of Gdansk	SWECO
Mätstation HELCOM	Fortsättning	5 431	2 910	Avslutat	Institute of Meteorology and Water Management (IMWM) in Gdynia	Naturvårds-verket
Över-vaknings-system Wisla	Nytt	2 550	2 550	Avslutat	Institute of Meteorology and Water Management (IMWM)	SMHI

Sida har anslagit ca 12 miljoner kr, varav 7 miljoner kr efter 1995, till de fyra andra miljöinsatserna vars huvudsakliga syfte varit att förbättra Östersjöns miljö. Samtliga insatser är väl motiverade inom ramen för Östersjöprogrammet.

Genomförbarhetsstudier har gjorts vad gäller mottagningsanläggningar för fartygsavfall i polska hamnar samt avseende restaurering av vattenmiljön i floden Leba, som mynnar ut i Östersjön. Studierna har genomförts på ett tillfredsställande sätt. Sida kommer eventuellt genomföra ytterligare insatser vad avser floden Leba, och åtgärder avseende fartygsavfall pågår i samtliga studerade hamnar.

Två andra insatser har bestått av stöd till maritim mätning och övervakning. I den ena insatsen har Sida bidragit till att modernisera en polsk mätstation i Gdynia, samt till att utbilda dess personal, i syfte att öka miljö-övervakningsmöjligheterna inom HELCOMs Baltic Monitoring Programme. Den andra insatsen, vilken är ett samarbete mellan SMHI och dess polska motsvarighet IMWM, utgörs av uppbyggnad av datoriserat övervaknings- och simuleringssystem för floden Wisla.

Bägge dessa insatser förefaller ha givit goda resultat, i form av fungerande mät- och övervakningssystem med god datakvalitet och kunskapsöverföring till berörda institutioner, vilka använder den överförda utrustningen med goda resultat. Ett problem för de polska institutionerna har dock varit att behålla kompetent personal, eftersom den utbildade personalen är attraktiv på den privata arbetsmarknaden. I fallet IMWM har man genomfört det interna utbildningsprogram som SMHI rekommenderade. Det svenska hydrologiska övervakningssystem som installerats hos IMWM är internationellt erkänt och har sålts till ett betydande antal länder. En begränsning i fallet Polen är att systemet enbart täcker nedre delen av floden Wisla under det att ett annat system används för att övervaka vattenföringen i södra och västra Polen.

Övriga miljöinsatser

Dessa insatser innefattar totalt åtta projekt varav två kan sägas ha luftvård som huvudsaklig inriktning, tre har syftat till att förbättra avfallshantering och tre är av allmän karaktär.

Projekt	Fort-sättnings-projekt / Nytt projekt	Total kostnad, tusen kr	Varav efter 1 juli 1995, tusen kr	Status	Polsk part	Svensk part
Luft och skog						
EMEP	Nytt	1 280		Avslutat	Institute of Meteorology and Water Management (IMWM)	Institutet för Vatten- och Luftvårds-forskning (IVL)
Åter-beskogning	Fortsättning	3 954	2 007	Pågående	Instytut Badawczy Lesnictwa (IBL)	SSC Satellitbild AB
Avfall						
Mława – avfall	Nytt	800	800	Avslutat	City of Mława	Linköpings Universitet
Gdansk – avfall	Nytt	5 577	5 577	Avbrutet	Department of Environmental Protection at Gdansk Voivodship	VAI VA-projekt AB
Retur-pappers-seminarium	Nytt	770	770	Avslutat	The Association of Polish Papermakers	ÅF-IPK
Diverse						
Kommunalt miljövårds-arbete	Fortsättning	3 023	1 516	Avslutat	Foundation in Support of Local Democracy	Kommun-förbundet
Mikulczycki/Zabrze	Fortsättning	4 015	144	Avbrutet	Zabrze Kommun	Foundation for Polish-Swedish Environmental Projects
ETC Lodz universitet	Fortsättning	3 437	630	Avslutat	Lodz Tekniska Universitet	Chalmers Industri teknik; SSPA Maritime Consulting AB

Luftföroreningar och återbeskogning

Ett prioriterat område i landstrategin är begränsning av luftföroreningar. Endast ett projekt avseende denna typ av miljöinsats, med ett anslag på 1,3 miljoner kr, har pågått under den studerade tidsperioden. Beslutet om insatsen togs av BITS före 1 juli 1995. Insatsen avser utrustning och utbildning till fem stationer i Polen för övervakning av luftföroreningar inom EMEP-samarbetet som drivs i FNs regi. Projektet är ett svensk-norskt samverkansprojekt. EMEP-stationerna är nu i funktion och leverera avsedd data.

Ett annat område som uttryckligen prioriteras i landstrategin är återbeskogning, vilket dessutom bidrar indirekt till luftreningsmålet genom att mildra effekten av luftföroreningar. Sida har bidragit med ca 4 miljoner kr, varav 2 miljoner kr efter 1995, till konsultinsatser och utbildning till IBL, det polska institut som arbetar med planering av återbeskogning i norra Polen. Planering av återbeskogning pågår bl a med hjälp av utrustning och utbildning som erhållits via den svenska insatsen. Teknik- och kunskapsöverföring har uppnåtts, enligt enkätsvar från både svenske och polske parten i projektet, vilka dock uttrycker viss tveksamhet gällande IBLs framtida finansiella och organisatoriska villkor.

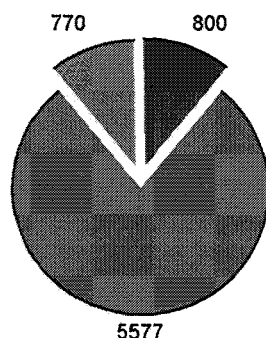
Avfall

Nuvarande avfallshanteringssystem i Polen anses vara överbelastat och miljömässigt bristfälligt. Huvuddelen av allt avfall från hushåll och industrier läggs i sk deponier, vilka ofta inte fyller rimliga krav på miljösäkerhet. Nya lagar har utarbetats och förändring pågår mot långsiktigt hållbara system, med källsortering, återvinning och sopförbränning.

Totalt har ca 7 miljoner kr anslagits till avfallsprojekt, varav 5,5 miljoner avser projektet i Gdansk-regionen. Cirka 2 miljoner kr av anslaget till Gdansk har dock inte utnyttjats efter det att insatsen avbrutits. Beslut om dessa insatser har tagits efter 1995.

**Anslag till avfallsprojekt
(tusen kronor)**

■ Mława
■ Gdansk
■ Returpapper

Svenska konsulter har haft som uppgift att utarbeta förslag till nya avfallshanteringssystem i Gdansk-regionen vid Östersjökusten och i staden Mława i Polens inland ca 13 mil norr om Warszawa. Ingen av dessa bägge insatser har lett till något nämnvärt bestående resultat. Studien avseende Gdansk-regionen slutfördes endast delvis, p g a att förutsättningar för samarbete endast förelåg mellan fyra av de sju kommuner som studien avsåg. De fyra kommuner som nu

genomför ett gemensamt avfallshanteringssystem hade genomfört en egen analys, och det är osäkert i vilken utsträckning den svenska studien använts. Det får anses som anmärkningsvärt att en så stor insats som Gdansk-studien (15% av det totala

miljöbiståndet exkl. Ecofund) varit så undermåligt berett att det fallerat p g a bristande efterfrågan hos avnämarna.

I Mława har, enligt mottagaren, konsulten producerat en rapport med generella och övergripande rekommendationer medan den polske parten hade behov av ett konkret åtgärdsprogram. Huvuddelen av konsultens rekommendationer har inte kunnat genomföras p g a att finansiering saknas och mottagaren anser sig inte ha fått den utrustning som, enligt dennes förmenande, skulle ha ingått i leveransen.

Vidare har seminarium hållits för chefer vid polska pappersbruk, angående användning av returpapper som insatsvara vid pappersproduktion. Lokal avsättning för returpapper skulle öka möjligheterna till återvinning av papper. Det bedömdes också som sannolikt att användandet av returpapper skulle kunna öka lönsamheten i och konkurrenskraften hos polska pappersbruk. Utbildningen har genomförts till belåtenhet, men problemen med returpappersåtervinning i Polen har visat sig vara främst av ekonomisk art.

Ytterligare en insats som är delvis relaterad till avfallsområdet är det seminarium angående utvinning av energi från avfall, som beskrivs under rubriken energi.

Avfallsåtgärder är prioriterade från polsk sida och Sverige anser sig besitta värdefulla kunskaper och erfarenheter inom området. Detta till trots så nämns ingenting om avfall i själva landstrategidokumentet. I Östersjöprogrammet nämns avfall under programkomponenten "Investeringar för minskade utsläpp". Bedömningen av gjorda insatser är dock att de har ringa eller ingen påverkan på Östersjöns miljö, i synnerhet när det gäller returpappersseminariet och Mława, som ligger i Polens inland. I Sidas beslutdokument avseende Mława står uttryckligen att avfallsinsatser inte nämns som prioriterat område i landstrategin. Vad avser Gdansk-projektet skulle det endast kunna ha påverkan på Östersjön om

- a) det förelåg grundvattenläckage från befintliga avfallsdeponier och
- b) grundvattnet i sin tur kontaminerade Östersjön.

Det finns inget belegg för att så skulle varit fallet i Gdansk-regionen. Insatsen syftade till att lösa samordningsproblematik snarare än läckage. Avfallsinsatserna anses därför inte utgöra strategiskt prioriterade projekt.

Diverse miljöinsatser

Ett antal andra insatser rör

- vänortssamarbete med fokus på lokal Agenda 21,
- stöd till miljöcenter vid universitetet i Łódź, samt
- ett genomgripande miljörestaureringsarbete för Zabrze-regionen i södra Polen.

Vänortssamarbetet har, med olika typer av utbildning, lyckats sprida svenska kunskaper och erfarenheter om bildande och genomförande av Agenda 21 till 300 polska kommuner, vilket måste anses vara ett mycket gott resultat. Sidas bidrag är 3 miljoner kr, varav 1,5 miljoner kr efter 1995.

ETC (Environmental Training Centre) vid tekniska universitetet i Łódź har erhållit 3,5 miljoner kr i stöd, varav 600 000 kr efter 1995. De två första faserna av projektet har möjliggjort för Łódź universitet att starta en institution för industriell säkerhet och

riskbedömning som är den enda i sitt slag i Polen. Institutionen har ett laboratorium som finansierats av Sida och man har idag en treårig 'master of science' utbildning med ca 70 studenter årligen varav ett 15-tal är doktorander. Avsikten är att Polen på sikt ska få de experter i industriell riskbedömning och miljörevision som man måste ha för att möta kraven inom EU. Förutom universitetsutbildning har det svenska stödet till ETC också möjliggjort 7 seminarier i 'safety and loss prevention'-tekniker för totalt ca 250 deltagare från näringsliv och offentlig förvaltning. Samarbetet mellan universitet och SSPA, som tog över ansvaret för projektet från Chalmers Industriteknik efter första fasen, har varit mycket gott.

ETC projektet har under de senast två åren fått stöd inom PHARE/Tempus-programmet vilket universitet anser möjliggjordes av hjälpen från Sverige. Ett program för distansutbildning i industriell säkerhet håller på att avslutas. Universitetet avser därefter att söka medel för fortsatt samarbete med Sverige inom ifrågavarande område.

Totalt ca 4 miljoner kr, varav dock endast 100 000 kr efter 1995, avsattes till ett genomgripande miljörestaureringsarbete för Zabrze-regionen i södra Polen. Projektet avbröts 1998, p g a stora förseningar, brist på resultat, avvikelse från plan samt stark konsultstyrning. Då projektet avbröts återstod 700 000 kr av anslagna medel. Projektplanen var enligt utvärderingen (Olofsson, 1998) alltför omfattande och ambitiös och det saknades lokal finansiering.

Inget av dessa projekt faller inom ramen för i strategin prioriterade områden på miljöområdet. Vänortssamarbetet är dock prioriterat inom ramen för demokratimålet, och kan eventuellt anses rymmas inom Östersjöprogrammets komponent "Miljömedvetenhet".

Energi

Sida har lämnat stöd till fyra projekt under energimålet. Samtliga är av utbildnings- respektive kunskapsöverföringskaraktär.

Projekt	Fort-sättnings-projekt / Nytt projekt	Total kostnad, tusen kr	Varav efter 1 juli 1995, tusen kr	Status	Polsk part	Svensk part
KAPE	Fortsättning	4 219	3 667	Avslutat	National Energy Conservation Agency, KAPE	ÅF-IPK
Energi från avfall – seminarium	Nytt	327	327	Avslutat	Chamber of Commerce "District Heating"	SweHeat – Swedish Council for District Heating, Swedish Trade Council
Energi-seminarium	Fortsättning	425	32	Avslutat	Sejm of the Republic of Poland	Sydskraft International AB
Fjärrvärme-utbildning	Fortsättning	2 484	884	Avslutat	MPEC Krakow; Chamber of Commerce "District Heating"	SWECO International AB

Under Polens tidigare planekonomiska system var energianvändningen mycket hög, och energipriserna mycket låga. Efter 1990 ökade energipriserna kraftigt och medvetandet om energihushållning steg. En ny polsk energilag antogs 1995. Energieffektivisering är dock en politiskt känslig fråga p g a de stora konsekvenser en effektivisering och omstrukturering av energisektorn, med reduktion av sysselsättningen i kolsektorn, skulle få för det polska samhället.

Sida har anslagit ca 27 miljoner kr, varav 5 miljoner kr efter 1995, till energisektorn i Polen. Samtliga senare insatser har innehållit utbildning och överföring av svenska erfarenheter.

En förhållandevis ny energiinstitution, KAPE, har fått ett anslag på ca 4 miljoner kr avseende utbildning av energikonsulter. Mottagaren anser att utbildningen genomfördes professionellt. Kostnaden för utbildningen blev dock hög, vilket delvis hade samband med att man behövde översätta material och använda tolk. Enligt utvärderingen (Ericsson m fl, 1998) examinerades endast 15 deltagare och endast fem av dessa arbetar som energikonsulter. Ingen av de utexaminerade har ägnat sig åt att utbilda andra inom energiområdet, vilket var avsikten. Insatsen kan dock ses som ett pilotprojekt vars effektivitet delvis hämmades av det faktum att KAPE, när projektet inleddes, var en helt nybildad organisation utan klara målsättningar. Genom projektet hittade KAPE en uppgift som man sedan vidareutvecklat. KAPE säger sig i egen regi ha utbildat ca 2000 energikonsulter. Av dessa har ca 70 certifierats.

Vidare har seminarier hållits för polska energikommittén avseende svenska energisektorn, och för ca 30 chefer inom polska fjärrvärmesektorn angående energiutvinning från avfall. De svenska kunskaper och erfarenheter som överfördes i till den polska energikommittén inkorporerades i de nya energilagarna som utarbetats i Polen.

Ytterligare en insats avsåg utbildning för personal vid fjärrvärmeverk med syfte att förbereda personalen för deltagande i den reformprocess som pågår inom värmesektorn.

Samtliga energiprojekt faller inom ramen för i strategin prioriterade insatser.

Ecofund

'Debt-for-environment swap'

Den beloppsmässigt största delen av Sidas anslag till Polen under perioden 1995 till 1998 utgörs av ett s k 'debt-for-environment-swap'. Avtalet omfattar skuldlättnader vad gäller Polens skuld till Sverige mot att avsättningar görs till en fond för miljöförbättrande åtgärder, Ecofund. Polska regeringen betalar räntor och amorteringar till Ecofund, medan Sida betalar motsvarande belopp till Exportkreditnämnden. Den svenska regeringen avsatte 25 milj kr extra till detta ändamål och Sida anslog ytterligare 25 milj kr av medel som Sida disponerade över. Enligt ett avtal mellan Sverige och Polen kan 10% av ursprungsfordran konverteras

inom ramen för så kallade 'debt swaps'. Finland⁹, Frankrike, Schweiz och USA har tidigare använt sig av denna möjlighet.

Ecofund är en stiftelse under finansministeriet (Ministry of Treasury) som upprättats av polska regeringen för hantering av 'debt for environment swaps'. Det huvudsakliga syftet när fonden upprättades var skuldlättnad, inte i första hand miljöförbättrande åtgärder. Sverige har, liksom andra givare, en representant i ledningen av Ecofund, från svenska ambassaden i Warszawa.

Fondens syfte

Fonden arbetar med att främja teknologiöverföring och med delfinansiering av projekt. Stödformen är gåvomedel, inga lån ges. Ecofund finansierar endast den "ofinansierade" delen av projekt som andra finansiärer stödjer. Vanligtvis uppgår stödet till 10-30% av kostnaderna, i vissa fall upp till 80%. Verksamheten har fem prioriteringsområden:

- Gränsöverskridande luftföroreningar
- Klimatförändringar
- Östersjöns miljö
- Biodiversitet
- Avfallshantering

Fondens medel används för att köpa tjänster och varor i Polen och i de länder som deltar i Ecofund. Ungefär 40% av utbetalningar har gått till utländska företag, och 60% till polska företag. Ecofund förfogar över ca 500 milj USD fram till år 2000.

Norge bidrog 1997 direkt till Ecofund, direkt utan skuldlättnad, vilket är en möjlighet även för andra givare.

Ecofund har gott renommé och en mycket respekterad styrelse och ledning. Verksamheten utvärderades 1998 av PHARE och OECD och omdömet var mycket positivt. Rapporten påpekar dock att fondens omgivning förändras, direkt i Polens kapitalmarknad utvecklas snabbt och det finns därför anledning att ifrågasätta samhällsnyttan av subventionerad finansiering som trots att den kommer miljön tillgodo skapar sub-optimering och så kallade marknadsdistortioner. Det kommer dock även fortsättningsvis finnas vissa områden för vilka fondens subventionerade finansiering är motiverad.

Ecofunds önskemål med avseende på det svenska bidraget är att man gärna skulle se ett mer långsiktigt samarbete, med ytterligare resurser samt samarbete kring en vidareutveckling av fondens finansiella verktyg. Samtliga andra samarbeten sträcker sig till år 2010, medan det svenska avtalet löper ut år 2000.

Enkätundersökning

Upplägg och genomförande

I utvärderingen har också ingått en bedömning av de ingående projekten gjord av respektive svenska och polska parter i form av en enkätundersökning. Parterna i

---

⁹ Finlands 'debt-for-environment-swap' är av äldre datum och handläggs inte av EcoFund.

samtliga miljö- och energiprojekt samt i fyra projekt avseende sociala/ekonomiska och demokratimålsområdena har tillsänds ett frågeformulär på respektive svenska och polska. Resultaten har således huvudsakligen relevans för projekten inom miljöområdet.

De polska och de svenska parterna fick svara på i huvudsak samma frågor, men några frågor riktade sig endast till den ene av parterna. Bägge enkäterna, med sammanställning av svaren, återfinns i bilaga 6 och 7.

I enkätens frågeformulär ombeds de svarande göra bedömningar på en skala från 1 (låg, dålig, etc) till 5 (hög, bra, etc) i ett antal frågor som bl a syftar till att klarlägga olika medverkande parters roll och inflytande och deras betydelse för samarbetet.

Enkäten har syftat till att värdera projekten genom följande fyra faser:

1. Identifiering/Planering
2. Genomförande
3. Resultat
4. Framtid

Resultat

Av totalt 25 utskick till polska parter och 23 till svenska har respektive 20 och 17 lämnat svar¹⁰. Detta måste betecknas som en mycket hög svarsandel, särskilt med tanke på att flera av projekten avslutades för flera år sedan och att ansvariga personer inte längre är kvar inom organisationerna. Den höga svarsfrekvensen innebär därför att resultatet har hög statistisk relevans.

Sammanfattning

Parterna hade dels en genomgående positiv bedömning av projektets förlopp genom dessa fyra faser och uppfattningarna var mycket lika för respektive svenska och polska parter. Genomsnittet för parternas övergripande bedömning av projektets fyra faser framgår av följande sammanfattande tabell i vilken 5 motsvarar högsta betyg.

Fas	Polska parter	Svenska parter
1. Hur väl svarade projektet upp mot den verkliga problemställningen?	4,5	4,2
2. Hur väl fungerade genomförandet?	4,4	4,2
3. Hur bedömer Du projektets resultat?	4,4	4,3
4. Hur bedömer Du projektets framtidsutsikter?	4,3	3,6

Sammanfattningsvis kan konstateras att endast två av projekten bedömdes ha haft felaktig problemlösning och med mycket få undantag ansåg man att kontraktsparterna skött samarbetet väl. Sidas insats fick också gott betyg men viss kritik framkom vad gäller polska myndigheter. En övervägande majoritet av de svarande ansåg vidare att det förelåg god överensstämmelse mellan förväntat resultat och utfall. En viss tveksamhet kan däremot noteras vad avser projektens framtida förutsättningar.

¹⁰ Tyvärr kunde inte samtliga parter nås, varför 25 polska enkäter sänts ut, men endast 23 svenska. I de fall det fanns fler än en polsk respektive svensk parter i ett projekt, har samtliga huvudparter tillfrågats.

Hur ser parterna på varandra?

Biståndssamarbete är komplext, mycket mer komplext än samarbete på kommersiell basis. Det innebär flera parter och kan bara lyckas om det finns en samsyn mellan dem. Därför är det viktigt att utröna hur parterna ser på sig själva och andra under projektets olika faser. Nedanstående tabell belyser synen på olika parter inflytande på projekten.

Bedömning av nedanstående parter grad av inflytande på projektet	Polska parter	Svenska parter
Sida	3,8	2,9
Svensk hårdvaruleverantör ¹¹	-	2,8
Svensk konsult	4,6	4,0
Polsk mottagarorganisation	4,4	4,2

Enligt resultatet i tabellen ovan anses de svenska och polska parterna ha haft större inflytande på projekten än Sida, med undantag för svenska hårdvaruleverantörer. De polska parterna anser att den svenska parten har större inflytande än de själva har, och vice versa. Hälften av såväl de svenska som de polska parterna hävdar att det var den polska mottagarorganisationen som tog initiativ till projektet¹².

Generellt ger både de svenska och polska projektparterna varandra mycket höga betyg för de tre första faserna. Samarbetet mellan parterna har varit gott och de svenska konsulterna och leverantörerna får gott betyg för sina insatser under genomförandefasen.

Bedömning av nedanstående aspekter av projektets andra fas, genomförandet	Polska parter	Svenska parter	Polska parter	Svenska parter
	Hur viktigt?		Hur bra?	
Kvaliteten på svenska konsulttjänster	4,9	4,7	4,5	4,4
Sidas insats	4,3	3,9	4,3	3,8
Polska myndigheters insats	3,1	3,6	3,2	3,0
Polska mottagarorganisationens insats	4,7	4,5	4,3	4,3

De svenska parternas insatser anses dessutom mycket viktiga för projekten. Den polska mottagarorganisationen och Sida anses ha presterat bra, men de svenska parterna är mindre imponerade av Sida än de polska parterna är. Lägst betyg får de polska myndigheterna. Samtidigt anser man att deras medverkan är av mindre vikt, varför detta inte har stor betydelse för utfallet för projekten. De polska parterna anser i högre grad än de svenska att deras synpunkter har hörtsammats under identifierings- och genomförandefaserna.

Bedömningen av samarbetet med Sida inte lika entydig. Många anser att Sida är mer flexibelt, har snabbare handläggningstider och är mindre byråkratiskt än andra biståndsorgan, medan andra hävdar motsatsen: Sida är mer byråkratiskt, är oförmögen

¹¹ Antalet polska parter som svarat på frågan om den svenska hårdvaruleverantörens grad av inflytande på projektet är för få för att utgöra bas för en genomsnittlig bedömning.

¹² Se sid 6, bilaga 6 samt 7.

att fatta beslut, o s v. Majoriteten av de svarande anser att Sidas främsta roll i Polen är som förmedlare av svenskt kunnande och svenska erfarenheter.

Är samarbetet med Sida, jämfört med andra biståndsorgan, bättre, lika bra eller sämre?	Antal svenska parter	Antal polska parter
Bättre	5	8
Lika bra	5	6
Sämre	2	0

I stort får Sida som samarbetspartner mycket högt betyg. Bland de parter som haft en avvikande mening finns de som själva haft svårt att leva upp till Sidas krav. Tilläggas kan att flera enkäter betonat att samarbetet med Sida gradvis förbättrats.

Framtida förutsättningar

En viss tveksamhet uttrycks från bägge parter vad avser framtida förutsättningar för projekten, i synnerhet i jämförelse med den mycket positiva bedömningen av projektens övriga aspekter. Intressant är att notera att de svenska parterna är mer bekymrade över projektens framtid än de polska (se tabellen på sid 27).

Bedömning av de lokala förutsättningarna för fortsättning/upprätthållande av projektets resultat	Polska parter	Svenska parter
Organisatoriska förutsättningar	4,3	3,5
Finansiella förutsättningar	3,4	2,6

Den främsta orsaken till tveksamheten inför framtiden tycks vara bristande finansiella förutsättningar. Detta kan kopplas till svaren på frågan om vilken finansieringskälla som hade använts om Sida inte hade finansierat projektet, där över 50% av de polska parterna svarade att respektive projekt då inte hade kunnat genomföras.

Återkopplingen till den framtida finansieringen är tydlig. Om Sida inte fortsätter att stödja projektet ifråga menar man att fortlevnaden av dess resultat är osäker.

Trots osäkerheten angående framtiden anses emellertid sannolikheten för att projektets resultat upprätthålls om ett eller fem år vara relativt hög.

Sannolikheten att projektets resultat upprätthålls/fortsätter att utvecklas	Polska parter	Svenska parter
Om 1 år	4,3	4,1
Om 5 år	4,3	4,4

De svenska parterna tillfrågades i vilken utsträckning deras medverkan i Sida-projekt ökat deras egen organisations framtidsförutsättningar.

Bedömning av i vilken utsträckning medverkan i Sida-projekt:	Svenska parter
Utvecklat kompetensen	3,0
Förbättrat marknadspositionen	2,6
Medverkat till nya affärskontakter i Polen	2,4
Medverkat till nya affärskontakter i andra östeuropeiska länder	1,9

I genomsnitt tycks medverkan i Sida-projekt inte ha givit de svenska företagen särskilt mycket i form av kompetens och affärsmöjligheter. Svaren varierar dock kraftigt, och några svenska parter uppger att kompetensen utvecklats och att affärskontakter i Polen och andra länder erhållits till följd av medverkan i Sida-projektet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att Sidas Polenbistånd enligt enkätsvaren har varit mycket positivt för den stora majoriteten av direkt involverade parter.

Slutsatser avseende miljöstödet

Tre huvudfrågor

Ifrågavarande resultatanalys syftar till att besvara tre huvudfrågor:

Resultat	Genomförande	Relevans
I vilken utsträckning har målsättningarna för miljöstödet uppnåtts?	Har genomförandet av miljöprojekten varit effektivt?	Har miljöprojekten haft relevans i relation till Sveriges biståndsmål och Polens utveckling?

Den första frågeställningen avser vad som uppnåtts och i vilken utsträckning resultaten överensstämmer med måldefinitionen för miljöstödet, m a o graden av måluppfyllelse. Eftersom de allra flesta projekten saknar kvantifierbara mål blir bedömningen av måluppfyllelsen med nödvändighet delvis subjektiv.

Resultatanalysen har försökt besvara i huvudsak tre delfrågor med avseende på måluppfyllelse.

- Den första är om de svenska parterna som i princip varit leverantörer av tjänster, och i begränsad omfattning varor, har uppfyllt sina leveransåtaganden.
- Den andra är huruvida avsedd effekt uppnåtts i de fall där den varit mätbar eller, då så inte varit fallet, i vilken utsträckning mottagarna är nöjda med utfallet.
- Den tredje frågan är huruvida den verksamhet som fått stöd kan anses vara långsiktigt uthållig.

Den andra frågeställningen gäller genomförandet. Har detta varit effektivt både med avseende på tid och resurser? Många av miljöprojekten har drabbats av förseningar ofta orsakade av problem på mottagarsidan. Det är intressant att notera att toleransen för förseningar är mycket stor i biståndssammanhang. I ett enda fall tycks förseningar ha lett till åtgärder men då hade projektet försenats med hela tre år¹³. Den höga förseningstoleransen, som kontrasterar skarpt mot allt högre krav på punktlighet i näringslivet, har naturligtvis en kostnad. Det förefaller därför angeläget att försöka minska denna kostnad så mycket som möjligt.

Det bästa sättet att besvara frågan om kostnadseffektivitet är att jämföra kostnaden för de insatser som Sida i fallet Polen bekostat med motsvarande insatser i andra projekt. Detta förutsätter att både projekten och målsättningarna varit jämförbara och att kostnaderna varit resultatet av en upphandling på marknadsvillkor. För de allra flesta projekt inom ramen för biståndet till Polen saknas båda dessa förutsättningar.

¹³ Miljörestaureringsprojektet i Zabrze-regionen

Innebörden är att kostnadseffektiviteten inte bara är svår att bedöma utan också att den blir svår att uppnå. Kostnadseffektivitet och konkurrensupphandling är inte nödvändigtvis synonyma begrepp, men det grundläggande skälet till varför man, vad avser statlig upphandling, där så är möjligt föreskriver konkurrensupphandling torde vara just det faktum att detta minskar kostnaderna, vilket i sin tur ökar kostnadseffektiviteten.

Den sista frågeställningen avser miljöinsatsernas relevans. Eftersom mycket av det Sida kan stödja och så gott som allt man har stött kan sägas ha relevans för Polen är det svårt att besvara relevansfrågan utifrån generella utgångspunkter utan att hamna i rent subjektiva bedömningar. Bedömningen av relevans kan antingen kopplas till en polsk prioritering om sådan finnes eller till svenska prioriteringar för biståndet till Polen.

Föreliggande resultatanalys har inte lyckats identifiera en entydig polsk prioritering för det svenska biståndet med ett undantag – EU-integration. Detta är prioriterat för alla typer av insatser. Den strategi som regeringen beslutat ska gälla för det svenska samarbetet med Polen poängterar EU-integration men innefattar även övriga områden som man både från polsk och svensk sida anser vara viktiga. Bedömningen av projektens relevans har därför baserats på landstrategin. Det bör betonas att diskussionen under denna punkt inte beaktar frågan om målen och strategin i sig har varit relevanta för biståndet till Polen. Dels har både mål och strategi ansetts vara givna och dels har Polens situation under perioden inte förändrats på ett sådant sätt att det kan anses har varit motiverat att ompröva någondera. Vidare bör noteras att relevansbedömningen baseras på en snäv tolkning av strategin av skäl som redovisats ovan¹⁴.

Resultatutvärdering

Har 'input' levererats?

Resultat är lättast att utvärdera om de kan ställas mot kvantifierbara målsättningar. Sida använder ofta LFA metodiken¹⁵ för att i möjligaste mån definiera vad som skall uppnås och för att underlätta såväl uppföljning som utvärdering. Så har dock inte skett i någon större utsträckning för de projekt som fått Sidas stöd i Polen och för endast mycket få projekt har man angivit kvantifierbara mål. Detta har delvis samband med projektens karaktär (övervakning och mätning, utbildning och genomförandestudier). De flesta projekt har därför kommit att definierats i form av 'input' snarare än 'output'.

Frågan om vad som åstadkommit besvaras i dessa fall med en analys av i vilken utsträckning 'input' av erforderlig kvalitet levererats i tid. I typfallet har en svensk part haft ett leveransåtagande vis-à-vis en polsk mottagare. Resultatet är den utsträckning i vilken detta leveransåtagande uppfyllts. Detta kan endast bedömas i de fall där leveransen är fullgjord, d v s insatsen avslutad.

---

¹⁴ Se sid 11-12.

¹⁵ LFA (Logical Framework Analysis) är en metod för projektplanering och utvärdering vars syfte är att underlätta identifiering av projektets problem och målsättningar samt underlätta av projektets design. LFA kan även utgöra bas för uppföljning och utvärdering.

Miljöprojekt	Totalt antal projekt	Antal avslutade projekt	Fullgjord leverans	Störningar i genomförandet	Kommentar
Vatten och avlopp	5	3	2	1	Problem i Koszalin
Andra Östersjöinsatser	4	4	4		
Övriga miljöinsatser					
Luftföreningar och återbeskogning	2	2	2		
Avfall	3	3	1	2	1 avbruten
Diverse	3	3	2	1	1 avbruten
Energi	4	4	4		
Totalt	21	19	15	4	

Av de 21 miljöprojekt som Sida lämnat stöd till under perioden har 19 slutförts. För ett av de återstående (Sopot avloppsledningsnät) återstår mycket lite, under det att Bydgoszcz-projektet är i ett inledningsskede. Av de 19 slutförda projekten har fyra befunnits ha haft mer eller mindre svåra störningar under genomförandet. I två fall har störningarna varit så allvarliga att projekten behövt avbrytas.

Har eftersträvat resultat uppnåtts respektive förväntningar infriats?

Insatserna inom vatten- och avloppsområdet har relativt konkreta mål i form av minskade utsläpp i närliggande vatten. Resultaten av avloppsprojekten kan sägas vara i huvudsak tillfredsställande. Samtliga färdigställda projekt har bidragit till minskning av utsläpp om än i något mindre utsträckning än förväntat. Det finns anledning att tro att de två återstående, Pruszkow och Bydgoszcz, kommer att genomföras och åstadkomma avsedda miljöförbättringar. Mottagarorganisationerna har varit mycket uppskattande i fallet Sopot och nöjda vad gäller Pruszkow och Nowy Targ. I fallet Koszalin godkändes konsultinsatsen efter kritik. Brister påtalades också vad gäller hårdvaruleveranserna.

För de fyra *andra Östersjörelaterade* projekten, som haft betydande inslag av kunskapsöverföring och kompetensutveckling, har det inte funnits några mätbara mål. Samtliga projekt har dock slutförts till mottagarorganisationernas belåtenhet. De två som avser mätning och monitoring fungerar väl. Mottagarorganisationerna har genomfört den utbildning som krävts för att systemen skall kunna användas och samarbetet mellan parterna har varit bra. De två studierna har också mottagits väl och den för Lebaflodens restaurering kan komma att leda till en fortsättningsinsats för Sida.

Resultatet av de två projekten för *luftförorening och återbeskogning* har också varit positivt. De fem EMEP-stationerna för luftövervakning är i funktion och levererar avsedd data och för återbeskogningen har SSC Satellitbild AB levererat de databaser och den utbildning som behövs för planering och monitoring.

De tre projekt som avser *avfallshantering* har däremot inte givit förväntat resultat. För Mława gav inte den levererade studien det beslutsunderlag som kommunens miljöansvariga ansåg sig behöva för att lösa existerande problem. De påkostade utredningen angående ett avfallshanteringssystem för sju kommuner i Gdansk-regionen, som tillkom delvis på Världsbankens inrådan, avbröts då mottagarkommunerna inte visade sig ha behov av en samordnad lösning. Det tredje

projektet var ett returpappersseminarium som visade sig ha begränsad relevans då problemen förknippade med returpapper är i huvudsak ekonomiska.

Resultaten av projekten under rubriken *diverse miljöinsatser* har varit mycket varierande. Vänortsutbytet förefaller ha givit ett gott resultat framför allt i form av spridningseffekter. Totalt har personer från 300 kommuner bibringats information och insikter avseende Agenda 21. Miljörestaureringsmodellen för Zabrze är å andra sidan det kanske minst lyckade av samtliga här analyserade projekt. Det avbröts efter uppdagande av stora avvikelser från planerna och betydande förseningar. Stödet till Lodz universitetet har däremot varit mycket framgångsrikt om än inte speciellt miljöinriktat. Tack vare Sida har universitet kunnat bygga upp Polens första institution för utbildning i industriell säkerhet och riskbedömning samt gjort det möjligt att genomföra seminarier för deltagare från industri och offentlig verksamhet. Resultatet för detta projektet har sannolikt överträffat förväntningarna och de svenska insatserna har rönt mycket stor uppskattning hos mottagarorganisationen.

De fyra *energiprojekten* har samtliga haft karaktären av utbildningsinsatser. Totalt har ca 150 personer deltagit i seminarier eller på annat sätt omfattats av utbildningen. Strategins målsättning för energisektorn (besparing och effektivisering) har varit huvudsyftet för den största insatsen under det att avfallsenergiseminariet svarar mot målsättningen att stimulera alternativa energikällor. KAPEs fortsatta utbildning av flera hundra energirådgivare ger vid handen att projektet haft önskad spridningseffekter. För samtliga projekt har enkäten givit vid handen att mottagarna varit nöjda och i flera fall mycket nöjda med den svenska insatsen.

Sammanfattande bedömning

Nedanstående tabell söker ge sammanfattande omdömen vad gäller graden av måluppfyllelse respektive mottagarens förväntningar.

Miljöprojekt	Totalt antal projekt	Grad av måluppfyllelse (%)	Mottagarbedömning
Vatten och avlopp	5	70	Tillfredsställande/acceptabel
Andra Östersjöinsatser	4	90	Mycket bra - tillfredsställande
Övriga miljöinsatser			
Luftföreningar och återbeskogning	2	95	Mycket bra - tillfredsställande
Avfall	3	20	Otillfredsställande
Diverse	3	80	Mycket uppskattande(ETC) - missnöjd
Energi	4	90	Tillfredsställande

De flesta insatserna från svenska konsulter och leverantörer har enligt enkätsvaren hållit hög kvalitet. Leverantören av utrustning till avloppsreningsverket i Koszalin, och de konsulter som levererat tjänster i fallen Mlawka och Zabrze förefaller ha varit de få undantag som bekräftar regeln.

Vidare bekräftar det totalt direktintervjuer som gjorts och enkätundersökningen att samarbetet mellan den eller de svenska parterna och mottagarorganisationen i de allra flesta fall fungerat mycket väl och i några såsom ETC, Sopot, Wisla monitoring och återbeskogningen t o m utomordentligt väl. De samarbetsproblem som förevarit i

vissa projekt har främst gällt relationen mellan den svenska parten och en eller flera polska konsulter. Mława och Pruszków är exempel på detta.

Effektivitet i genomförandet

Har insatserna utförts i tid

Förseningar är vanliga vad gäller biståndsprojekt och många av Sidas projekt i Polen har drabbats av förseningar. Av dokumentationen framgår att följande sju projekt blivit mer eller mindre kraftigt försenade.

Projekt	Försening	Huvudorsak
Koszalin VA	Närmare 2 år	Leverans och leverantörsproblem
Pruszków VA	ca 1 år	Polska samordningsproblem
Bydgoszcz VA	Minst 1 år	Problem mellan kommunen och Världsbanken
Wisła övervakningssystem	Ca 1,5 år	Långsam godkännandeprocess i miljöministeriet
Mława avfallshantering	Ca 6 mån	Leverantörsproblem
Gdansk avfallshantering	Ca 6 mån	Samarbetsproblem
Zabrze miljörestaurering	Ca 3 år	Bristande förberedelse gav brist på lokalfinansiering

Troligtvis har fler projekt haft förseningar. Det är inte alltid förseningar rapporteras och ännu mer ovanligt att de föranleder åtgärder. Endast Zabrze-projektet kan sägas ha avbrutits delvis med hänvisning till förseningen. Kravet på parterna att genomföra projektet inom utsatt tid är vanligtvis mycket litet. Detta torde ha samband med att förseningar i sig sällan upplevs innebära en kostnad. Så är naturligtvis inte fallet. Om ett projekt antas ha relevans och positiva effekter för mottagarlandet innebär en försening att man under en tid förlorar dessa effekter. Avtalen med mottagarorganisationer och samarbetsorgan i Polen liksom med svenska parter bör innehålla incitament att undvika eller minimera förseningar och om de inträffar bör det också finnas incitament att åtgärda dem.

En förseningsgrad som motsvarar minst ett projekt av tre och sannolikt betydligt fler med förseningar av den omfattning som redovisats ovan skulle inte lämnas utan åtgärd om relationerna varit rent kommersiella.

Konkurrensupphandling och kostnadseffektivitet

Av det totala antalet projekt (21) har 9 upphandlats under konkurrens. Det gäller samtliga VA-projekt, återbesogningsprojektet, två avfallsprojekt och ett av energiprojekten. För VA-projekten har Sida svarat för enbart en del av den totala investeringen, ofta enbart utredning, design och projektering, varför insatsernas kostnadseffektivitet i relation till totalprojektets målsättning inte utgör ett meningsfullt mått. I de fall där utvärderingen försökt ställa kostnaden för insatsen i relation till projektets totalkostnad tyder resultatet på att insatsen varit rimligt kostnadseffektiv. Således har kostnaden för exempelvis den svenska insatsen i Pruszków-projektet (i huvudsak design, projektering och upphandlingsunderlag) kostat motsvarande 1,3 % av den förväntade investeringskostnaden vilket torde kunna betraktas som en rimligt låg proportion. Också i fallet Nowy Targ antyder materialet att projekteringskostnaden legat på en konkurrenskraftig nivå i relation till investeringskostnaden. Det energiprojekt som upphandlats under konkurrens, (energiseminarium för polska energikommittén) har också haft en relativt låg kostnad per deltagare i jämförelse med övriga energiinsatser.

Kostnadseffektiviteten för flertalet av de projekt som upphandlats under konkurrens kan därför förmodas ha varit tillfredsställande. Undantaget förefaller vara Koszalin.

De flesta insatser (12 av 21) har således kontrakterats till svensk part utan konkurrensupphandling. I en del fall har uppdrag givits åt den eller de organisationer som initierat och/eller definierat projektet. Detta gäller bl a såväl Mława- som Zabrze-projektet men också Naturvårdsverkets uppdrag avseende modernisering av mätstation i Gdynia och ÅF-Energikonsults uppdrag för KAPE. I bilaga 3 redovisas inhämtade uppgifter med avseende på konkurrensupphandling och den svenska partens inflytande på projektdefinitionen. För flera (men inte alla) av de projekt som kan karaktäriseras som kraftigt konsultstyrda har utfallet blivit mindre bra (se box 'Konsult-capture'). Denna typ av 'capture'-problematik kan troligtvis härledas till

- Ingen eller begränsad konkurrensupphandling
- Begränsad handläggarkapacitet hos Sida vilket medfört att den svenske konsulten/leverantören kunnat "emulera" Sidas roll.

För flera insatser som inte upphandlats i konkurrens har statliga myndigheter och universitet anlitats. Sålunda har Sjöfartsverket, Naturvårdsverket, SMHI, Linköpings Universitet och Lunds Universitet kontrakterats utan konkurrens. Vad gäller bl a anlitande av universitet har motiveringen i ett fall varit den något kryptiska att "kravet på konkurrens [bör] vara lägre beträffande insatser som genomförs i samarbete mellan svenska universitet och utländska parter än vad beträffar kommersiella konsultföretag". Det kan konstateras att båda de projekt som upphandlats på detta sätt fått betydande problem. Erfarenheterna under de senaste tre åren ger således inte stöd för att resultatet främjas av avsteg från principen om konkurrens just vad gäller universitet.

'Konsult-capture'

Ett exempel på "konsult-capture" är miljöinsatsen i Zabrze, där utvärderingen (Olofsson, 1998) påpekar att den svenske konsulten inkluderat insatser i projektförslaget som den polske parten inte samtyckte till. Mottagarparten gick dock med på förslaget för att undvika risken att hela projektet skulle gå om intet. Projektet avbröts sedan, främst på grund av stora förseningar, brist på resultat och förändringar i projektet som inte godkännts av Sida.

Liknande konsultstyrning, dock inte i övrigt samma problem, återfanns i avfallsprojektet i Mława. De problem i Mława som prioriterades högst av de polska representanterna var

- slamhanteringen vid stadens avloppsreningsverk
- avfallsdeponins utformning och kapacitet
- avfallsdeponins ev inverkan på en näraliggande grundvattentäkt

Den svenske konsulten utvidgade projektet till att omfatta rekommendationer för ett genomgripande avfallshanteringssystem, inkluderande källsortering. Resultatet när projektet slutförts är att:

- handlingar för upphandling av slamhanteringsutrustning saknas,
- att avfallsdeponin utvidgats utan införande av källsortering eftersom finansiering saknas till nödvändig utrustning, samt att
- de svenska och polska konsulterna intagit diametralt motsatta ståndpunkter vad avser faran för kontaminering av grundvattentäkten.

Inget av de andra Östersjörelaterade insatserna har upphandlats i konkurrens trots att kommersiella konsultföretag anlitats i två fall (SWEKO och IVL).

Kostnadseffektiviteten av insatserna är emellertid svår att bedöma utan mer omfattande utredningsarbete. Endast ett av energiprojekten har upphandlats under

konkurrens. Omfattningen av energiutbildningen vad gäller antalet deltagare samt kostnaden som Sida svarat för framgår av nedanstående tabell.

	Konkurrensupphandling	Antal deltagare	Kostnad (tusen sek)	Kostnad per deltagare
Seminarium om energi från avfall	Nej	30	327	11 000
Energiseminarium för polska energiexperter	Ja	10-50	425	12 000
Reformprocessutbildning för fjärrvärmeverkspersonal	Nej	30	2 484	83 000
Energikonsultutbildning i samarbete med KAPE	Nej	15	4 219	280 000
Summa		105	7 455	71 000

KAPE utbildningen, som inte upphandlades i konkurrens, tycks ha varit mycket dyr mätt per deltagare. Utbildningen var tänkt för 20 personer men endast 15 utexaminerades. KAPE vill dock framhålla att man tack vare utbildningen kunnat bygga ut en egen utbildningsverksamhet som haft ett mycket större antal deltagare. En jämförelse kan exempelvis göras med ETC projektet som kan beräknas ha kostat mindre än 10 000 kr per deltagare och som dessutom genererat utbildning på högskolenivå.

Uthållighet och institutionsutveckling

Projektens uthållighet har också undersökts, dels genom platsbesök och intervjuer och dels genom enkätundersökningen. Uthålligheten är den aspekt av projekten som både de svenska och polska parterna uttrycker mest tveksamhet inför i enkätsvaren.

För vissa av insatserna såsom bl a flera utbildningsprojekt har syftet varit kunskapsöverföring under en begränsad tidsperiod. För andra, som vatten- och avloppsprojekten, kommer ansvariga kommuner genom den pågående decentraliseringsprocessen tvingas att hitta lösningar på finansieringen av drift och underhåll på samma sätt som för all annan kommunal service. De allra flesta kommer helt säkert att lyckas, men inte alla. Vilka kommuner som kommer att ledas av framsynta politiker och ha god ekonomiadministration går inte att uttala sig om. Den polska decentraliseringsprocessen har med all säkerhet betydligt större påverkan på incitamentsstrukturen för finansiering av kommunala aktiviteter än de krav som ställs i samband med biståndsprojekt.

Frågan om uthållighet är mest aktuell för några av de projekt som behandlats under rubriken 'andra Östersjörelaterade insatser', återbeskningsinsatsen samt för några av avfallsprojekten.

Bland Östersjöprojekten finns mätstationer och monitoringprogram.

Monitoringprogrammet för floden Wisla löste inte Polens behov av att ha ett nationellt monitoringsystem och kan därför visa sig ha begränsad uthållighet. Det svenska systemet, som finns i många andra länder, är annorlunda än det system som tidigare införts i västra Polen. Ett Världsbanksprojekt som ersätter båda existerande hydrologiska monitoringsystemen med ett nytt finns i planerna.

Vad avser IBL, det institut som arbetar med planering av återbeskogning och som fått Sida-stöd, uttrycker både den svenske och den polske parten i enkätsvaren osäkerhet

gällande institutets framtida organisatoriska och finansiella villkor. IBL har dessutom haft svårt att behålla kompetent personal.

Avfallsprojekten förefaller ha såväl begränsad uthållighet som låg strategisk relevans. Sida behöver sannolikt finna ett annat sätt att hantera denna typ av projekt i Polen om man skall engagera sig.

Därutöver identifierades Zabrze projektet som bristfälligt med avseende på uthållighet.

Sida har haft ambitionen att integrera institutionella element i sina miljöprojekt, bl a i syfte att säkerställa projektsresultatets uthållighet. De beslutdokument som utgör underlag för genomförda insatser innehåller dock förhållandevis lite information om hur dessa ambitioner skall förverkligas. I de fall institutionella faktorer nämnts är det främst bristen på sådana som framhållits vilket föranlett begränsningar av engagemanget i ett de aktuella projekten. T ex när det gäller insatsen i Pruszkow har Sida något kryptiskt noterat att ”projektet saknar koppling till utveckling av institutionella förhållanden av den typ som ingår i samarbetsprojekt med internationella finansiärer”, och att det därför inte är aktuellt med insatser i form av investeringar. Projektet torde dock vara ett av de mer intressanta ur institutionell synvinkel eftersom det bygger på samarbete mellan fem kommuner. Att stödja och stimulera dylikt samarbete borde vara en angelägen uppgift.

Sammanfattningsvis är utvärderingens bedömning att de institutionsutvecklande elementen haft relativt liten betydelse i de genomförda projekten. Däremot förefaller de institutionella kraven begränsat det antal projekt Sida engagerat sig i.

Relevans och strategi

Inriktningen för det svenska biståndet i sin helhet skulle enligt strategin vara nedtrappning, koncentration och EU-integration. Dessutom skulle miljö och energi, samt kunskapsutveckling och institutionsutveckling utgöra fokus. Avveckling skulle ske av annat än grannlandssamarbete inom områdena miljö, energi och vänorts- och liknande samarbete och projekten skulle ha en svensk egenintressesprofil.

För miljösamarbetet angav strategin att stödet skulle inriktas på

- genomförande av Östersjöprogrammet,
- begränsning av luftföroreningar,
- återbeskogning,
- energibesparing, effektivisering och utvecklande av alternativa energikällor.

Utvärderingen ger vid handen att strategins styrande inverkan förefaller ha varit begränsad. Under perioden 1995 t o m 1998 beslutade Sida om stöd till 8 nya projekt och till 13 fortsättningsprojekt, d v s till totalt 21 projekt. Av dessa avsåg 14 projekt stöd som kan anses ligga inom ramen för av strategin prioriterade områden under det att 7 avsåg stöd till områden som inte prioriterades i strategin. Dessutom beslutades om stöd till Ecofund igenom ’swap’ av skuldlättnad. Stödet till Ecofund har tillkommit som en följd av beslut om skuldlättnad vilket inte ligger inom ramen för strategin. Ecofunds mål överensstämmer dock i dom allra flesta avseenden med prioriteringarna i den svenska strategin.

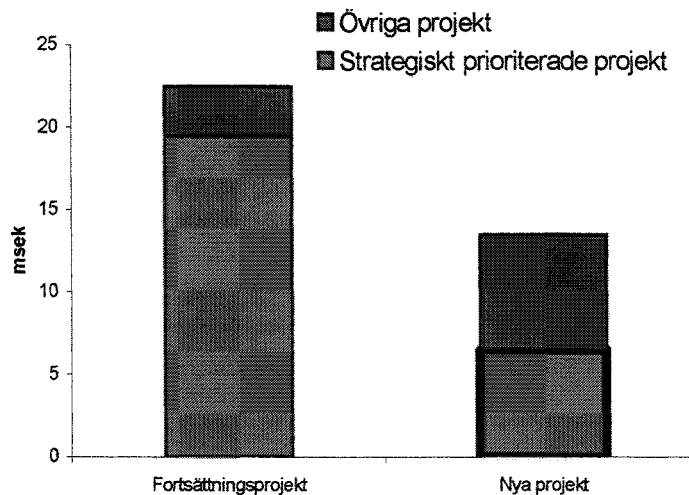
Fördelningen av projekt (exklusive Ecofund) för vilka stöd givits före och efter 1995 samt med avseende på strategiskt prioriterade områden och andra är som följer¹⁶:

Projekt inom strategiska områden	Antal projekt före 1995	Antal fortsättningsprojekt efter 1995	Antal nya projekt efter 1995	Kommentarer
Östersjöprogrammet	8	5	3	Inbegriper VA, fartygsavfall, miljöövervakning, etc
Begränsning av luftföroreningar			1	Enbart övervakning, ej begränsning
Återbeskogning	2	1		
Energi	6	3	1	
<i>Summa</i>	<i>16</i>	<i>9</i>	<i>5</i>	
Icke strategiska projekt				
Avfall			3	Inkluderar returpappersseminarium
VA	1	1		Nowy Targ
Kommunalt miljövårdsarbete	1	1		Delvis inom strategin för demokratistöd
Miljörestaurering	1	1		
Miljöutbildning	3	1		
Institutionellt stöd	2			
<i>Summa</i>	<i>8</i>	<i>4</i>	<i>3</i>	
Totalt	24	13	8	

Av de 21 projekt till vilka stöd lämnats efter 1995 hade 13 påbörjats tidigare. Utredningen har identifierat 24 projekt till vilka stödet inletts före 1995. Konklusionen är således att över 50 % av dessa fått fortsatt stöd. Det är framförallt fortsättningsprojekten som utformat stödet under den följande perioden. De prioriteringar som framläggs i strategin förefaller ha varit styrande för enbart 5 av de totalt 21 projekt som Sida stött under perioden.

Mätt i pengar kan man konstatera att det totala stödet fördelar sig som följer: 23 miljoner kr i fortsättningsprojekt och 13 miljoner kr i nya projekt.

¹⁶ Baserat på en snäv tolkning av strategin.

Strategin förefaller ha varit styrande enbart för de medel som markerats med svart ram i ovan redovisade bild, d v s nya projekt inom områden som enligt landstrategin bör prioriteras.

Slutsatsen torde därför vara att strategin har haft begränsad betydelse för valet av projekt under perioden. Den största enskilda nysatsningen har gjorts i avfallsrelaterade projekt med 7 miljoner kr. Detta område ingick inte bland de som prioriterades i strategin och kan inte heller anses avse verksamheter som skulle utgöra fokus. Det kan dock anses vara i överensstämmelse med Sidas övergripande miljömål, och kan även anses rymmas inom den vidare ramen för strategin¹⁷. Mot bakgrund av strategins krav på nedtrappning av det samarbete som inte är grannlandssamarbete och för vilket Sverige har tydliga egna intressen, framstår stödet till avfallsprojektet som klart mindre relevant. De tre avfallsprojekten som fått merparten av de resurser som satsats på miljön kan knappast sägas uppfylla något av dessa båda rekvisit och de har inte heller något direkt samband med Östersjöns ekologi.

Strategins generella prioriteringar: kunskapsutveckling och institutionsbyggande, har haft viss inverkan på miljöbiståndets inriktning. I stort sett samtliga projekt har bidragit till kunskapsutveckling och kunskapsöverföring. Fyra projekt har haft utbildning och kunskapsspridning som huvudsyfte och sex projekt innehåller institutionsbyggande element, nämligen:

- Kommunalt miljövårdssamarbete
- ETC i Lodz
- KAPE
- Energiseminarium
- Fjärrvärmeutbildning
- Bydgoszcz (Världsbanken står för den institutionsbyggande delen av projektet)

Statistiken över anslag och antal projekt under perioden före och efter 1995 ger vid handen att såväl antal projekt som anslagsbelopp minskat kraftigt. Från ett genomsnitt

¹⁷ Strategin anger uttryckligen att dess prioriteringar inte utesluter begränsade insatser även inom andra områden.

på ca 20 miljoner kr under perioden 1991 till 1995 har anslaget per projekt (exklusive Ecofund insatsen) minskat till ca hälften. Antalet projekt som beviljats stöd har också minskat betydligt dels i jämförelse med tidigare period och dels under perioden 1995 till 1998. Polenprogrammet kan således sägas vara ett program under avveckling, vilket också är i överensstämmelse med strategins inriktning på gradvis nedtrappning av biståndet till Polen. Frågan är i vilken utsträckning avvecklingen är en konsekvens av strategin och i vilken utsträckning den är en konsekvens av brist på projektförslag i linje med strategin. Resultatanalysen har inte funnit att Sida haft en dialog med de centrala polska parterna om att samarbetet skall avvecklas eller att Sida har någon handlingsplan för hur biståndets utfasningen skall gå till. Den nedtrappning som skett förefaller inte vara styrd av strategin.

Vad avser koncentration av insatserna till ett fåtal strategiska insatser, är bedömningen att så varit fallet med de nysatningar som gjorts inom miljöområdet. Tre insatser faller inom ramen för Östersjöprogrammet (avloppsreningsverket i Bydgoszcz, mottagningsanläggningar för fartygsavfall samt övervakning av Wisla), medan de resterande har anknytning till avfallsområdet (avfallssystem i Mława och Gdansk samt seminarium om returpapper och energi från avfall).

Inget projekt är specifikt inriktat på EU-integration men i stort sett samtliga kan sägas indirekt bidra till EU-integration. Vad avser jämställdhetsmålet, har miljöprojekten bedömts ha samma effekt för män och kvinnor. I de utbildningar som genomförts har könsfördelningen varit förhållandevis jämn.

Sannolika orsaker till strategins begränsade roll

Det är troligt att orsakerna till att strategin haft begränsad betydelse är flera.

Resultatanalysen vill peka på följande tre:

- Behovet av att fullfölja projekt för vilka stödet inletts innan dess strategin formulerades.
- Sidas förlitan på miljöprojektförslag från enbart miljöministeriet vars förslag i endast begränsad utsträckning ansetts överensstämma med strategin eller av andra skäl inte varit genomförbara.
- Avsaknaden av konkretiserande handlingsplan.
- Brist på resurser för att implementera strategin vilket har medfört att den blivit begränsande snarare än genererande. För att fylla programmet med projekt har Sida valt att i några fall stödja projekt inom områden som inte omnämns som prioriterade i strategin.

Sidas två huvudkällor vad gäller nya projekt har varit Miljöministeriet och Kommittén för Europaintegration. Miljöministeriet har under perioden lämnat förslag på 13 projekt varav Sida accepterat endast två¹⁸. Antalet förslag som Miljöministeriet lämnat har också gradvis minskat under perioden och var 1998 enbart tre. Det är svårt att bland de projekt som förts fram av Miljöministeriet spåra någon effekt av strategin och ministeriets ansvariga personal använde den enligt uppgift inte för att välja ut projekt för det svenska samarbetet. Kommittén för Europaintegration som väljer ut och föreslår projekt inom andra sektorer använde sig dock av strategin och såg den som värdefull.

---

¹⁸ Se bilaga 8 för lista över avslagna projektförslag.

Skälen till att strategin inte beaktats i tillräcklig utsträckning inom miljöministeriet kan vara flera. Ett är uppenbarligen att ministeriets roll förändrats och att projektberedning idag är en marginell och icke prioriterad verksamhet. Ett annat kan vara att Sida inte satsat de resurser på att stödja ministeriets arbete med att bereda projekt i samma utsträckning som BITS tidigare gjorde med betydande framgång. De flesta av de nu aktiva projekten härstammar från den period då BITS svarade för utvecklingssamarbetet med Polen. Ett tredje skäl kan vara den pågående decentraliseringen i Polen som innebär att centrala organisationer i ökande utsträckning avhänder ansvaret för projektfinansiering. Oavsett vilka skälen är så innebär sakernas nuvarande tillstånd, med en mycket hög procent avslag, ett visst slöseri med tid och resurser inom både Sida och ministeriet. En träffsäkerhet på enbart ett av sex till sju förslag kan knappast betraktas som tillfredsställande.

Visserligen är biståndet till Polen under avveckling, men i den utsträckning samarbetet skall fortgå måste Sida sannolikt att agera mera proaktivt för att den svenska strategin skall få genomslagkraft hos polska samarbetsparter. Eventuellt bör Sida också försöka utvidga kretsen av samarbetsparter som kan och vill bereda projekt för Sida-stöd. Den pågående decentraliseringsprocessen är ett skäl för att göra det senare.

SOCIALT HÅLLBAR EKONOMISK OMVANDLING

Inom målområdet socialt hållbar ekonomisk omvandling har Sverige genom Sida Öst stött projekt inom en rad olika sektorer. Bilaga 4 sammanställer insatserna under innevarande period. Flera av insatserna är uppföljningar av tidigare stöd.

Offentlig förvaltning

Stöd till central och lokal förvaltning utgör en viktig komponent för utveckling av relevanta institutioner och strukturer för marknadsekonomin. Förutom de insatser som här behandlas innefattar även insatser under andra rubriker i denna resultatanalys ett visst förvaltningsstöd.

Arbetsmarknad och arbetarskydd

Samarbete inom arbetsmarknadsområdet inleddes redan 1990. Två arbetsmarknadsprojekt under 1994 och 1995 utvärderades 1997 (Oxenstierna, Lundberg & Huitfeldt, 1997:20). Utvärderingen visade på hög relevans, uthållighet och kostnadseffektivitet, och rekommenderade fortsatta insatser på arbetsmarknadsområdet. Dessa består nu i ett nyligen initierat samarbete mellan polska social- och arbetsmarknadsdepartementet, polska arbetsmarknadsstyrelsen och svenska AMS. Insatsen, omfattande ca 2,4 miljoner kr, syftar till utveckling av arbetsförmedling i fem län och avser också att omfatta uppbyggnad av s k pro-ekologisk arbetsmarknad i tio län i norra Polen. Detta projekt har ännu inte kommit igång. Den polske parten har rapporterat vissa initiala förseningar.

Frågor om arbetarskydd hade relativt låg prioritet i det planstyrda Polen. Sedan 1994 har ett samarbete mellan den polska myndigheten för arbetarskydd (Central Institute for Labour Protection, CIOP) och svenska Arbetsmiljöinstitutet, numera Arbetslivsinstitutet, pågått avseende utbildning av skyddsingenjörer. Arbetet har nyligen avslutats. Enligt den polske parten och enligt den slutrapport som färdigställts har arbetet varit mycket framgångsrikt. Man berömmar särskilt flexibel och lyhörd respons från den svenske parten. Projektet har varit centralt för att etablera den vuxenutbildning inom arbetsmiljöfrågor som CIOP nu ger, där hittills ca 1 300 personer genomgått utbildning. Genom samverkan med bl a USA- och FN-finansierade projekt har projektets möjligheter vidgats.

I ett andra projekt med samma parter skall praktiskt arbetsmiljöarbete på fem polska industrier bedrivas, vilket sedan ska användas som fallstudier. Projektet innebär vidareutbildning av forskare inom CIOP i metoder för riskbedömning och arbetsmiljöfrågor. Arbetet som startar i januari 1999 kommer att pågå under närmare tre år.

Ytterligare en insats med koppling till arbetarskydd är stödet till institutionen för industriell säkerhet och riskbedömning vid universitetet i Lodz, vilken redogörs för i miljökapitlet under rubriken övriga miljöinsatser.

Insatser för utveckling av lagar om bullerskydd, i syfte att bereda dokument för anpassning av mellan den polska bullerskyddslagstiftningen inför EU-anpassningen,

anknyter tematiskt till arbetarskyddsinsatserna. Denna insats pågår. Stöd inom buller- och arbetarskyddsområdet har genom dessa tre insatser omfattat cirka 6 miljoner kr under perioden.

I en rapport om den sociala sektorn i Polen (Eduards, 1995) rekommenderades bl a fortsatt samarbete mellan CIOP och Arbetslivsinstitutet. Landstrategin uttrycker prioritet för insatser inom arbetsmarknadens institutioner, inklusive insatser som främjar kvinnans ställning samt stöd för arbetarskydd och arbetsmiljö. Eftersom kvinnor i högre utsträckning än män drabbas av arbetslöshet i Polen, torde arbetsmarknadsinsatserna ha en viss positiv effekt på jämställdheten. Det är svårare att göra motsvarande bedömning med avseende på arbetarskydd. Insatserna får olika effekter vad gäller jämställdheten beroende på om förbättring av arbetarskydd fokuseras på arbetsplatser där män eller kvinnor dominerar som arbetstagare. Insatserna som sådana har hittills gett goda resultat och måste bedömas som relevanta för transitionen. Insatserna handlar om att bygga upp kunskap och strukturer på en institutionell nivå. Detta torde vara väsentligt för en socialt hållbar ekonomisk omvandling.

Fastighetsregister och markinformationssystem

Insatser för utveckling av fastighetsregister och andra komponenter för en effektivt fungerande fastighetsmarknad har haft hög prioritet för svenska insatser i östsamarbetet i stort. Intentionerna bakom insatserna i Polen var under tidigt 1990-tal relativt omfattande, men samarbetet mellan polska myndigheter för kartografi och markregister (surveyor general) och svenska Lantmäteriverkets internationella gren Swedesurvey har dock kommit att bli mer begränsat än vad som ursprungligen förväntades.

Idag är situationen inom området fastighetsinformation, -registrering och -värdering i Polen den att man i stort sett har all mark registrerad, även om dessa register till viss del behöver uppgraderas. För byggnader finns fortfarande inte något heltäckande system. Det kan i sammanhanget påpekas att Polen till skillnad från de flesta övriga länder inom östsamarbetet även under den socialistiska eran hade ett privat ägande av land bland självägande bönder. Omfattande landreform, särskilt för landsbygden, med dess krav på uppdatering av register och markvärdering, har därför inte varit en lika akut angelägenhet för Polen. Detta kan vara ett bakomliggande skäl till de trögheter i genomförande av insatser på området som rapporterats. Dock finns naturligtvis en rad viktiga områden för utveckling, uppdatering och modernisering av systemen, bl a vad avser värderingssystem och taxering, registrering, kartografi, datorisering och samarbete mellan myndigheter.

BITS tog redan i april 1995 beslut om anslag för den insats för projektering och implementering av ett mark- och fastighetsregister i Lodz län, sydväst om Warszawa. Insatsen avslutades i stort sett under 1997, vilket var ett år senare än projektplanen. Insatsen syftade till modernisering av existerande markregister, vidareutveckling av fastighetsinformationsregistret, etablering av ett fastighetsvärderingssystem samt ett digitalt kartregister. Samarbetet har karaktäriserats av en hel del förseningar i genomförandet av projekt. Det samarbete som nu pågår är dock mycket uppskattat av berörda polska myndigheter och förefaller ändå utgöra ett viktigt och användbart exempel för polska myndigheter och tjänstemän inom detta område.

Stöd till skatteförvaltning och samhällsstatistik

Marknadstransitionen ställer krav på skatteförvaltningarnas kapacitet och svenska Riksskatteverket har bedrivit ett samarbete med polska skatteförvaltningen och polska finansministeriet i syfte att utveckla metoder på kontroll-, indrivnings och ADB-området. Sammanlagt har detta samarbete, i tre faser, åtnjutit stöd om ca 3,5 miljoner kr under perioden 1993 till 1997. Den tredje och mest omfattande fasen beslutades om 1996 och har nu avslutats. Sida Öst har nyligen fattat beslut om ytterligare en fas med ett anslag om ca 2,9 miljoner kronor.

Det hittillsvarande samarbetet inom skatteadministrationen har utvärderats (Westerlund & Ågren, 1998). Utvärderingen bedömer projekten som relevanta för Polen. Projekten har också uppnått förväntade resultat och effekter inom tidsplanen. Man menar att det funnits en hög absorptionsförmåga hos polska parten. Fördelarna med samarbetet bedöms bli att ligga i relativt små kulturskillnader mellan Sverige och Polen på detta område.

Under hösten 1998 har ett mindre samarbete mellan polska och svenska statistikmyndigheterna pågått. Syftet har varit att genomföra en workshop inför framtida samarbete, och det förväntade resultatet har varit att producera en detaljerad projektplan för samarbetet.

Näringsliv

Till insatser för stöd till utveckling av polskt näringsliv räknas insatser inom skogssektorn, en bankutbildningsinsats samt ett antal andra mindre insatser för utveckling av näringslivet.

Skogs- och träindustri

Sida Öst har stött ett antal olika insatser till skogs- och träindustrisektorn. De största insatserna (sågverksutbildning samt utveckling av redovisning och finanskontroll inom skogsbruket) är slutfaser i äldre samarbeten. Till största delen har de fyra insatserna inom området, omfattande ca 6 miljoner kr totalt omfattat olika typer av utbildningsinsatser i form av kurser och seminarier. Syftet med insatsen för utveckling av redovisning och finansiell kontroll har varit att arbeta fram underlag för omstrukturerings och modernisering av skogsbruket. Samarbetet har resulterat i att ett antal rapporter producerats av polska och svenska experter.

De polska parterna är överlag positiva till samarbetet. Man rapporterar bland annat att det funnits en flexibilitet från svenska parter att anpassa seminarieinnehåll och studieprogram efter polska önskemål. Även de svenska parterna är överlag positiva, i synnerhet till genomförandet av projekten och samarbetet med de polska parterna.

Den polska skogssektorn karaktäriseras bland annat av små enheter, låg lönsamhet och föråldrad teknologi. Sektorn har enkligen behov av kompetensutveckling och omstrukturerings för att bidra till en socialt hållbar ekonomisk omvandling. Insatserna på skogs- och träindustriområdet ansluter också till miljömålet genom positiva effekter på miljön av en modernisering av skogsbruket. Den svenska landstrategin för

Polen prioriterar inte insatser inom skogssektorn. Frågan om i vad mån landstrategin varit ett styrande dokument under innevarande period aktualiseras när det gäller de omfattande insatserna inom skogssektorn. Å andra sidan utesluter inte landstrategin insatser inom bl a områden där Sverige anses ha komparativa fördelar. Till dessa kan skogssektorn räknas. Dessutom följer insatserna i innevarande period på tidigare omfattande insatser. Sida Öst planerar en mer omfattande utvärdering av insatserna inom skogssektorn.

En insats inom miljöområdet som är relaterad till ovan beskrivna insatser är det returpappersseminarium för chefer vid polska pappersbruk som beskrivs i miljökapitlet under rubriken övriga miljöinsatser.

Bankutbildning

Sida Öst har i perioden stött fas III av en bank- och finansutbildning (ett Masters Degree Program, MDP) vid Cracow Academy of Economics (CAE). Projektet har sitt ursprung i en första fas av ett MDP från 1991-93, omfattande drygt 4 miljoner kr, där samarbetet bedrevs mellan nuvarande svenske parten, Stockholms Universitet (SU), men tillsammans med en annan polsk part. En andra fas, nu med Krakow-akademien som polsk part, genomfördes under 1995-1996. Till fas II och fas III, som kommer att avslutas under våren 1999, har sammanlagt drygt 10 miljoner kr anslagits.

Syftet med nuvarande fas III är att på magisternivå (Masters Degree) utexaminera 30 studenter från CAE genom en fyra terminers utbildning i ämnen relaterade till bank- och finanssektorn. Dessutom skall lärarkåren vid CAE ges ett kunskapslyft genom en sex-veckorskurs i Sverige för att vid projektets avslutande självständigt kunna genomföra bankutbildningen. Man förväntar sig också 15-25 fallstudierapporter och utveckling av kontaktnät mellan nuvarande och tidigare deltagare samt mellan polska och svenska finansiella organisationer.

Fas III kom till stånd efter att en översiktlig utvärdering i maj 1997 av fas II (Öhlund, 1997). Denna rekommenderade finansiering av en avslutande fas. En förutsättning för Sidas finansiering av en avslutande fas har varit att parterna kunnat lämna ett trovärdigt förslag för att säkerställa uthålligheten i projektet, bl a genom att examinering vid Stockholms Universitet, efter studier vid CAE, blir möjlig. Den svenska parten har lämnat riktlinjer för detta, som bl a omfattar att företagsekonomiska institutionen vid SU är ansvarig för utformning av kursinnehåll, handledning, examination m m. Det finns dock anledning att befara att programmet inte kommer att fortleva efter att Sidas finansiering upphör. En oro som bl a uttrycks av den polske parten. Det är svårt att se att SU kommer att ha incitament för ett fortsatt engagemang, utan nuvarande finansiering, samtidigt som det finns skäl att tro att lärarkapaciteten vid CAE fortfarande inte är tillräcklig. Ett problem här är att studenter som genomgått utbildningen är starkt efterfrågade på marknaden, medan lärarlönerna vid universitetet är låga.

Utveckling av fungerande finansiella system är onekligen en central komponent i marknadstransitionen. Vägen dit går bl a genom kompetensutveckling. Utvärderingar och utsagor lovordar i stort den genomförda bankutbildningen vid CAE. Det finns dock skäl att vara kritisk till bankutbildningen. Dels finns problemen med uthålligheten i en insats som har karaktär av en punktinsats, utan tydligt syfte att

stärka de strukturella förutsättningarna för ekonomiutbildning allmänt eller ekonomiutbildning inom bank- och finansområdet särskilt (även om utbildning av lärarkåren ingått som ett moment). Dessutom ter sig dylik bankutbildning som lite av en hybrid mellan allmänna studier inom ekonomi och specifikt inriktad bankutbildning. Frågan är om resurser inom utvecklingssamarbetet ska bekosta en utbildning som det förmodligen finns starka incitament för marknadens aktörer att själva finansiera.

Övriga näringslivsinsatser

Svenskt stöd har utgått till ytterligare ett antal näringslivsinriktade projekt vilka alla avslutats i perioden. Drygt 5 miljoner kr har fördelats på sex olika projekt, inklusive ett företagsledningsprojekt, 'corp-man' (corporate management) för vilket medel anslogs redan av BITS 1994, men som p g a en del förseningar inte avslutats förrän under 1997. De flesta projekten har karaktär av seminarier och kursverksamhet i syfte att bidra till kunskapsöverföring. I ett par av projekten har dessutom dokumentation framtagits: dels 20 referensprojekt inom arbetsmiljö och arbetsorganisation vid rationaliseringar (i insatsen produktivitet och rationalisering, fas III), dels en handbok om arbetskapande åtgärder (i insatsen omstrukturering av företag, fas II).

De flesta av insatserna har i stort uppfyllt uppsatta mål. De polska parterna är ofta mycket positiva. I "corp-man" insatsen, exempelvis, lovordar den polske parten det gemensamma arbetet att utveckla kursinnehåll och metoder. I insatsen "omstrukturering av företag, fas II" uppskattar den polske parten förmedlandet av svenska erfarenheter. Den svenske parten menar att handboken för arbetsskapande åtgärder med erfarenheter från Sverige utgör ett bidrag till förbättrade arbetsskapande åtgärder och regional utveckling. Insatsen för kvinnliga företagare har ett explicit fokus på jämställdheten. I övrigt sägs de olika näringslivsinsatserna ofta ha en strävan efter en "jämn könsfördelning". I vad mån denna har uppnåtts beror bl a delvis på vilken bransch insatsen ägnats.

Näringslivsinsatser av detta slag har spelat en betydande roll i östsamarbetet under 1990-talet. I tidigare resultatanalys (från december 1995) omnämns att stödet till industri och näringsliv då sammanlagt uppgått till ca 80 miljoner kr (varav ca 30 miljoner kr till skogsindustristudier). I takt med Polens snabba näringslivsutveckling avklarar behovet av stödinsatser på detta område. De flesta av nuvarande insatser är också uppföljningar av tidigare samarbeten och stödet har minskat. I landstrategin påpekas att tiden är förbi för allmän utbildning i företagsekonomi och marknadens funktionssätt. Istället bör stöd utgå till exempel till utveckling av små och medelstora företag. De stora insatserna på området har snarare fokuserats på hur omvälvande förändringar i näringslivet kan hanteras i projekt med anknytning till arbetsmarknadsutveckling. Detta är dock i linje med andemeningen i landstrategin: att snarast fokusera på specifika strukturella problem.

Stödet till de sociala sektorerna

Under innevarande period har stödet till de sociala sektorerna koncentrerats till en finansiellt relativt begränsad men strategiskt viktig insats för utveckling av socialförsäkringssystemet, med särskild fokus på den polska pensionsreformen.

Pensionsreform

Utbetalningarna i det polska pensionssystemet har ökat kraftigt under första hälften av 1990-talet. Det existerande sk 'pay-as-you-go'-systemet i vilket pensionerna direkt finansieras av skatteintäkter har inneburit en ökande börda på statsfinanserna, beroende på en åldrande befolkning och alltför generösa pensionsregler (låg pensionsålder m m). Under 1994 utgjorde utgifter för pensioner och handikappersättning 14,4 procent av BNP (att jämföras med ca 11 procent i länderna inom EU). En grundläggande reform av pensionssystemet har därför sedan 1996 initierats, efter en långdragen politisk debatt. Det nya systemet har hämtat inspiration från bl a latinamerikanska och svenska erfarenheter. Systemet bygger på tre pelare: en grundläggande, allmän statlig pension, ett obligatoriskt statligt fondsparande, samt ett frivilligt fondsparande. Förslag om relevant lagstiftning för genomförande av reformens olika moment har tagits av det polska parlamentet sedan sommaren 1997. Arbetet med att informera och övertyga polska politiker och intressegrupper om det nya pensionssystemets nödvändighet har utgjort en inte obetydlig del av reformarbetet, förutom det komplicerade analytiska och praktiska arbete som införandet av det nya systemet medför. Exempelvis krävs att individuella "pensionskonton" läggs upp för varje polack. Såväl det politiska arbetet som IT-begränsningar har skapat vissa förseningar.

Sverige har bidragit med stöd till några komponenter med Riksförsäkringsverket som svensk part. Stödet har givits i tre faser sedan 1996. Fas III är ännu inte avslutad. Det svenska stödet har framförallt gällt framtagande och utveckling av en datormodell för analys av pensionssystemets effekter och känslighet för olika demografiska och ekonomiska förhållanden. Utbildning av polsk personal för att hantera denna modell har ingått, liksom stöd till informationsinsatser gentemot polska parlamentariker och den polska allmänheten. De polska parterna brottas för närvarande med svåra avvägningar vad gäller pensionsregler för speciella grupper, bl a för gruvarbetare och för människor med rörelsehinder. Utbyte och stöd vad gäller dessa frågor, tekniskt och principiellt, är en prioritet i samarbetet med den svenske parten.

Det svenska stödet har varit finansiellt begränsat. Det har involverat tre till fyra svenska experter i varje fas. Stödet har dock haft en strategiskt viktig funktion och de svenska experterna har kunnat fungera som bollplank. Pensionsreformen har en direkt relation till jämställdhetsfrågor eftersom pensionssystemets utformning får olika konsekvenser på män och kvinnor beroende på olika livslängd och arbetsår. Analys av dessa effekter är del i den analys av reformens effekter som varit i fokus för den svenska insatsen.

Insatserna på socialförsäkringsområdet prioriteras av landstrategin. Pensionsreformen syftar till långsiktigt hållbart system som garanterar rimlig ersättning till människor när de blir gamla och som också bidrar till makroekonomisk stabilitet. Detta är en central angelägenhet för utvecklingen i Polen.

Sammanfattande bedömning

Resultaten av insatserna inom området en socialt hållbar ekonomisk omvandling måste överlag bedömas som goda såtillvida att parterna levererat enligt överenskommelse: i så gott som alla fall har aviserade kurser hållits, dokument arbetats fram, och studiebesök och samarbeten genomförts; det mesta till bägge parter uppskattning. Tabellen nedan ger en kortfattad sammanfattning av resultaten med avseende på om insatserna genomförts i sin helhet eller ej, för varje insatsområde, enligt den presentation som gjorts ovan.

Projekt	Antal	Varav avslutade	Fullgjord leverans	Störning	Kommentar
Arbetsmarknad och arbetarskydd	3	1	1		Initiala förseningar i ett av de pågående projekten
Övrig förvaltning	5	1	1	1	4 av 5 insatser ej särskilt prioriterade i landstrategin
Bankutbildning	1				Väl genomfört; uthålligheten tveksam
Skog- och träindustri	5	5	5		I stort fortsättningsprojekt; utnyttjande av svensk resursbas.
Övriga näringslivsinsatser	7	6	6		De senare projekten ffa inriktade på arbetsskapande åtgärder
Pensionsreform	3	2	2		Strategiskt relevant
Totalt	24	15	15	1	

Förutom en del smärre förseningar i projektplaner har den enda mer omfattande avvikelserna från de initiala förutsättningarna gällt insatsen inom lantmäteri och fastighetsregistrering. Emellertid bör påpekas att den insatsen, förutom de konkreta resultat som ändå åstadkommit, inneburit väletablerade kontakter mellan den svenske och den polske parten och bidragit till ett produktivt kunskapsutbyte och dialog. Det kan noteras att flera av insatserna inte finns omnämnda som särskilt prioriterade områden i landstrategin. För flera av dessa insatser gäller att de har sitt ursprung i samarbeten som initierats före landstrategin etablerats (det gäller bl a skogsinsatser och samarbeten inom skatteadministration).

I termer av att insatserna genomförts enligt plan har alltså resultaten varit goda. Vad gäller de mer långtgående resultaten av insatserna kan konstateras att så gott som samtliga insatser har varit inriktade på kunskaps- och/eller institutionsutveckling i en eller annan form. Sådana insatser ger sällan upphov till direkt mätbara prestationer på de områden som insatserna syftar till. Insatserna inom skogssektorn, till exempel, ger inte omedelbar avkastning i ökad effektivitet och lönsamhet i sektorn utan har en mer långsiktig målsättning. Dessutom, även om ökad effektivitet och lönsamhet skulle vara nära kopplad till enskilda insatser, är orsakssambandet inte självklart.

Ett sätt att göra en kvalitativ bedömning av huruvida de resultat som insatserna enligt projektförslag och beslutspromemorier syftar till, verkligen också har förutsättningar att uppnås genom insatsen är att fokusera på insatsernas uthållighet: *dvs huruvida den kunskapsutveckling som skett eller de arbetsformer som utvecklats har förutsättningar att överleva även då det svenska stödet upphört.* En måttstock är huruvida insatserna bidrar till att förbättra en organisations eller myndighets kompetens, arbetsmetoder eller struktur eller om insatsen syftar enbart till att öka kompetensen hos enskilda individer. I många fall har insatserna bidragit till en institutionell kompetenshöjning:

bl a utveckling av arbetsförmedlingar, institutionalisering av utbildning i arbetarskydd, modernisering av fastighetsregister, metodutveckling inom skatteområdet, och inte minst utveckling av ett nytt pensionssystem.

Andra insatser har mindre förutsättningar att leva kvar när den svenska insatsen upphört. Detta gäller bl a flera näringslivsfrämjande insatser liksom bankutbildningen. I dessa fall är det mindre självklart att insatserna verkligen bidragit till uppbyggandet av relevanta institutioner, bl a därför att insatserna kanske varit för begränsade och isolerade för att få en reell effekt. Förvisso främjar kompetensutveckling av enskilda människor också Polens omvandling och uppfyllandet av Sveriges mål för östsamarbetet, men det är mer tveksamt om sådan kompetensutveckling är ett effektivt utvecklingssamarbete.

DEMOKRATI

Den stora insatsen inom demokratiområdet som stöds av Sida Öst utgörs av vänortssamarbetet. Sida Öst stödjer också projekt för EU-integration, framförallt genom insatser för harmonisering av lagar. Därtill kommer regionala samarbeten för främjande av mänskliga rättigheter. Genom Sidas avdelning för arbete med enskilda organisationer, SEKA, kanaliseras också medel för samarbeten mellan polska och svenska enskilda organisationer. Svenska Institutet utgör ytterligare en aktör i Polensamarbetet. I bilaga 5 finns en sammanställning av de insatser som behandlas nedan.

Vänortssamarbetet

Idén bakom det fördjupade vänortssamarbetet, som pågått sedan 1991 är att genom statliga medel ge samarbetet större djup och bredd än traditionellt vänortsutbyte. Av Sveriges 288 kommuner har vid det här laget 225 kommuner en vänort i något av de aktuella länderna inom östsamarbetet (förutom Polen också Baltikum, Ukraina, nordvästra Ryssland, Rumänien och Bosnien). Sida Öst delegerar medel för vänortssamarbetet till Svenska Kommunförbundet. Kommunförbundet granskar ansökningar från svenska och polska kommuner och beslutar om bidrag.

Den utvärdering som genomfördes 1996 (Falk & Wallberg, 1996:22) konstaterar sammanfattningsvis att vänortssamarbetet (i Polen och Baltikum) dittills varit kostnadseffektivt, påverkat samarbetsländernas nationella politik, tillgodosett mottagarkommunernas önskemål, byggt nätverk, introducerat nya förvaltningsätt, bidragit till ökad miljömedvetenhet och influerat utbildningssystem och annan offentlig verksamhet. Svagheter i samarbetet var bl a jämställdhetsaspekter samt viss utmattning från svenska kommuners sida. Inom Kommunförbundet delar man utvärderingens uppfattning att vänortssamarbetet har varit framgångsrikt. Förutom de orsaker till detta som ligger i sådana aspekter som gräsrotsperspektivet, småskaligheten, utrymmet för eldsjälarna och v tillkommer de incitament som skapas av att Kommunförbundet betalar ut anslag efter inkommen och godkänd slutredovisning av ett projekt. Kommunförbundet ger även aktiv respons på inkomna ansökningar.

Sida har beslutat om en omfördelning av resurser till vänortssamarbetet från Polen till de baltiska länderna och Ryssland. Polen var tidigare en av de största mottagarländerna i vänortssamarbetet men har nu intagit en femteplats efter de baltiska länderna och Bosnien. Ett utfasningsperspektiv för Polens del ligger också i denna omfördelning av resurser. Dessutom ska återstående samarbete i huvudsak skall ägnas miljöprojekt. Motivet är att syftet, att skapa kontakter och utbyte mellan kommuner är uppfyllt och att resurserna för vänortssamarbetet bör omprioriteras till andra länder i östsamarbetet.

Utfasningen reflekteras i utvecklingen av antal projekt inom olika målområden under de tre aktuella budgetåren, vilka redovisas i tabellen nedan. Av anslagna 15 miljoner kr har i perioden ca 11 miljoner kr fördelats till olika projekt. Under det längre budgetåret 1995/96 gavs stöd till 32 projekt, under 1997 stöddes 19 projekt och 1998 fick 10 projekt stöd. Framförallt märks alltså en kraftig minskning under 1998.

Sammanlagt under perioden har 10 projektansökningar avslagits (ej i tabellen). 1997 utgjorde miljöprojekten ca 12 procent av sammanlagt beslutat stöd om närmare 4 miljoner kronor. 1998 var samtliga projekt utom ett miljöprojekt. Omfattningen av stödet till vänortssamarbetet i Polen hade också minskat till knappt 2 miljoner kronor. Polenstödet utgjorde 1997 19 procent av de totala beviljade anslagen för vänortssamarbetet inom östsamarbetet, men 1998 endast 8 procent av det totala stödet till regionen.

Typ av projekt	1995/96		1997		1998	
	Antal	Belopp (tusen sek)	Antal	Belopp (tusen sek)	Antal	Belopp (tusen sek)
Demokrati	7	803	9	1701	1	135
Infrastruktur	2	340	1	215	-	-
Miljö	11	2 367	3	463	9	1720
Näringsliv	2	535	-	-	-	-
Social omsorg/skola	10	1120	6	1480	-	-
Summa	32	5165	19	3859	10	1855

Källa: Svenska Kommunförbundet

Utanför det reguljära vänortssamarbetet finns också ett separat projekt för kommunalt miljövärdssamarbete och Agenda 21 där Svenska kommunförbundet samarbetar med en organisation för lokal demokrati i Szczecin samt kommuner i norra Polen. Detta redovisas i miljökapitlet ovan.

Vänortssamarbetet kombinerar svenska kommuners intresse för internationellt samarbete med utvecklingssamarbetets behov av att utnyttja svensk kompetens på bred basis. Att vänortssamarbetet är framgångsrikt gör det dock inte till ett allena saliggörande recept för decentraliserat utvecklingssamarbete. Det finns bl a en problematik för svenska kommuner i att motivera att kommunens resurser tas i anspråk för denna typ av samarbete. Därtill finns rent legala begränsningar i kommunallagen för verksamhet som inte alltid helt tydligt gagnar kommunens egna skattebetalare. Dessa synpunkter är dock mindre aktuella i fallet Polen där alltså en utfasning nu sker. Förståelsen för att resurserna omfördelas till andra länder i öst, rapporteras vara tämligen stor från polsk sida. Men mindre polska kommuner och svenska kommuner med samarbeten i dessa upplever ibland denna utfasning som en besvikelse. Vad som nu sker är emellertid att vänorterna tar initiativ för att istället ansöka om de EU-medel som står till buds för kommunala samarbetsprojekt etc. Detta är också en bakomliggande intention med den långsiktiga utfasningsambitionen.

Övriga Sida Öst-finansierade insatser

EU-integrationsinsatser

Sida Öst har stött ett antal insatser inom området EU-integration, med avseende på erfarenhetsutbyte på central förvaltningsnivå mellan polska och svenska förvaltningar. Det har handlat om kortare seminarier och studiebesök i Sverige för polska tjänstemän, där företrädesvis svenska tjänstemän inom Utrikesdepartementet och regeringskansliet involverats. Syftet har varit att få konkret inblick i Sveriges erfarenheter av EU-integrationen på förvaltningsnivå. Polska tjänstemän har fått ta del

av svenska tjänstemäns erfarenheter av samarbete med EU och vunnit kunskap om hur svensk politik och lagstiftning anpassats till EU-förhållanden inom en rad områden, exempelvis med avseende på bankväsende och jordbrukspolitik. Utbytet har även sträckt sig bortom den mest centrala förvaltningen och bl a har svenska Patent- och Regeringsverket samt SCB involverats vid studiebesöken.

Utbytet har enligt den svenske parten varit givande för bägge parter. Polska tjänstemän är kunniga och har fått möta människor på en relevant kompetensnivå. På vissa områden är utbytet naturligt nog mer givande än på andra: på bank- och finanssidan är polska och svenska strukturer förhållandevis likartade, medan till exempel jordbrukspolitiken i Polen och Sverige har helt olika förutsättningar. Vikten av att i varje sammanhang klargöra grundläggande skillnader mellan ländernas förhållanden och förvaltningarnas organisation och principer, är en erfarenhet. En reflektion är också att det går att skönja en tilltagande utmattning från svenska tjänstemän vad gäller denna typ av studiebesök och utbyten.

I ljuset av den omfattande integrationsprocess som Polen genomgår, måste denna typ av erfarenhetsutbyte betraktas som relevant och av allt att döma som givande. Insatserna är små men strategiskt viktiga, inte minst med tanke på att Europaintegration är den övergripande prioriteringen för biståndet till Polen enligt landstrategin. Ökad kunskap råder dock inte bot på vissa strukturella problem som finns i polsk förvaltning, framförallt vad gäller tendensen att unga och välutbildade personer söker sig till den privata sektorn.

Mänskliga rättigheter

Till Sida Östs direkta insatser inom Polen ska läggas regionalt stöd genom Svenska avdelningen av internationella juristkommissionen (SAIJK), en världsomspännande organisation av jurister med syfte att verka för mänskliga rättigheter och rättsstatens ideal. Detta samarbete omfattar dels en insats om stöd till organisationer som främjar mänskliga rättigheter där två polska samt en estnisk och en litauisk organisation erhållit stöd. De polska organisationerna, Helsinki Foundation for Human Rights och Polska avdelningen av internationella juristkommissionen har erhållit totalt 400 000 kr, dvs ca hälften av det totala stödet. Därtill kommer en mindre insats för rättegångsobservatörsverksamhet i Östeuropa, också med IJK som motpart samt en insats för utbyte mellan jurister i Östeuropa i syfte att utveckla kunskap om mänskliga rättigheter och öka samordningen i Östeuropa.

Stödet till de fyra MR-organisationerna har utvärderats (Järpsten, 1998). Av utvärderingen framgår att samarbetet i huvudsak varit relevant och förmodligen främjat situationen för mänskliga rättigheter i länderna genom de kontakter och det utbyte som skett. Emellertid har det inte funnits klart preciserade mål med samarbetet och resultatet är därför svårsmåttbart. Utvärderingen kan varken identifiera en tydlig kunskapsöverföring eller erfarenhetsutbyte. Utvärderingen i sig är otydlig, och ger ingen vägledning av vad det som man föredrar att kalla stöd snarare än projekt mellan parterna har gått ut på. Man hänvisar till "aktiviteter", men dessa preciseras inte. Av SAIJKs egna bakgrundsrapporter ges intrycket att insatsen handlar om att ge finansiellt stöd till utvalda MR-organisationer, i enlighet med SAIJKs bedömning. Organisationerna omnämns ha arbetsplaner som lämpar sig för utvärdering, Möjligen

har det förekommit en missvisande uppdragsbeskrivning för den omnämnda utvärderingen, varför slutsatsen blivit att det inte funnits några projekt att utvärdera.

Enskilda organisationer

Sedan budgetåret 1989/90 har stöd lämnats till folkrörelser och enskilda organisationers projektverksamhet i Polen. Motivet är att det i det svenska utvecklingssamarbetet med Polen är en angelägen uppgift att bidra till att fördjupa demokratins kultur genom uppbyggnad av det civila samhället. Svenska enskilda organisationer anses därför ha en viktig funktion att fylla genom att samverka med och stärka enskilda organisationer i Polen. Ett grundläggande inslag inom samarbetet med enskilda organisationer är därför kunskapsöverföring som bidrar till att polska organisationer fungerar utifrån demokratiska principer och blir bärare och förmedlare av demokratiska förhållningssätt. Stödet handläggs av Sidas avdelning för samverkan med enskilda organisationer och humanitärt bistånd, SEKA.

Under budgetåren 1995/96 och 1997 har Sida/SEKA fördelat totalt cirka 190 miljoner kronor till östsamarbetet, av vilka knappt 10 procent gått till projekt enbart i Polen (samarbetet omfattar förutom Polen också de baltiska staterna samt Bulgarien, Rumänien, Ryssland, Slovakien, Ukraina, Ungern, Vitryssland och Tjeckien). Ca 50 av de 190 miljoner kronorna ägnas regionala samarbeten i vilka polska enskilda organisationer ingår. Fram till och med 1997 fördelade Sida/SEKA stöd dels direkt till enskilda samarbeten och projekt, dels via ramavtal till några svenska enskilda organisationer som i sin tur fördelade medel till enskilda samarbeten mellan polska och svenska organisationer. Från och med 1998 har man helt övergått till ramavtal. Av 11 ramorganisationer förmedlar sju Sida-stöd till polska enskilda organisationer. Fördelningen av medel för dessa organisationer samt det stöd som anslagits direkt av Sida/SEKA till samarbeten i Polen framgår av tabellen nedan (tusen sek).

	1995/96	1997	1998	Summa
Olof Palmes Internationella Centrum	1 520	2 767	1 943	6 230
Sveriges Bönder Hjälp/LRF	1 044	704	720	2 469
LO/TCO	629	790	650	2 069
Svenska Naturskyddsföreningen	538	535	684	1 757
Svenska Missionsrådet	-	200	160	360
Forum Syd	-	-	889	889
Svenska Handikappsorganisationers Internationella Biståndsförening	-	-	357	357
Sida/SEKA	2 125	1 026	-	3 151
Summa	5 857	6 023	5 403	17 283

Källa: Sida/SEKA

80 procent av respektive ramorganisationers östverksamhet finansieras av Sida. Respektive ramorganisationers verksamhet i öst följer av dess intresseinriktning och mandat. LO/TCO ägnar sig främst åt fackliga frågor och arbetsmiljö. Svenska Naturskyddsföreningen har en miljöinriktning osv. Vad gäller Olof Palmes Internationella Centrum är detta ett organ för arbetarrörelsen; organisationen ägnar sig åt folkbildning, kooperativ utveckling och demokratifrågor i samarbete med framförallt fackliga, kooperativa och handikapporganisationer. Forum Syd har en relativt bred ansats.

Ramorganisationernas årsrapporter ger en bild av hur samarbetet med enskilda organisationer i öst fungerar. Alla projekt särredovisas, men ett samlat intryck av hur biståndet till Polen fungerar i förhållande till övriga östländer ges inte. Vad som rapporteras är överlag positiva utfall även om förseningar i projektplaner och slutredovisningar förekommer. Man noterar att uppbyggnaden av lokala organisationer tar längre tid än man trott. Dock rapporteras en ökande öppenhet för jämställdhetsaspekten - ofta är kvinnor överrepresenterade i den här typen av organisationer och samarbeten. I förekommande fall noteras också en allt positivare attityd till handikappfrågor. En reflektion från den i sammanhanget stora aktören, Olof Palmes Internationella Centrum, är att dess svenska medlemsorganisationers intresse för Polen var större under 1980-talet, medan intresset numera inriktats mer på bl a de baltiska länderna.

Stödet till ett stort antal aktörer inom enskilda organisationer måste bedömas som relevant för främjandet av demokratimålet. Huruvida det stöd som givits varit det mest optimala - både för främjandet av demokratimålet i sig och i förhållande till övriga mål - är däremot svårare att bedöma.

Svenska Institutet

Svenska Institutets verksamhet är ytterligare en aktör vars insatser i stort sorteras under demokratimålet. I detta fall torde majoriteten av insatserna vara direkt relaterade till detta mål och utgörs i betydande omfattning av kulturella utbyten.

Budgetåren 1995/96 till 1998 omfattade Svenska Institutets samarbete med Polen drygt 5,6 miljoner kronor. Därtill bedrev Institutet regionalt östsamarbete vari Polen ingått i flera av projekten/insatserna. Det bilaterala samarbetet fördelar sig på ett stort antal projekt. De flesta av dessa projekt är mycket små (från 3 000 kr i exempelvis resebidrag till en utställning eller ett kortare översättningsuppdrag till knappt 100 000 som bidrag till en teateruppsättning). Bland annat ett par miljöutbyten mellan Kungliga Tekniska Högskolan och motsvarande polska universitet, ett demokratiutvecklingsprojekt och ett filmprojekt har tagit betydligt mer medel i anspråk (mellan ca 250 - 400 000 kronor). Majoriteten av Svenska Institutets insatser har ägnats kulturutbyte av skilda slag. Övriga projekt hänförs till så kallat "expertutbyte" och berör skilda insatser inom såväl demokratifrågor, social och ekonomisk omvandling liksom miljöutbyte. Fördelningen mellan kulturutbyte och expertutbyte under senare halvan av 1995 till 1998 framgår av tabellen nedan (tusen sek).

	1995/96	1997	1998	Summa
Kulturutbyte	1 341	752	1 715	3 808
Expertutbyte	1 221	432	176	1 829
Summa	2 562	1 184	1 891	5 637

Källa: Utrikesdepartementet, Svenska Institutet

Sammanfattande bedömning

Uppdelningen av insatser på de olika målen för östsamarbetet är i viss mån godtycklig. Institutionell utveckling och förbättring av miljömässiga och ekonomiska

förhållanden är viktiga inslag i en fördjupning av demokratin. Dock finns insatser som explicit faller inom demokratimålet i östsamarbetet. Dessa insatser är i förhållande till de inom ekonomi- och miljömålet relativt heterogena.

Utvärderingar och omdömen om vänortssamarbetet är ganska entydigt positiva till de konkreta resultat som åstadkommits. En grundidé är dessutom att vänortssamarbetet på längre sikt bidrar till att utveckla lokalt självstyre och en demokratisk kultur. Att vänortssamarbetet nödvändigtvis har en sådan koppling till demokratimålet är dock inte självklart. Utvärderingen av vänortssamarbetet för dock ett ganska övertygande resonemang om att så är fallet.

På likartat vis är en grundtanke i samarbetet mellan enskilda organisationer att detta ska främja utvecklandet av en demokratisk kultur och det civila samhället. Inte heller här finns nödvändigtvis en kausalitet mellan eo-samarbetet och demokratins utveckling. Vad gäller biståndet inom detta område finns inte heller några studier som söker belägga ett samband. En närmare granskning av eo-samarbetet i Baltikum (Winai m fl, 1997) har däremot visat att de studerade enskilda organisationerna har utvecklat en demokratisk struktur och att de flesta hämtat konkreta idéer för sina stadgar och arbetssätt från sina svenska samarbetsparter. Det finns anledning att tro att liknande processer pågår i Polen och kanske just tack vare samarbetet med enskilda organisationer i Sverige.

Man kan slutligen påpeka att man kan misstänka eller hoppas på en slags synergieffekter mellan de samarbeten och kontakter som uppstår i vänortssamarbetet och kontakterna mellan enskilda organisationer.

När det gäller insatserna för EU-integration så är det svårt att göra en närmare bedömning av de långsiktiga konsekvenserna av sådana insatser. Resultaten av relativt fristående seminarier och besöksprogram riskerar att tappas bort om de personer som involverats slutar sin anställning eller blir absorberade av andra, orelaterade arbetsuppgifter. Samtidigt kan man hävda att EU-integrationsinsatserna är kopplade till konkret arbete med integrationsprocessen och att det utbyte som varit haft en strategiskt viktig roll för att introducera idéer och arbetssätt i detta sammanhang.

SÄKERHETSGEMENSKAP

Svenskt säkerhetsfrämjande samarbete med Polen har i perioden 1995/96 - 1998 varit mycket begränsat i förhållande till övriga insatser i Central- och Östeuropa. I regeringens proposition för Sveriges utvecklingssamarbete med Polen för perioden 1999-2000 (Prop 1997/98:70), framgår dock att en utveckling av samarbetet med Polen liksom med Ryssland, inklusive Kaliningradområdet, ses som en självklar del i det säkerhetsfrämjande arbetet.

Det hittillsvarande bilaterala samarbetet under perioden har begränsat sig till ett mindre projekt för främjande av demokratisk kontroll av militären genom polska enskilda organisationer, samt en mer omfattande insats för samarbete mellan de polska och svenska polismyndigheterna. Därtill kommer regionala insatser för stärkande av gränssamarbete i Östersjöregionen.

SLUTSATSER

Tre frågor har styrt denna resultatanalys av Sveriges utvecklingssamarbete med Polen:

- Vad har åstadkommit med hjälp av svenska insatser (resultat)?
- Hur har insatserna utförts (genomförande)?
- Har man gjort rätt insatser (relevans)?

Majoriteten av de insatser som behandlas i resultatanalysen har handlagts av Sida Öst. Det är också dessa insatser som utgör fokus för analysen. I det följande diskuteras dessa tre aspekter av biståndet till Polen. Därtill förs en diskussion om projektidentifiering och de för samarbetet centrala kanalerna i Polen.

Resultat – ”Vad har åstadkommit?”

Resultaten för Polen

Det stora flertalet av de insatser som avslutas under perioden 1995 till 98 får anses ha uppnått de mål som projektplaner och beslutsunderlag angivit. Målformuleringarna har i huvudsak varit ’input’relaterade och utvärderingen har därför konstaterat att de kontrakterade leveranserna av i huvudsak mjukvara och utbildning fullgjorts till dom polska mottagarnas belåtenhet i det helt övervägande antalet fall. För några få insatser har leveranserna avvikit markant från de avsedda men endast två projekt har behövt avbrytas. Andelen icke lyckade projekt måste betecknas som mycket rimligt i relation till det totala antalet insatser som motsvarat ca 50 projekt.

Frågan om projekten också åstadkommit för Polen avsett resultat är svårare att bedöma. För ett stort antal projekt har den av Sida finansierade insatsen varit endast en del av den totala insatsen och det har därför endast undantagsvis funnits några kvantifierbara projektmålsättningar. Investeringar i *utrustning och konsultstöd*, på t ex VA-området, är lättast att uttala sig om, eftersom det är fråga om omfattande insatser med konkreta mål i form av minskade utsläpp i närliggande vatten. Succéprojektet Sopot har nått konkreta resultat i form av en renare Östersjö och en ökning av badturism, men även de bitvis mindre framgångsrika projekten i Koszalin och Nowy Targ har bidragit till en minskning av utsläpp i vatten. Överlag torde miljöinsatserna för ny och utbyggnad av VA anläggningar ha åstadkommit åsyftat resultat.

Resultatet av de insatser som syftar till att *utveckla system* bl a genom nya arbetsmetoder och nya organisationsformer har varit varierande. På miljösidan har ett antal insatser för mätning av miljö genomförts där påtagliga resultat i form av fungerande kontinuerlig datainsamling och analys kan uppvisas. Den betydande satsning på att bistå Polen på avfallsområdet har däremot varit mindre lyckosam. Två av de tre avfallsrelaterade projekten har givit mindre goda resultat. På det ekonomiska området har svenskt stöd bidragit bl a till utveckling av arbetsförmedlingar, institutionalisering av utbildning i arbetarskydd, modernisering av fastighetsregister, metodutveckling inom skatteområdet och inte minst utveckling av ett nytt pensionssystem.

Effekten av de olika typer av *utbildningar och seminarier* som genomförts är också svåra att mäta. Till en del ingår förstås kurser och seminarier som en komponent i de systemutvecklande insatserna. Men det har även förekommit mer fristående kurser och seminarier. På miljösidan har det bl a hållits ett returpappersseminarium och en miljöutbildning för journalister. På ekonomiområdet har kurser hållits för beslutsfattare både inom skogssektorn och i övrigt näringsliv. Även chefstjänstemannautbytet med fokus på EU-integration (demokratimålet) är en fristående insats. Generellt torde gälla att effekten av sådana kurser och seminarier är högre om dessa sammanhänger med en specifik uppgift som ska genomföras, ett system som ska utvecklas eller en investering som ska göras. Å andra sidan kan relativt fristående insatser på vissa strategiska områden förmodligen vara strategiskt viktiga och ha en katalysatorisk effekt på viktigt förändringsarbete i förvaltning och näringsliv.

Konsultinsatser i form av *genomförbarhetsstudier och/eller beslutsunderlag* kan ha direkta effekter (genom att rekommendationer följs och åtgärder genomförs) eller indirekta genom att dessa förbättrar kvaliteten på senare beslut (genom att redovisa icke uppmärksammade konsekvenser, ytterligare alternativ till lösningar, nya problemkomplex m m). Utfallet blir då en indirekt konsekvens av Sidas insats. De rapporter som gjorts under perioden har ännu inte resulterat i konkreta åtgärder trots att ganska lång tid förflutit sedan de färdigställts. Detta indikerar i sig att insatsen kan ha haft begränsad relevans eller att den inte fokuserat på den mest kritiska problemställningen. Detta förefaller ha varit fallet med några miljöstudier.

Utfallet av *vänortsutbytet* och det *kommunala miljösamarbetet* är heller inte direkt mätbart. Utvärderingar och omdömen är dock ganska entydigt positiva. Att vänortssamarbetet dessutom på längre sikt bidrar till att utveckla lokalt självstyre och en demokratisk kultur utgör själva grundtanken för denna typ av samarbete. Det långsiktiga resultatet garanteras därmed axiomatiskt i och med att denna typ av samarbete initieras. Att vänortssamarbetet nödvändigtvis har en sådan koppling till demokratimålet är dock inte självklart. Utvärderingen av vänortssamarbetet (som omnämns under rubriken Demokrati) hävdar dock att så är fallet.

Det egna intresset

Landstrategins utgångspunkt

Att främja Sveriges egna intresse är enligt landstrategin önskvärt men inte en prioritet. Det skall gälla i första hand för långsiktigt grannlandssamarbete, och som exempel nämns miljö- och energiområdet. Vad gäller miljö torde en aspekt av det svenska egenintresset bestå av minskning av Polens gränsöverskridande föroreningar, dvs av luft och vatten. Vad avser de senare har mycket redan gjorts. En rimlig förväntan skulle därför ha varit att miljösamarbetet i stället inriktats mot minskning av Polens betydande luftföroreningar. Så kan knappast sägas ha blivit fallet. Den satsning som gjorts har i stället ägnats åt avfall, som har relativt lite med det egna miljöintresset att göra.

Det svenska egenintresset tillfredsställs också mer generellt av Polens positiva utveckling. Ekonomisk tillväxt, bättre levnadsförhållanden (inbegripande en bättre miljö) och en demokratisk utveckling borgar för den regionala säkerheten i Sveriges närområde. Det öppnar också möjligheterna för ett ökat kommersiellt utbyte mellan

länderna. Att så är fallet manifesteras i det faktum att Polen bland Sveriges prioriterade samarbetsländer i öst är den största exportmarknaden. I Polen görs dessutom den största andelen svenska direktinvesteringar bland dessa länder. Givet att det svenska utvecklingssamarbetet överlag bedöms ha varit relevant, har detta alltså bidragit till den till polska utvecklingen och därmed främjat det svenska egenintresset både med avseende på säkerhet och kommersiella intressen. Därtill förefaller det sannolikt att det omvittnat goda samarbetet och den erkänt goda insatserna från flertalet svenska parter förstärkt och förbättrat det goda rykte Sverige, enligt ganska samstämmiga uppgifter, rent allmänt har i Polen.

Bundet bistånd

Biståndet till Polen har de facto varit bundet¹⁹ och bundet bistånd är enligt samstämmiga internationella studier mindre effektivt än obundet vad gäller utfallet för mottagarlandet. Den extra kostnad som det bundna biståndet medför motiveras i allmänhet bl a av att det har som syfte att hjälpa företag från givarlandet in på mottagarlandets marknad. Det bundna biståndet har en kommersiell egenintressedimension.

Utvärderingen har genom enkäten kunnat konstatera att de svenska parterna inte lyckats utnyttja sina engagemang i Sida-projekten för att skaffa sig ett fotfäste på den polska marknaden särskilt väl. Utfallet i enkäten vad gäller denna aspekt är den sämsta av samtliga de aspekter som bedömts²⁰. Engelska, danska och tyska konsulter nämns av polska konsulter som betydligt mer framgångsrika inom miljösektorn än de svenska trots att de senare haft hjälp av det första och största av de nationella miljöbiståndsprogrammen²¹.

Det finns ett antal möjliga förklaringar varav en kan vara att de svenska företagen och organisationerna inte anser sig vara konkurrenskraftiga på den fria marknaden i Polen. En indikation som tyder på detta är de ofta förekommande friktionerna mellan i projekten engagerade svenska och polska konsulter. De senare kan på goda grunder uppleva den svenska konsulten som en subventionerad konkurrent. Bundet bistånd i kombination med bristande konkurrensupphandling skapar få eller inga incitament för svenska konsulter att söka samarbete med lokala konsulter för att öka sin konkurrenskraft.

Intervjuer med företrädare med svenska företag och med exportrådet i Polen ger också vid handen att biståndet inte anses haft någon betydelse för svenska företags förutsättningar på den polska marknaden. Exportrådets representant kände inte till något enda fall där ett svenskt företag eller organisation använt ett svenskt utvecklingsprojekt som språngbräda för en marknadsetablering. Detta står i klar kontrast till förhållandena i många u-länder där svenska etableringar just tillkommit därför att utvecklingssamarbetet gjort det möjligt.

---

¹⁹ Vilket också är i enlighet med Sidas form för "Kontraktsfinansierat Tekniskt Samarbete" (se sid 12-13)

²⁰ Se sid 29 samt sid iii i bilaga 7

²¹ Intervju med Bronislaw Kaminski, VD för PROEKO, och Antoni Parecki, vVD för PolGeol.

Vad har då effekten varit i de fall då Sida finansierat uppbyggnad av nätverk för den offentliga sektorn eller för enskilda organisationer? Enkätsvaren är inte lätta att tyda i detta fall, dels eftersom endast ett litet antal av projekten med social och ekonomisk inriktning inkluderats i enkäten och dels eftersom svarsfrekvensen på just denna fråga varit låg (ca 50%). Genomgående är svaren dock relativt pessimistiska. Få parter tror att nätverket eller samarbetet kan överleva av egen kraft och utan fortsatt stöd från Sida.

Slutsatsen blir således att det bundna biståndet inte främjat vad som får förmodas vara dess syfte med avseende på det egna intresset. Skälen för att hålla fast vid ett bundet bistånd förefaller därför svaga.

Genomförande – ”hur har insatserna utförts?”

Bra kvalitet?

De flesta insatser av svenska konsulter och leverantörer rapporteras ha hållit hög kvalitet. Den svenska parten berömmar å sin sida den polske partens aktiva engagemang och kompetens. De positiva omdömen om det stora flertalet av insatser som framkommer i slutrapporter, i intervjuer och av enkäten måste naturligtvis vägas mot en tendens att av artighet överskatta insatsen, liksom de incitament som kan finnas i att genom ett positivt omdöme bereda vägen för fortsatt samarbete. Intervjuerna på plats tyder dock på att uppskattningen varit genuin.

‘Capture’

Lovorden till trots så kan det i några fall noteras att den svenske konsulten styrt projekt i alltför hög utsträckning och på bekostnad av den polske parten, måluppfyllelse och kostnadseffektivitet. På miljöområdet har ett antal projekt befunnits vara kraftigt leverantörs/konsultstyrda. Dessa är bl a Mlawa och Mikulczycki/Zabrze.

Det går inte att bortse från att den polske parten står i en finansiell beroendeställning till Sida och till den svenske parten som företrädare för Sida. Därmed finns alltid en risk att den polske parten undviker att hävda sina synpunkter av rädsla för att mista hela finansieringen.

Låg kostnadseffektivitet?

Resultatanalysen har försökt värdera om insatserna varit kostnadseffektiva. Problemet med en sådan analys är vad kostnaderna ska ställas emot. En utbildningsinsats kan vara betydligt dyrare att genomföra än en annan, men kvalitetsaspekter kan motivera differensen. Tekniska omständigheter kan vara skäl till att ett investeringsprojekt inom vatten- och avlopp tar mer resurser i anspråk än en motsvarande investering på en annan ort eller i ett annat land. Frågan är också vad man får ut av en insats på längre sikt. Bedömningen av kostnadseffektivitet måste därför med nödvändighet baseras på indicier snarare än bevis.

Det finns exempel på insatser där kostnaderna utan vidare framstår som höga. Två kortare trävirkesseminarier för polska beslutsfattare inom skogssektorn har bl a tarvat

hela 14 förberedelseveckor av den svenske koordinatören, vilket förklarar en stor del av det förhållandevis höga anslaget till denna insats, jämfört med andra seminarieinsatser inom samma och andra sektorer. Inom miljöområdet är diskrepansen mellan kostnaderna per deltagare i olika projekt mycket stor, varierande från 280.000 kr till mindre än 10.000. Vad motiverar skillnaden? Sida finansierar på olika områden och i olika länder ett mycket stort antal utbildningsinsatser vilket borde ge möjlighet till en effektivare kostnadsbedömning än den som förefaller ha använts i de polska utbildningsprojekten.

De indicier som föreligger tyder på att bristerna i kostnadseffektivitet kan ha varit betydande. Ett sådant indicie är bristen på konkurrensupphandling som varit påtaglig (se bilaga 3). Konkurrensupphandling har varit undantag snarare än regel, t o m då uppdrag kontrakterats med kommersiella leverantörer av tjänster. Av totalt nästan 50 projekt har mindre än 20 projekt varit föremål för konkurrensupphandling. Vidare har Sida Öst haft få eller inga ekonomiska styrmedel som ställt kostnader i relation till resultat. Man har inte använt LFA-metodiken som övriga Sida i möjlig mån försöker tillämpa.

Slutligen tyder de svenska parternas låga förväntan på fortsatta affärer på den polska marknaden på att man inte anser sig ha en konkurrenskraftig produkt. Det är svårt att undvika frågan om det mycket goda samarbetsklimatet mellan svenska och polska parter inte i viss mån möjliggjorts genom att parterna inte varit utsatta för den ekonomiska press som en kommersiell relation medför.

Relevans– “har man gjort rätt saker?”

Uthållighet

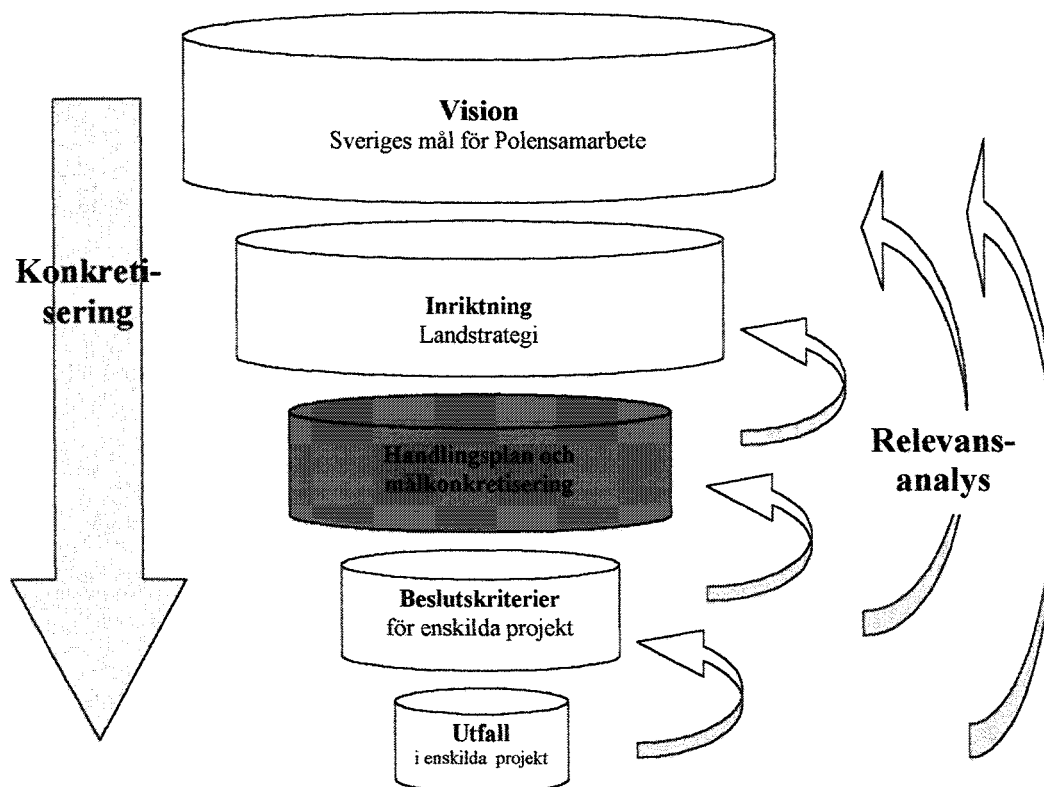
En måttstock för en relevansbedömning hänger ihop med diskussionen ovan om resultaten på lång sikt. I vad mån har de insatser som gjorts förutsättningar att lämna bestående resultat och inte utgöra punktinsatser? För att insatserna ska vara uthålliga är det i många fall viktigt att de bidrar till att bygga upp relevanta strukturer som kan förvalta resultatet. En majoritet av insatserna i Polen har haft karaktären av att antingen bygga upp eller utveckla system av skilda slag. Det finns anledning att tro att den kompetens som byggs upp i dessa strukturer kan ha en bestående effekt. I några fall har insatserna haft mer karaktär av fristående punktinsatser, som förvisso kan komma det polska samhället till del i ett vidare perspektiv, men där risken är betydande att insatsernas effekter ganska snabbt tynar bort.

Styrning av utvecklingssamarbetet

De fyra övergripande målen för östsamarbetet (miljö, social/ekonomisk sektor, demokrati, säkerhet) kan sägas utgöra den vision som skall styra samarbetet med Polen. Denna vision behöver konkretiseras för att vara operationell, vilket också påpekats i den statliga utvärderingen av östsamarbetet²². Ett första steg mot en sådan konkretisering utgörs av landstrategin, som definierar inriktningen på Sveriges samarbete med Polen. De beslutskriterier som används vid godkännande av konkreta projekt utgör ytterligare en konkretisering, och de enskilda projektens utfall utgör den

²² Att utveckla ett grannlandssamarbete – en utvärdering av Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa, Ds 1997:75

yttersta konkretiseringen och operationaliseringen av de övergripande samarbetsmålen.

Regeringen menar²³ att landstrategin möjliggör operationalisering av de övergripande målen. Strategier i allmänhet utgör dock sällan tillräckligt styrande dokument för att nå uppsatta mål. Generellt torde gälla, för att en landstrategi skall kunna vara styrande och inte endast en begränsande ram vid beslut om nya insatser, att den bör kompletteras med en handlingsplan som definierar de konkreta mått och steg som måste vidtas för att omsätta en strategi till verklighet. I fallet Sveriges landstrategi för Polen skulle handlingsplanen innehålla de åtgärder som skall till för att generera projekt inom de prioriterade områdena. Handlingsplanen skulle också behöva innehålla en målkonkretisering som gör det möjligt att definiera de beslutsriterier som ligger i linje med strategin. En utvärdering kan sedan mäta utfallet mot målen och bedöma om beslutsriterier, målformulering eller själva strategin behöver modifieras.

Vad avser det svenska utvecklingssamarbetet med Polen har ingen sådan handlingsplan förelegat. Detta har fått konsekvenser för strategins begränsade styrande inverkan på de beslut som tagits.

Landstrategin och målen för östsamarbetet

De fyra målen för östsamarbetet utgör den vision som skall styra samarbetet till relevanta verksamhetsfält. Det kan konstateras att inga insatser faller utanför de fyra målområdena. Det stora flertalet insatser har dessutom genomförts väl och nått goda

²³ I prop 1997/98:70

resultat (i snävare bemärkelse) varför svenska insatser i biståndet till Polen, mätt mot dom övergripande målen för östsamarbetet kan sägas ha varit relevanta.

Men regeringen såg skäl att vara mer specifik, och beslutade om en landstrategi för perioden 1996-1998 för att operationalisera samarbetsmålen. Det har i sammanställningarna i tidigare kapitel konstaterats att Sida tagit beslut om insatser som inte prioriteras av landstrategin. Mätt mot prioriterade områden i landstrategin har ett flertal av insatserna i Polen inte utgjort de mest relevanta satsningarna. Skälen till detta kan vara flera. Den rådande landstrategin är den första för Polen och flera av insatserna påbörjades innan landstrategin antogs. Därtill kommer att, landstrategins intentioner till trots, har möjligheterna att utveckla samarbeten på vissa områden visat sig vara begränsade (exempelvis inom lantmäteri). Det finns skäl att i detta sammanhang återigen betona att utvärderingen bedömer resultat och inte ansträngningar.

Ett ytterligare skäl, med särskild relevans för miljöbiståndet, kan vara ovan nämnda avsaknad av handlingsplan. Sida har inte sett något behov att självt medverka till att projekt som är kompatibla med strategin kommer fram. Detta i kombination med ett stort beroende av miljöministeriets projektberedning har gjort att Sida idag har en mycket begränsad projektpportfölj. Ur de 21 miljöprojekt som fått stöd under perioden 1995 t o m 1998 kan det komma tre fortsättningsprojekt. Detta kan vara ett uttryck för avtrappningen av utvecklingssamarbetet med Polen, men det är, såvitt utvärderingen har kunna bedöma, inte en planerad avtrappning.

En generös tolkning av landstrategin, utöver specificeringarna av prioriterade områden, gör att fler insatser kan sägas omfattas av landstrategins intentioner (se diskussionen på sid 11-12). Det mesta som görs är i någon bemärkelse institutions- eller kunskapsutvecklande, utnyttjar svensk kompetens på av Polen prioriterade områden eller syftar till att främja Polens EU-integration. I kombination med de avvikelser från prioriterade områden som konstaterats, även för helt nya insatser, framstår landstrategin som ett till ringa förpliktigande dokument.

Jämställdhet

Utöver de fyra målen för östsamarbetet skall enligt riksdagsbeslut samarbetet också genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. Situationen med avseende på jämställdhetsfrågor skiljer sig emellertid åt mellan Polen och Sverige. Utvecklingssamarbetet måste ta hänsyn till olika kulturella förhållanden.

För insatser för främjande av den ekonomiska omvandlingen och inom demokratimålet har få insatser haft ett explicit fokus på jämställdheten eller komponenter som främjar jämställdheten. Undantaget är insatsen för stöd till kvinnliga företagare. Därtill kommer att flera insatser har en indirekt relevans för jämställdhetsaspekter. Främst gäller detta den omfattande pensionsreformen, vars genomförande kommer att få olika effekter på kvinnor och män. Kvinnor har längre förväntad livslängd och andra livsinkomster än män. Analys av dessa aspekter ingår som ett viktigt moment i det projekt som den svenska insatsen stödjer. Vidare har insatserna inom arbetsmarknadsutveckling en jämställdhetsaspekt, såtillvida att kvinnor drabbas av arbetslöshet i högre grad än män. När det gäller insatser inom miljöområdet, bedöms de ha liknande effekter för kvinnor och män.

I övrigt tycks den huvudsakliga reflektionen kring jämställdheten i projektförberedelser liksom befintliga utvärderingar vara att insatserna oftast involverar såväl kvinnor som män, ofta med en uttryckt strävan efter en jämn könsfördelning. I utvärderingen av vänortssamarbetet finner man att jämställdheten är den enda aspekt där man inte kunnat observera några positiva resultat. Man reflekterar dock över att samarbetet generellt tycks fungera bäst när svenskarna överger sina etnocentriska övertygelser om att ha lösningar på alla problem.

Slutsatsen är att jämställdhetsperspektivet haft en underordnad roll i samarbetet, med nämnda undantag (och då framförallt pensionsreformen). Allmänt sett tycks det finnas en diskrepans mellan jämställdhetssträvanden i policydokument och strategier från svensk sida och vad som faktiskt görs - och kan göras - i östsamarbetet. För många insatser uppfattas inte jämställdhetsaspekten som relevant. Det finns en risk att kravet att jämställdhetsperspektivet ska genomsyra östsamarbetet i sin helhet, leder till att jämställdhetsperspektivet i praktiken snarare ignoreras eftersom de i enskilda insatser inte bedöms som applicerbart

Har Sida arbetat på rätt sätt?

KTS och efterfrågestyrningen

En anledning till svårigheterna med att använda strategin som styrande instrument vid beslut om vilka insatser som skall stödjas kan vara att en stor del av Sidas stöd till Polen sker inom ramen för KTS.

KTS förutsätter efterfrågestyrning av biståndet. Detta förutsätter i sin tur, för att Sidas samarbetsmål ska uppfyllas, att den svenske parten och mottagarparten har samma prioriteringar som Sida. Om så inte är fallet krävs en viss styrning från Sidas sida för att målen för det svenska utvecklingssamarbetet ska uppfyllas. Sida har i själva verket en specifik produkt, i form av speciella former av bistånd, att erbjuda. Här ligger en motsättning mellan Sidas implicita vilja att styra samarbetet och KTS-formens efterfrågestyrning.

Uppgiften för en handlingsplan som komplement till strategin vore att lösa problemet med att Sida inte får in tillräckligt många ansökningar som faller inom ramen för landstrategin.

Hittills har de polska projekt som kommit ifråga för Sidas stöd beretts av Kommittén för Europaintegration och av det internationella sekretariatet inom Miljöministeriet. Därutöver har Sida också tagit upp projektförslag från enskilda organisationer till behandling. Presumptionen har m a o varit att Kommitténs och Miljöministeriets godkännande eller rekommendation är liktydigt med att projektet och insatsen efterfrågas. Denna tingens ordning går tillbaka till ett avtal från 1990 enligt vilket projekt för att erhålla Sida-finansiering skall godkännas av dessa två organ. Detta avtal löpte ut i mitten av 1993 men har ansetts vägledande även därefter. Erfarenheterna under de senaste tre åren i kombination med den pågående decentraliseringsprocessen i Polen ger skäl att överväga förändringar av projektidentifierings- och beredningsprocessen.

Sidas "medparter"

Kommittén för Europaintegration

Kommittén för Europaintegration (vilken tidigare var underställd Ministerrådet) är den centrala myndighet i Polen som samordnar utländskt bistånd. Denna myndighet förbereder och framställer ansökningar till Sida. Handläggning och framställan gällande biståndsprojekt inom miljöområdet har dock delegerats till Miljöministeriet, eftersom Kommittén ansåg sig sakna expertkunskaper inom detta område.

Företrädare för Kommittén för Europaintegration (där projekten bereds) var av uppfattningen att samtliga Sidas projekt i Polen bör kanaliseras genom Kommittén, eller, vad gäller miljöprojekt, genom av Kommittén anvisad kanal. De gav uttryck för ett visst missnöje med att Sida vid ett antal tillfällen godkänt projekt som inte först godkänts av Kommittén. Tjänstemännen på Kommittén ansåg det viktigt att kontrollera projektens överensstämmelse med Kommitténs prioriteringar för Polens utveckling och med Sidas landstrategi, vilken de är förtroga med. Enligt deras uppgift godkänns årligen ca 20 av deras ca 25 ansökningar till Sida. Sida tar dessutom mindre tid på sig att godkänna ansökningar än andra bilaterala givare.

Överlag ansågs Sida vara en bra samarbetspart som är lyhörd för Kommitténs synpunkter och prioriteringar. Inom Sida har man noterat att samarbetet med Kommittén fungerat bra, men att projektförslag ofta faller utanför svenska målen samt att det finns brist på förslag som rör EU-integration.

Miljöministeriet

Svenskt samarbete med Miljöministeriet sträcker sig tillbaka till början av 1990-talet, då BITS, som en av de första utländska samarbetsparterna, gjorde stora insatser inom miljöområdet, där behoven då var mycket stora. Det byggdes upp ett nära och mycket väl fungerande samarbete mellan ministeriets internationella sekretariat och BITS samt ett antal av BITS anlidade projektutvärderingskonsulter. Tre faktorer förefaller ha förändrat förutsättningarna för detta samarbete:

1. Sidas resursinsats (av såväl handläggare- som konsultkapacitet) för stöd av Miljöministeriets projektberedning har minskat kraftigt och utgör idag sannolikt endast en bråkdel av vad BITS bestod med.
2. Organisatoriska förändringar inom ministeriet, delvis sammanhängande med EU-fokuseringen, har lett till att ministeriet fått andra prioriteringar.
3. Decentraliseringsprocessen inom polsk förvaltning har minskat ministeriets roll för och inflytande över miljöinvesteringar.

I takt med att Polens regionala myndigheter fått ökat ansvar, bättre politisk legitimitet och kunnat förbättra sin administrativa kompetens har Miljöministeriets roll förändrats och reducerats till att främst omfatta reglerande funktioner. De personella resurserna räcker inte alltid för att producera noggrant förberedda projektansökningar till Sida.

Företrädare för ministeriet menar nu att samarbetet borde decentraliseras och riktas mot regionala och andra myndigheter. Samtidigt sade man sig vilja behålla möjligheten att kontrollera att projekten överensstämmer med den officiella miljöpolycyn. Sannolikt vill man inom miljöministeriet hitta procedurer som befriar ministeriet från projektberedningsarbetet.

Behovet av att omorganisera miljöministeriet stod klart redan vid mitten av 90-talet då dess internationella sekretariat tog initiativ till att föra över ansvaret för biståndsprjektberedning till den Nationella Miljöfonden²⁴. Dåvarande BITS medverkade aktivt i denna process med följd att de handläggare som ansvarat för verksamheten på ministeriet kom att ingå i Nationella Miljöfondens personal. Trots att samarbetet med Nationella Miljöfonden fungerade väl lät Sida något år senare ministeriet, som då fått ny ledning, återta ansvaret för projektberedningen trots att resultatet rimligtvis var relativt förutsebart.

Nationella Miljöfonden

Nationella Miljöfonden²⁵ har som syfte att finansiera miljöprojekt medelst de lagstadgade miljöavgifter som staten uppbär och som till betydande del hittills tillfallit fonden. Fonden besitter därför kompetens när det gäller att formulera projekt inom miljöområdet, och administrerar f n bistånd från bl a Världsbanken och PHARE. Fonden har även inkomster från finansiella transaktioner. Under ett år var Nationella Miljöfonden Sidas officiella part på miljöområdet, men i juni 1996 gick ansvaret för samarbetet tillbaka till Miljöministeriet. Fonden har dock fortfarande rollen som övervakande instans vad gäller projektens genomförande.

Nationella Miljöfonden står inför en decentralisering vilken innebär att regionala och lokala miljöfonder ska upprättas. Ca 60% av de lagstadgade miljöavgifterna kommer att uppbäras av och tillfalla lokala fonder, 25% regionala och endast 15% tillfaller i framtiden den nationella fonden. Projektidentifiering, beslut om finansiering och uppföljning skall i motsvarande mån ske på lokal, regional och nationell nivå. Fördelen är att besluten kommer närmre behoven och genomförandet, nackdelen att de regionala och lokala fonderna inte kan förväntas ha samma kapacitet och kompetens som Nationella Miljöfonden. Förändringen innebär att Nationella Miljöfondens inkomster minskar med ca 20%.

Ecofonden

Engagemanget i Ecofonden har skapat en kanal för Sida som skulle kunna användas i ännu högre utsträckning. Fonden besitter stor kompetens och har mål som i hög utsträckning, om än inte helt och hållet, överensstämmer med Sidas prioriteringar inom miljösektorn. Det är möjligt att liksom Norge bidra till Ecofonden utanför skuldåtnadsprogrammet. Ecofonden är dock främst intresserad av långsiktigt samarbete, och betonar sin roll som fristående organisation. Ecofonden är dessutom en liten organisation som lätt skulle kunna överbelastas av ett ökat samarbete med Sida.

Samarbetet

Intervjuer med företrädare för Miljöministeriet, Nationella Miljöfonden och Sida har givit vid handen att samarbetet har innehållit problem och uppvisat ett resultat under förväntan. Parterna har helt olika syn på skälen till samarbetsproblemen.

²⁴ Intervju med Jerzy Kwiatkowski, f d chef för miljöministeriets internationella sekretariat.

²⁵ The National Fund for Environmental Protection and Water Management, NFEP&WM

Måste bistånd vara centraliserat?

Sidas orientering mot två centrala organisationer i Polen är förståelig av flera skäl. Det är självklart att handläggning av projekt underlättas om ett fåtal nationella organisationer för Sidas räkning letar fram projekt och bereder dem. Koordinering med polska prioriteringar och med annat utländskt stöd är ytterligare skäl för att använda sig av dessa centrala kanaler. För miljöbiståndet har dock den centrala kanalen inte fungerat särskilt väl under senare år. Sida har inte erhållit tillräckligt många förslag på projekt som faller inom ramen för de prioriteringar som läggs fram i landstrategin. Av åtta erhållna projektförslag från Miljöministeriet 1998 godkändes ett (se avslagna projektförslag, bilaga 8). Miljöministeriet har vidare, enligt Sidas företrädare, inte i tillräcklig grad hävdat Sidas krav på mottagarna.

Bo Karlström hävdar i boken 'Det omöjliga biståndet' att "offentligt bistånd förutsätter central samordning". Han säger att det nuvarande biståndet bygger på antagandet att det finns en effektivt fungerande central planeringsmekanism i mottagarlandet. Tanken kommer i sin förlängning från Myrdal som såg staten som en rationell fördelare av knappa resurser.

Det faktum att de polska centrala kanalerna inte i önskvärd utsträckning fungerat som rationella fördelare av Sidas resurser, illustrerar det berättigade i Karlströms observation. Det är också lätt att inse att det nuvarande sakernas tillstånd bygger på två felaktiga premisser. Dels kan inte de centrala samordningsorganen förutsättas vara rationella, i alla fall inte så rationella som svenskt bistånd skulle önska. De skulle i så fall vara relativt unika företeelser i den centralförvaltning som i övrigt behöver Sidas stöd för att bli just rationell. Vidare är inte resurserna knappa för de polska samordningsorganen. Tvärtom, de är inte förknippade med någon knapphetskostnad utan existerar i ett visst ögonblick och bör då utnyttjas även om nyttan är mycket liten.

Utmaningen för Sida i Polen borde vara att ersätta centralstyrningen med ett närmare samarbete med lokala och regionala mottagare. Skälen är dels att centralstyrningen bygger på ovanstående felaktiga premisser men, än viktigare, därför att det är förlegat och representerar något som Polen aktivt försöker lämna bakom sig. Polen genomgår en omfattande decentraliseringsprocess som innebär att allt större del av ansvaret för samhällsservice kommer att föras ut till kommunala och regionala organisationer som genom demokratiska val kommer att få allt större samhällelig legitimitet. Sida måste hitta former för att dessa institutioner och organisationer skall kunna få stöd av Sida i sitt ansvarstagande, på villkor som de klarar av att leva upp till.

Att identifiera och bereda projekt för vilka regionala och kommunala organisationer ansvarar låter sig inte göra utan kostnad. När samarbetet mellan Polen och Sverige inleddes satsade dåvarande BITS ganska betydande resurser på att hjälpa Miljöministeriet att identifiera och bereda projekt. Miljöministeriet prioriterar inte längre denna roll och Sida Öst måste, om biståndet till Polen skall kunna utvecklas hjälpa andra organisationer att bereda projekt. Detta måste ske på ett sätt som bidrar till den polska decentraliseringsprocessen.

Sida får projektförslag från, förutom centralorganisationerna, också enskilda organisationer och i flera fall från svenska konsulter och hårdvaruleverantörer. De senare lägger helt uppenbart ner resurser på projektidentifiering i eget intresse. Sida får däremot ytterst sällan projektförslag från polska konsulter trots att dessa borde ha bättre insikt i och kunnande om polska behov än motsvarande svenskar. Till del beror detta på Sidas sätt att arbeta och de villkor på vilka Sida finansierar kunskapsintensiva insatser. Med arbetssätt som skapar större incitament för samarbete mellan svenska och polska konsulter och leverantörer skulle Sida också skapa ett egen intresse hos de senare att identifiera och utforma projekt som passar in i landstrategin.

Vad tycker polska konsulter?

Baksidan av den positiva bild som framtonar vad gäller samarbetet mellan svenska konsulter och leverantörer å ena sida och polska mottagare å andra sidan är de ofta besvärliga relationerna mellan svenska och polska konsulter som arbetar för samma uppdragsgivare. Enkäten och intervjuerna har givit en klar bild av ett ganska friktionsfyllt samarbete. Orsakerna kan vara flera men samarbetsproblemen är för vanliga för att man skall kunna acceptera en så enkel förklaring som att polska konsulter är dåliga.

Svenskt kunskapsorienterat bistånd, betraktat med polska konsultögon, kan lätt te sig som en subventionering av dyra och kanske också (ibland) något dryga svenska konsulter.

- Svenska konsulter tycks ha svårt att värdera de polska konsulternas insatser i positiva termer.
- De polska mottagarna uttrycker ofta en önskan att kunna använda en del av det svenska biståndet till köp av även polska konsulttjänster.
- Utvärderingen har inte kunnat identifiera något enda långsiktigt samarbete mellan svenska och polska konsulter.

Detta är olyckligt och motverkar de långsiktiga syftet med stödet. Det är sannolikt att flera saker skulle kunna göras för att förbättra denna situation. En ökad konkurrensupphandling baserad på kvantifierbara projektmål och fastpriskontrakt samt med utrymme för polska underleverantörer skulle ge svenska företag större incitament att samarbeta där detta ökar konkurrenskraften.

Avslutande reflektioner

I Sidas landstrategi från 1995 betonas att samarbetet bör inriktas på att stödja Polens strävanden till medlemskap i EU. Frågan är då vilka delar av samarbetet som utgör stöd till EU-integrationen (eller snarare, vilka insatser som inte utgör ett sådant stöd)? Det ligger nära till hands att betrakta näst intill allt som görs, inom alla målområden, som delar av ett projekt för EU-integration. Bättre specificering och avgränsning av vilka insatser som avses och bör prioriteras för EU-integrationen vore lämplig.

En andra fråga är hur länge svenskt bistånd till Polen är motiverat. Bistånd skadar mer än det hjälper om det konkurrerar med marknadsmässiga finansieringsformer eller om det motverkar kompetensutvecklingen inom polska företag och organisationer. Är Polens kapital-, konsult- och kunskapsmarknader så pass utvecklade och behoven av

institutionella och infrastrukturella investeringar så pass väl tillgodosedda att svenskt bistånd riskerar att vara överflödigt och eventuellt skadligt? Det finns ett antal områden inom förvaltning på central och lokal nivå, liksom på miljösidan där de kanaler för kunskapsutbyte och resurser som utvecklingssamarbetet erbjuder fortfarande framstår som relevanta. Men vaksamhet kring dessa frågor, framförallt när det gäller insatser som omfattar delar av näringslivet, är motiverad. Detsamma gäller effekten av polska företags begränsade möjlighet att konkurrera på lika villkor med svenska i biståndsfinansierade projekt. Det bundna biståndet tycks inte ha givit den utdelning som kunnat förväntas och det har inte lett till samarbete mellan de nya och mycket framgångsrika polska miljökonsultföretagen som i ökande utsträckning får uppdrag på andra östeuropeiska marknader.

Successiv nedtrappning av biståndet till Polen ligger i linje med landstrategins inriktning. Miljöbiståndet är dock på väg att avveckla sig självt. Det finns inte mer än tre fortsättningsprojekt bland de miljöprojekt som löper idag jämfört med 13 när den nuvarande strategin trädde i kraft.. Är detta en planerad gradvis nedtrappning, eller en avveckling orsakad av brist på relevanta projekt? Utvärderingen menar att strategin inte bidragit till att generera projekt och att detta är en konsekvens av i huvudsak två faktorer

- avsaknad av handlingsplan kopplad till strategin samt
- ett kvarhållande vid en samarbetsstruktur mellan Sida och en central organisation som överlevt sig själv.

Själva utformningen av strategin har sannolikt också medverkat i så måtto att den möjliggjort en vid tolkning av vad som får stödjas och därför inte tvingat fram ökad konkretisering i form av en handlingsplan

De behov som finns för stöd från Sida riskerar att förbli oupptäckt därför att kanalerna till de nya lokala, kommunala och regionala organisationerna är för svaga och outvecklade. De centrala organisationerna har lite om ens något incitament att vara behjälpliga i detta avseende. Att låta ett omfattande och delvis mycket lyckat bistånd avveckla sig självt förefaller inte vara bra. Sida kan göra åtskilligt för att göra biståndet ännu bättre och för att länka in det i banor som stödjer såväl det polska som det egna intresset.

BILAGOR

Bilaga 1	Uppdragsbeskrivning
Bilaga 2	Projektbeskrivningar – Miljömässigt hållbar utveckling
Bilaga 3	Kostnadseffektivitet etc
Bilaga 4	Projektbeskrivningar – Socialt hållbar ekonomisk utveckling
Bilaga 5	Projektbeskrivningar – Demokrati
Bilaga 6	Enkät med svarssammanställning – polska parter
Bilaga 7	Enkät med svarssammanställning – svenska parter
Bilaga 8	Avslagna projektförslag
Bilaga 9	Intervjuade personer
Bilaga 10	Referensmaterial

Bilaga 1 Uppdragsbeskrivning

Poland: A Results Analysis

1. Background and purpose of the Analyses

Swedish support to Poland during the period 1990 -1997 has amounted to approx. 610 million SEK. At present the co-operation is guided by Country Assistance Strategy (CAS), which the Swedish Government adopted in March 1996 for the period 1996-1998. The assignment aims at identifying and analysing results achieved through the Swedish support and its' impact on the transition process in Lithuania with a particular focus on the support channelled through Sida. It will provide a basis for Sida's proposal to the Swedish Government for a revised CAS for Swedish support to Lithuania to cover the period 1999-2001.

2 Scope and focus of the Analysis

With a focus on impact of Swedish support and its relevance for the transition process, the assignment shall cover the following aspects.

A. Relevance of co-operation

Relevance should be assessed in relation to the needs and priorities of Latvia and the main Swedish objectives :

- to promote common security
- to deepen the culture of democracy
- to support socially sustainable economic transition
- to support environmentally sustainable development

as well as - with regard to the support provided during 1996-1998 - the more specific guidelines laid down in the Country Assistance Strategy.

B. Project output

Project output is defined as tangible, immediate results from project activities compared to the project plans and to a situation without the project(s), e g that a number of persons are trained to a certain level of knowledge, new methods are developed and implemented etc.. Where possible, already existing evaluation findings shall be used as sources of information.

C. Project implementation

Quality of services and supplies; performance of the actors in interaction; co-ordination with other activities at the client organizations.

D. Impact and sustainability

Impact is defined as sustainable effects of the project output, such as an improved efficiency in the trained organisation; an investment decision with certain implications; cost savings following the implementation of new methods etc. Impact shall be analysed at an aggregate level. As in the case of project outputs, impacts and measures of impacts to be assessed should be defined beforehand. The sustainability of the impact shall also be assessed. Project impact shall be assessed from the following perspectives:

- Achievement of objectives, i.e impacts in relation to
  - a) overall objectives of Swedish support to countries in CEE and guidelines in CAS.
  - b) objectives as described in project documents, contracts and Sidas decision memoranda.
- other registered impact that was not foreseen in the above-mentioned documents.

E. Lessons learned

Operational and strategic in relation to the implementation process. A certain emphasis should be given the division of responsibility during different phases of the projects - identification, planning, implementation and follow up as well as the system of cost sharing.

3. Methodology

The Analysis shall in a systematic way collect and analyse information with a focus on impact of Swedish support through Sida. Existing documentation shall be utilised and new information collected where necessary. Emphasis shall be put on the period after 1995. The views of relevant institutions and agencies in Poland will also be an essential input as well as information from other important international supporting agencies, primarily IBRD and PHARE.

Support through other Swedish channels, i.e Ministry of Foreign Affairs, the Swedish Institute and the Swedish Environment Protection Agency shall be dealt with summarily on the basis of existing material.

An inception report shall be prepared as a first step in the assignment. The inception report shall define focus and scope of work, list main issues to be covered and propose a structure of the Analysis.

To the extent possible, findings shall be expressed in gender disaggregated and measurable terms.

The evaluation team is supposed to consist of two persons. For the task a maximum of xx manweeks may be utilised.

Two visits to Poland are envisaged.

4. Reporting

A draft report in Swedish shall be presented to Sida before December 15, 1998. A final report shall be submitted no later than January 31, 1999.

Polen - Resultatanalys

1. Miljö - och energi

- Va- och avfallsprojekt (bl a inom Östersjöprogrammet)
- Andra miljöinsatser genom Sida (miljöutbildning, kommunalt miljösamarbete, hydrologisk övervakning)
- SNV
- SLU
- Energi (energibesparing, utbildning på fjärrvärmeområdet, NUTEK m m)

2. Ekonomi/Sociala sektorer

- Eu-integrationsinsatser
- övrig central förvaltning (bl. a skattesystem, statistik)
- arbetsmarknad
- skog- och träindustri
- övriga näringslivsinsatser (bl a bankutbildning)
- Övrigt (landtmäteri)
- sociala sektorer (pensionssystem, arbetarskydd)

3. Demokrati

- fördjupat vänort
- journalistutbildning
- enskilda org
- domstol/kriminalvård
- SIs verksamhet

4. Säkerhetsfrämjande

Bilaga 2 – Projekt – Miljömässigt hållbar utveckling

Vatten och avlopp

Projekt/ Anslag (kkkr)	Insats	Parter	Motivering/Relevans	Utfall	Övriga kommentarer
Bydgoszcz	Utrustning till nytt avloppsreningsverk	MwIK, (VA-bolaget i Bydgoszcz)	Bydgoszcz är en sk Hot Spot i Östersjöprogrammet. F n förorenas floder som passerar staden och som sedan rinner ut i Östersjön. Vattenförsörjning och avloppsrening behöver åtgärdas.	Projektet ännu ej påbörjat. Hittillsvarande insatser har varit förberedande	Det finns risk för obalans i projektet, om den svenska insatsen försenas mer, eftersom byggnation av avloppsreningsverket pågår (se kommentarer till projektet i Koszalin).
1996 198					
1997 92					
1998 35	Ej påbörjat (Sida inväntar Världsbanken, som avvaktar "Sovereign guarantee")	SWECO International AB			
1998 753					
1078					
Pruszkow	Förbättring av slamhantering vid reningsverk. Konsultinsatser i form av projektering och upphandlingsunderlag	Pruszkow City Council VAI VA-projekt AB	Pruszkow reningsverk har varit största punktföroreningskälla till floden Utrata, som via Wisla rinner ut i Östersjön.	Samtliga handlingar levererade och godkända. Kunden belåten med den svenska insatsen men rapporterar viss friktion mellan svensk och polsk konsult. Upphandling baserad på dokumentationen kommer att påbörjas när man har finansiering klar.	Projektet har försenats ca 1 år p g a oklara ägarförhållanden mellan Pruszkow stad och Warszawa stad angående Pruszkow VA-verk. Reningsverket kommer att drivas i särskilt gemensamt bolag som kommer att ta ut avgifter för verksamheten. Samverkan mellan fem kommuner som varit svår men tycks ha lyckats.
1995 1784					
1996 55					
1996 1988					
3882	Avslutat				

Sopot	Upprustning av avloppsledningsnät Rensning, renovering, datorisering, konsultinsatser	Sopot Town Council PULS (Planerad Underhållsservice) AB	Sopot är en turistort, som tvingats stänga sina stränder på grund av vattenföroreningar. Stadens VA-ledningsnät hade inte underhållits sedan 1940-talet, och uppvisade stora brister.	1995 var 70% av badstranden var badbar. Resterande 30% beräknas kunna öppnas sommaren 1999. Den tidigare ökande bakteriehalten i grundvattnet har börjat sjunka. Graden av kunskapsöverföring har varit hög, och Sopot har nu kunskap och verktyg för att själva underhålla avloppsledningsnätet.	Samtliga parter är mycket nöjda med projektet, som verkar ha fungerat bra samarbetsmässigt och har medfört goda resultat. Totalt har Sopot's stad bidragit med ca 50 milj kr, och Sida med ca 10 milj kr.
1994 1996 1996 1998 1999	3154 1904 1050 3968 10095				
Koszalin	Uppförande av nytt avloppsreningsverk, Jamno Sewage Treatment Plant. Projektering: Leverans av utrustning: Kon-sultinsatser.	Municipal Government of Koszalin VAI VA-projekt AB (konsult) Team Aqua (Kvaerner) (utrustning)	Befintligt avloppsreningsverk var otillräckligt, vilket medförde svåra miljöproblem för närliggande rekreationsområden, och för sjön Jamno vars vatten rinner ut i Östersjön. Det nya reningsverket har kapacitet att rena hela stadens avlopp.	Reningsverket fungerar sedan 1997 på ett tillfredsställande sätt med acceptabla reningsresultat. Vattenföroreningar har minskat till nivåer tillåtna i polsk lagstiftning.	- Stora problem med den svenska leverantören av utrustning, som inte kunde lösa uppkommande problem och som inte uppfyllde sin del av avtalet. - Tekniklösningen är haltande. Byggnationen av reningsverket hade påbörjats redan på 1980-talet, långt innan den svenska utrustningen kunde installeras, vilket medförde att de olika insatsernas anpassning till varandra försvårades. - Den polske parten anmärker att de svenska experterna saknade förtroende för de polska ingenjörernas kompetens.
1991 1993 1993 1996 1996 1997	572 1917 13887 170 188 739				
	17473				
	Sista insatsen ej slutrapporterad. I övrigt avslutat.				

Nowy Targ	Nytt avloppsrenningsverk	City Council of Nowy Targ	Staden Nowy Targ utgjorde tidigare den största förenings- källan för en ny vattenreservoir i Krakow-regionen. Uppförandet av avloppsrenningsverket prioriterades högt från polsk sida.	Projektet har inneburit teknisk kunskaps-överföring. Renings- verket togs i drift 1995, och fungerar väl med undantag för slamhanteringen. Problemen orsakas av stora mängder krom i avloppsvattnet, som kommer från stadens många små garverier (flertalet illegala).	I planeringsstadiet antogs stadens kromgarvning upphöra inom kort. Så har ännu inte skett. Den senaste insatsen från Sida syftar till att finna en kortsiktig lösning på förvaring av det giftiga slammet. På lång sikt måste kromgarvningen upphöra.
1991- 1995 1996 1998	- Projektering - Utrustning - Konsultstöd	Scandiaconsult International AB (konsult) Purac AB (utrustning)			
25040 12 190 25242	Avslutat				

Andra Östersjörelaterade insatser

Projekt/ Anslag	Insats	Parter	Motivering/Relevans	Utfall	Övriga kommentarer
Mottagnings- anläggningar	Företsättningsstudie avseende mottagningsanläggningar för fartygsavfall i tre hamnar. (Gdansk, Gdynia, Szczecin- Swinoujscie)	Ministry of Transport and Maritime Economy Sjöfartsverket	Utsläpp i Östersjön i form av maskinrumsavfall och ökat, och orsakar stora skador i naturen. I Ryssland, Baltikum och Polen saknas möjlighet att kostnadsfritt lämna avfall i mottagnings- anläggningar i hamnar. Insatsen avser Polens tre största hamnar, vilka tillsammans hanterar mer än 90% av den polska hamntrafiken.	Företsättningsstudie har slutförts till full belåtenhet, och används av polska parter under pågående genomförande av åtgärder.	- Modernisering och utbyggnad av mottagnings- möjligheter för fartygsavfall pågår i samtliga hamnar, men är inte slutfört. - De största hindren för genomförande är oklar organisation och därmed oklar ansvarsfråga, samt brist på finansiering. Den svenske parten tror dock att finansieringsfrågan kommer att kunna lösas med externa medel. - Avsaknad av möjlighet till avgiftsfri avfallsavlämnning i hamnar antas vara den största orsaken till dumpning av avfall i Östersjön. Därför läggs stor vikt vid genomförandet av s k "no special fee" i hamnar, d v s avfallskostnaden skall inkluderas i hamnavgiften. Detta är accepterat via HELCOM, men ännu endast genomfört i Sverige och Danmark.
1996	1361				
	1361				
	Avslutad				

Leba	Miljökonsekvens och förutsättningsstudie (bl a inkluderande dataprogram för datamodellering) avseende restaurering av vattenmiljö	Regional Water Management Board of Gdansk SWECO	Leba-floden mynnar ut i Östersjön mellan Gdansk och Szczecin. Föreningarna i floden omöjliggör djuruppfödning och fiske i flodområdet, och försvårar utnyttjandet av området för turism och rekreation.	- Rapport med föreslagna åtgärder för floden har färdigställts och överlämnats. - Dataprogram för datamodellering av olika föreningars påverkan på floden har installerats och personalen utbildats i användning av programmet. Programmet används av mottagarparten. Den polske parten är mycket nöjd med projektet.	- Implementation av föreslagna åtgärder har inte inletts p g a att polske parten inväntar en ny vattenlag. Enligt oberoende källa är dock den polske parten mycket nöjd med rapporten, som sannolikt kommer användas som underlag när implementation kan påbörjas. - Den planerade andra fasen är tänkt att innehålla en River Basin Management Plan innefattande åtgärder för att komma till rätta med de missförhållanden som identifierades i första fasen. Enligt den svenske konsulten tycks andra fasen ha skjutits på framtiden.
1994 1996 3151	3125 26 3151 Avslutat. Sida kommer sannolikt att stödja en andra fas.				
Mätstation – HELCOM	Stöd till mätstation, Institutet för Meteorologi och Vatten i Gdynia (IMWM) - Modernisering av marin kontrollutrustning. - Utbildning av personal. - Stöd till utökning av övervakning avseende de polska flodernas belastning på Östersjön. Avslutad	Institute of Meteorology and Water Management (IMWM) in Gdynia Naturvårdsverket	HELCOM har lett till ett miljöövervaknings-program för Östersjön, BMP, Baltic Monitoring Programme. Polen har deltagit aktivt i HELCOM men saknar modern utrustning. Insatsen syftar till att anpassa de polska mät- och analysprogrammen till europeiska miljöövervakningsnormer.	Erhåller nu övervakningsresultat från Polen med med avsevärt högre kvalitet, som lämnas till HELCOM. Teknik och kunskap har överförts. Enligt den svenske konsulten har projektet goda förutsättningar för framtida hållbarhet och dessutom medfört ökade vetenskapliga kontakter och forskningssamarbete.	Ett problem har varit att behålla utbildad personal, eftersom de är attraktiva på den privata arbetsmarknaden.
1993 1996 5431	2521 2910 5431				

Övervaknings-system Wisla	Samarbete mellan systeminstitutioner SMHI och IMWM	Institute of Meteorology and Water Management (IMWM)	Floden Wisla, Polens mest betydelsefulla vattenresurs, har problem med stora flödesvariationer och svåra föroreningar. Befintliga hydrologiska övervaknings- och prognossystem är gamla och begränsade. Modernisering av IMWM pågår, delvis med Världsbanksfinansiering.	Nedre och mellersta Wisla övervakas kontinuerligt av IMWM sedan 1997. Översvämnningarna sommaren 1997 har analyserats i systemet.	En andra fas med utvidgning, både avseende flersystem och avseende övervakning av hela Wisla (d v s även övre Wisla) har diskuterats. Någon ansökan till Sida har dock inte inkommit.
1996 2550 2550	Bygga upp datoriserat över-vaknings- och simu-leringssystem för nedre och centrala delen av Wisla	SMHI			
	Avslutad				

Övriga miljöinsatser

Luft och skog

Projekt/ Anslag	Insats	Parter	Motivering/Relevans	Utfall	Övriga kommentarer
EMEP (European Monitoring and Evaluation Programme)	Fem EMEP-stationer för övervakning av luftföroreningar - Utrustning - Driftsättning - Utbildning av personal	Institute of Meteorology and Water Management (IMWM) Institutet för Vatten- och Luftvårds-forskning (IVL)	EMEP drivs av UN-ECE. Syftet är att förse europeiska ländernas regeringar med information om luftföroreningar. Systemet är dock inte heltäckande, p g a att det inte finns tillräckligt många mätstationer i Central- och Öst-europa. Fem ytterligare stationer skulle medföra en mer komplett bild av långväga föroreningar i Central- och Östeuropa.	Den polska expansionen av ozonnätverket inom EMEP - Möjliggör ozonkartläggning i Polen och Europa. - Har förbättrat möjligheterna för validation av EMEP-modellen	Projektet är ett svensk-norskt samverkansprojekt. Svenska IVL (Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning) och norska motsvarigheten NILU bistår gemensamt den polska parten. Finansiering av utrustning och konsultinsatser delas mellan Sverige och Norge. EMEP's Chemical Coordination Centre är förlagt till NILU.
1995 1280 1280					
	Avslutad				

Återbeskogning	Återbeskogning av mark efter nedlagda kollektivjordbruk	Instytyt Badawczy Lesnictwa (IBL)	Stora arealer av det nedlagda kollektiva jordbruket i det polska kustområdet vid Östersjön måste omhändertas på ett ekologiskt och miljömässigt rätt sätt. En miljömöterad ökning av skogsarealen kommer ha stor betydelse för minskning av luftföroreningar runt Östersjön.	Planering av återbeskogningen pågår bl a med hjälp av utrustning och utbildning från projektet. Teknik- och kunskapsöverföring har uppnåtts i hög grad, och samarbetet har fungerat bra (enligt utvärdering av fas I, samt enkätsvar).	Både den polske och den svenske parten uttrycker osäkerhet gällande IBL's framtida organisatoriska och finansiella villkor. IBL har dessutom svårt att behålla kompetent personal.
1995 1947	■ Konsultinsatser	SSC Satellitbild AB			
1996 1234	■ Utbildning				
1997 773					
3954	Avslutad				

Avfall

Projekt/ Anslag	Insats	Parter	Motivering/Relevans	Utfall	Övriga kommentarer
Mława	Avfallshanteringssystem. Konsultinsats Avsett att vara ett modellprojekt.	City Council of Mława Linköpings Universitet	Staden Mławas existerande soptipp antogs hota närliggande vattenläkter och kapaciteten förväntades vara fyllt utnyttjad 1997. Syftet med projektet var enligt Sidas beslutsdokument att överföra svensk kunskap, teknologi och erfarenhet avseende ekologiskt sund avfallshantering.	Konsulten har producerat en rapport med rekommendationer. Mława har utvidgat existerande soptipp. Avfallsortering har inte genomförts eftersom finansiella medel för nödvändiga investeringar saknas.	- Prioriterade problem från den polska sidan (slamhantering vid reningsverk) beaktades inte. - Polska parten förväntar sig och väntar på en andra fas där åtgärder genomförs.
1996 800					
800	Avslutad				

Gdansk-regionen	Förslag på avfallshanterings-system för regionen.	Department of Environmental Protection at Gdansk Voivodship VAI VA-projekt AB	Bakgrund till projektet är dels att Polen utarbetat nya lagar om avfall och återvinning, och dels att en ny avfallsdeponi måste planeras p g a att en av två avfallsdeponier i området måste stängas p g a att det ligger i ett naturskyddsområde. Regionen omfattar sju kommuner med 880.000 invånare.	Insatsen har avbrutits, och endast 60% av projektet har genomförts. Anledningen är att politiska förutsättningar för samarbete saknades mellan de fyra norra och de tre södra kommunerna. Förslag på gemensamt avfalls-hanteringssystem har utarbetats för de fyra kommunerna. Dessa fyra kommuner har implemen-terad nytt avfallshanterings-system, men det är osäkert i vilken utsträckning den svenska rapporten använts, eftersom de genomfört en egen analys. Insatsen försenades ca sex månader p g a svårigheter för den svenske konsulten att få tillgång till information.	Insatsen har avbrutits, och endast 60% av projektet har genomförts. Anledningen är att politiska förutsättningar för samarbete saknades mellan de fyra norra och de tre södra kommunerna. Förslag på gemensamt avfalls-hanteringssystem har utarbetats för de fyra kommunerna. Dessa fyra kommuner har implemen-terad nytt avfallshanterings-system, men det är osäkert i vilken utsträckning den svenska rapporten använts, eftersom de genomfört en egen analys. Insatsen försenades ca sex månader p g a svårigheter för den svenske konsulten att få tillgång till information.	- De norra kommunerna hade större incitament än de södra till att förändra avfallshanteringen eftersom befintlig sopstipp var full. - Projektet har tillkommit på förfrågan från Världsbanken. Sidas inblandning byggde på Världsbankens intresse, och eventuellt fortsatt samfinansiering övervägdes. Genomförandet i de fyra norra kommunerna finansieras nu av EBRD, och det har framkommit att Världsbanken inte varit aktuell som finansör.
1997 59 1997 18 1997 5500 40% 5577 -2200 3377	Avbrutet. 60% genomfört.					
Returpappers-seminarium	Seminarium – användning av returpapper som insatsråvara i pappersindustrin Målgrupp: chefer vid polska pappersbruk	The Association of Polish Papermakers AF-IPK	Polska pappersbruk har betydande kapacitet men är ointegrerade och omoderna. Produktionsstrukturen gör att returpapper är lämplig som råvara, men kunskapsnivån är låg. Ökad användning av returpapper skulle innebära miljömässiga vinster (återvinning) samt öka pappersbrukens konkurrenskraft och lönsamhet.	Seminariet har genomförts till belåtenhet, även om den polske parten hade önskat en längre utbildning.	Enligt den polske parten är det avgörande för framtiden gällande returpapper att förutsättningar skapas från statens sida och att bristen på finansiella medel avhjälpas.	
1996 770 770	Ej slutrapporterad					

Diverse

Projekt/ Anslag	Insats	Parter	Motivering/Relevans	Utfall	Övriga kommentarer
Kommunalt miljövårds- arbete	Vänortsutbyte mellan åtta svenska och åtta polska städer Framtagande av lokal Agenda 21, samt effektiva miljövårds-program	Foundation in Support of Local Demoracy Kommunförbundet	Enligt FN-konferensen i Rio bör de flesta lokala myndigheter ha inlett samarbete och enighet om lokal Agenda 21 senast 1996. Målen för vänortsutbytet är att skapa bättre förutsättningar för såväl svenskt som polskt miljöarbete.	Kunskap och erfarenhet har överförts från Sverige angående bildande och genomförande av Agenda 21. - Veckolångt besök i Sverige för 44 utbildningsledare, 44 lärare och 39 elever. - Seminarium i Szczecin med 30 deltagare - Sammanfattnings- konferens i Warszawa med 90 deltagare. - Material omfattande 300 sidor har översatts till polska. - Utbildningsledare som utbildats inom projektet har i sin tur utbildat några hundra personer.	Svårt enligt polske parten att införa hållbar utveckling i Polen p g a bristande miljömedvetenhet i samhället.
1994 1507 1997 1516 3023	Avslutad			Kunskaper och erfarenheter från projektet har nått ca 300 kommuner i Polen, enligt polske parten.	

Mikulczycki	Modell för restaurering av miljö, bl a innehållande: ■ Minskning av föroreningar i floden ■ Minskning av vatten- och energi-konsumtion ■ Estetisk upp-gradering av bostads-område	Zabrze Kommun Foundation for Polish-Swedish Environmental Projects (bildad av svenska experter från bl a Lunds Universitet)	Zabre-området är ett område med svår miljöförstöring. Projektets syfte var att överföra svenskt kunnande och teknologi inom miljöområdet, med syfte att skapa ett interdisciplinärt modellprojekt.	Projektet har försenats 3 år, och endast en del av projektets mål har uppnåtts. ■ Minskning av föroreningar har endast delvis uppnåtts, men kommer förmodligen uppnås när pågående renovering av reningsverk slutförts. ■ Minskning av vattenkonsumtion har uppnåtts, men inte till följd av projektet, utan p g a ny lagstiftning som lett till nytt tariffsystem. ■ Minskning av energi-konsumtion har inte uppnåtts. Däremot har bränsle-konsumtionen (kol) minskat med 30% till följd av den del av projektet som inte fått godkännande av BITS ■ Estetisk uppgradering har inte uppnåtts. Projektet har dock haft miljöförbättrande effekt och möjligen stått modell för andra miljöprojekt i initialskedet (enligt utvärdering gjord av MVM-konsult AB). Representanter från ett flertal andra kommuner besökte Zabre vid projektets start, huruvida de tagit efter modellen är oklart.	Projektet har avbrutits i förtid, efter ett rutinbesök i juni 1997, där allvarliga avvikelser från planerna uppdagades. Besluts om revision och utvärdering. Identifierade problem: ■ Konsulten och polska parten har gjort ändringar i projektet utan godkännande från BITS. Enligt utvärderingen har detta gjorts i god tro. ■ Otillräcklig finansiell kapacitet hos polska parten under hela projektperioden (främsta orsak till förseningar). ■ Oklara direktiv vid projekt start angående polska partens bidrag. Den polska staten antogs bidra. ■ Alltför ambitiös projektplan. ■ Konsulten drev igenom aktiviteter som den polska parten inte samtyckte till men gick med på för att inte riskera att gå miste om finansiering. ■ BITS har inte ifrågasatt de få rapporter från konsulten som inkommit. Enligt revisionen har redovisningen vissa brister, men samtliga kostnadsposter har relevans för projektet. Vissa utbetalningar till projektdeltagare är ej korrekta i skattehänseende. Projektet förefaller vara konsultdrivet och ha för många och ambitiösa mål (enligt utvärdering av MVM-konsultAB).

1991	353
1992	3518
1998	144
	4015
	-700
	3315

Avbruten 1998. 700 kkr av anslagna medel är outnyttjade

Environmental Training Centre (ETC) vid Lodz Universitetet i Lodz	Stöd till ETC i form av: - Utrustning - Utbildning	Environmental Training Centre at Technical University of Lodz Chalmers Industri-teknik (Fas II) SSPA Maritime Consulting AB (Fas III, samt under-konsult i Fas II)	Environmental Training Centre (ETC) vid Lodz Tekniska Universitet etablerades år 1992 som ett led i åtgärderna mot den svåra miljöföroreningen i Lodz-regionen. De övergripande målen för verksamheten är: - vidareutbildning - forskning och utveckling - bidra till högre miljömedvetenhet - integrera alla miljöorganisationer i regionen	Kunskapsöverföring har uppnåtts inom området "Säkerhet i industri". Projektet har resulterat i - nya föreläsningar och kurser "postgraduate" studier (tredje omgången med 32 deltagare pågår) - konsultuppdrag för industrin - doktorsavhandlingar är på gång Den polske parten är mycket nöjd med projektet.	Den polske parten är mycket nöjd, men anser att det vore bättre om utbildningen vore mer formellt erkänd, t ex i form av doktorand-projekt eller "post-graduate" studier.
1993 1240 1995 1567 1996 20 1997 610 3437	Avslutad				
Diverse mindre projekt	3 miljöprojekt - konsultstöd avseende miljöprojekt - projektidentifiering på miljöområdet - avrop av experttjänst inom energi-området				
1995 125 1996 150 1997 22 1997 160 457					

Projekt/ Anslag	Insats		Motivering/Relevans	Utfall	Övriga kommentarer
KAPE	- Undersöka användningen av energikonsulter i Polen - Utbilda 20 energikonsulter	National Energy Conservation Agency, KAPE ÅF-Energikonsult	BITS tillfrågades om man ville finansiera delar av uppbyggande-fasen av KAPE, en ny polsk myndighet med ansvar för energihushållningsfrågor. En utvärdering rekommenderade utbildning av energikonsulter som lämplig samarbetsform där Sverige kunde bidra med vårt expertkunnande på energi-besparingsområdet.	Utbildningen har genomförts på ett professionellt sätt. Användningen av deltagarnas kunskaper är dock mycket begränsad. Endast 15 deltagare examinerades, och endast fem av dem arbetar som energikonsulter. Ingen arbetar med att utbilda andra inom energiområdet.	- Projektet har utvärderats 1998 av KM International AB - ÅF-Energi (svenske konsulten) definierade projektet. - KAPEs nya projektförslag avser utbildning av "energy self-audit" inom industrin och utbildning i energi masterplans. - KAPE har dock sedan utbildat 2000 energikonsulter, men endast ca 70 har certifierats. - Projektets kostnads-effektivitet kan ifrågasättas då 4,2 miljoner kr använts till utbildning av 15 personer, d v s 280 000 kr/ person
1995 552 1995 3550 1998 117 4219	Avslutad. Ev en ny fas men mkt osäkert				
"Energy from Solid Waste" seminarium	Energi från avfall Seminarium inkl studiebesök Målgrupp: beslutfattare i miljö- och energifrågor, chefer för fjärrvärmeverk.	Chamber of Commerce "District Heating" SweHeat – Swedish Council for District Heating, Swedish Trade Council	Energiåtervinning är en viktig del i det framtida avfallshanteringssystemet. I Polen finns väl utvecklade system för fjärrvärme. I Sverige finns mångårig erfarenhet av avfallssystem med energiåtervinning, och flera studieobjekt. I förlängningen förväntas projektet leda till ökat energitvinnning från avfall, och därmed minska behovet av förbränning av kol och därav koloxidutsläpp.	Polska parten nöjd med genomförandet av seminariet. 30 personer deltog. Bägge parter förväntar sig ökat samarbete mellan polska och svenska företag inom energibranschen, till följd av projektet.	Projektet tillkom på initiativ från svenske parten, vilken har ett mångårigt samarbete med fjärrvärmebranschen i Polen. Det är den svenske parten som initierat projektet och tjänsterna har inte upphandlats i konkurrens.
1998 327 327	Avslutad				

Energi-seminarium	Beskrivning av energisektorn i Sverige för polska energikommittén. ■ Seminarium och studiebesök	Sejm of the Republic of Poland – Swedish Group of the Interparliamentary Union, Subcommittee on Fuel and Energy Policy and Mining Sydkraft International AB	Syftet var att överföra svenska erfarenheter inom energiområdet inför omstruktureringen av energisektorn i Polen. Målsättningen var att bidra till att öka energikommitténs kunskaper inom energiområdet med anledning av det förslag till ny energilag som den polska riksdagen tog ställning till under 1995.	Programmet har genomförts med ett seminarium i Warszawa med ca 50 deltagare samt ett studiebesök i Sverige med 10 deltagare. De polska deltagarna visade stort intresse och var nöjda med projektet, enligt slutrapporten. De svenska kunskaper och erfarenheter som överfördes till den polska energikommittén inkorporerades i de nya energilag som utarbetats i Polen, enligt polske parten.	Projektet tillkom på initiativ av Exportrådet. Två ledamöter i energikommittén som kontaktat Exportrådet var oroad över övriga ledamöters kunskap och förståelse för förändringar inom energiområdet, och ville få del av erfarenheter från Sverige, som framstående land på energiområdet.
Fjärrvärme utb	Utbildning av personal (värmechefer, ekonomer och projektledare) i fjärrvärmeverk i att delta i reformprocess av fjärrvärmesektorn. Seminarium och studiebesök Fas I avsåg södra Polen med Krakow som huvudort. Fas II avsåg mellersta Polen med Kielce som huvudort.	MPEC Krakow (fjärrvärmebolaget i Krakow) (Fas I) Chamber of Commerce "District Heating" (Fas II) SWECO International AB	Reformering av fjärrvärme-sektorn i Polen pågår, till stor del utifrån de av Världsbanken finansierade Masterplans. Reformeringen förväntas leda till förbättring av luftkvaliteten genom effektivare och modernare anläggningar. Insatsens syfte är att förbereda personalen vid polska fjärrvärmebolag på att bättre möta och anpassa sig till den förändringsprocess pågår.	30 personer har utbildats. De polska parterna är i stort sett nöjda med utbildningen. Deltagarna ansåg sig ha stor nytta av de kunskaper projektet förmedlade, enligt den uppföljning som gjorts av svenska parten av fas I.	Den nya polska lagen om energihantering har skapat goda förutsättningar för reformering av energisektorn, enligt polske parten. Marknadsanpassning av energisektorn är ytterligare en nödvändig förutsättning.
1993	393				
1995	32				
	425				
	Avslutad				
1994	1600				
1997	884				
	2484				
	Avslutad				

Bilaga 3 Kostnadseffektivitet etc

Miljömässigt hållbar utveckling

	Stöd 1995-98 (tusen sek)	Har leveranserna upphandlats under konkurrens?	Kostnadseffektivitet (1 låg eller obefintlig, 5 mycket god)	Har projektet långsiktig uthållighet? (1 låg eller ingen, 5 helt tillfredsställande hållbarhet)
Vatten och Avlopp				
Bydgoszcz	1078	Ja	-	4
Pruszkow	2043	Ja	4	4
Sopot	6922	Ja	4	5
Koszalin	1097	Ja	3	3
Nowy Targ	202	Ja		5
Summa vatten o avlopp	11342			
Andra Östersjörelaterade insatser				
Mottagnings-anläggningar	1361	Nej	4	2
Leba restaurering	26	Nej	3	2
Mätstation – HELCOM	2910	Nej	3	4
Övervaknings-system Wisla	2550	Nej	3	2
Summa andra Östersjö	6847			
Övriga miljöinsatser				
Luftföroreningar och återbeskogning				
EMEP monitoring	1280	Nej	3	4
Återbeskogning	2007	Ja	4	2
Delsumma luft+skog	3287			
Avfall				
Mława avfallshantering	800	Nej	2	1
Gdansk-regionen avfall	5577	Ja	4	-
Returpappers-seminarium	770	Ja	2	-
Delsumma avfall	7147			
Diverse miljöinsatser				
Kommunalt miljövårdsarbete		Nej	3	2
Zabre miljörestaurering	144	Nej	1	-
ETC vid Lodz universitetet	630	Nej	4	4
Diverse mindre projekt	457	Nja	3	-
Delsumma diverse miljö	1231			
Summa övriga miljöprojekt	11665			
Energi				
KAPE	3667	Nej	2	2
"Energy from Solid Waste" seminarium	327	Nej	2	-
Energi-seminarium	32	Ja	4	-
Fjärrvärme utb	884	Nej	2	-
Summa energi	4910			
Totalt	34764			
Ecofund	50000			

Socialt hållbar ekonomisk omvandling

	Har leveranserna upphandlats under konkurrens?
Arbetsmarknad och arbetarskydd	
Arbetsmarknadspolitik	Nej
Skyddsingenjörsutbildning	Nej
Arbetarskydd i industrin	Nej
Övrig förvaltning	
Fastighets- och markinformationssystem i Lodz län	Nej
Skatteadministration	Nej
Lagar om bullerskydd	Nej
Samarbete mellan statistikmyndigheter	Nej
Skog- och träindustri	
Trävirkesseminarium	Ja
Sågverksutbildning/träindustri	Nej
Redovisning och finanskontroll inom skogsbruk	Ja
Utveckling av skogsbruk	Nej
Bankutbildning	
Masters degree, bank och finans	Nej
Övriga näringslivsinsatser	
"Corp-Man", institutionsuppbyggnad	Nej
Produktivitet och rationalisering	Ja
Omstrukturering av företag i kris	Nej
Omstrukturering av företag, arbetsskapande åtgärder	Nej
Utbildning av kvinnliga företagare	Nej
Exportutveckling inom verkstadsindustrin	Nej
Utveckling av polsk export	Nej
Pensionsreform	
Pensionsreform	Nej

Demokrati

Vänortssamarbetet	
Vänortssamarbete	Nej
Enskilda organisationer	
Enskilda organisationer	Nej
EU-integrationsinsatser	
Integrations-seminarium	?
Eurotrainingfas II	?
Harmonisering av lagar	?
Regionalt samarbete: mänskliga rättigheter	
Rättegångsobservatörsverksamhet	Nej
MR - Organisationer	Nej
Juristutbyte genom SAIJK	Nej

Bilaga 4: Projekt - En socialt hållbar ekonomisk omvandling

Arbetsmarknad och arbetarskydd

Insats	Anslag	Parter	Huvudsyfte	Resultat	Kommentarer
Arbetsmarknad aktiv arbetsmarknadspolitik i fem polska län ej påbörjat	1998/ 2 414 280 kr	Polska social- och arbetsmarknadsdepartementet , polska arbetsmarknadsstyrelsen; svenska AMS	Utveckling av arbetsförmedling i fem län; bidra till uppbyggnad av pro-ekologisk arbetsmarknad i tio län i norra Polen	Nyss initierat, vissa initiala förseningar, enligt polske parten.	Projektet följer på tidigare projekt inom arbetsmarknadsområdet (fram t o m 1995);
Skyddsingenjörsutbildning i Polen	1994 / 2 265 000 kr	Central Institute for Labour Protection (CIOP); Arbetsmiljöinstitutet	Ta fram utbildningsprogram i arbetsskydd mm för skyddsingenjörer, arbetsgivare m fl	Kurser och kursmaterial framtagana; kurser ges reguljärt av CIOP	Resultaten mer omfattande än vad som förutsågs tack vare möjlighet att kombinera med andra externa resurser
Avslutat					
Ledning av arbetarskydd i industrin Startar januari 1999	1998 / 3 098 000 kr	Central Institute for Labour Protection (CIOP); Arbetslivsinstitutet (tidigare Arbetsmiljöinstitutet), Sverige	Miljöarbete på fem polska industrier vilka blir fallstudier; tio forskare från CIOP utbildas i metoder för riskbedömning och ledning av arbetsmiljöfrågor	Ännu ej påbörjat	

Övrig förvaltning

Utveckling av fastighets- och markinformationssystem i Lodz län	1995 / 3 969 000 kr	Polska Surveyor General/head office of geodesy and cartography; svenska Swedesurvey AB (Lantmäteriverket)	Modernisering av markregister, utveckling av fastighetsinformationsregister, fastighetsvärderingssystem, digitalt kartregister	Vissa moment kraftigt försenade bl a pga trög utveckling på området;	Aktivt, pågående utbyte mellan polska och svenska parter
Pågående					
Utveckling av det skatteadministrativa systemet	1996 / 2 520 000 kr (fas III);	Ministry of Finance/Polish Tax Administration; svenska Riksskatteverket	Metodutveckling på kontroll, indrivnings- och ADB-området	Förväntade resultat och effekter har uppnåtts inom tidsplanen för fas I-III	Sammanlagt tre faser omfattande ca 3,5 msek under 1993-98;
Fas III avslutat	1998 / 2 881 125 kr (fas IV)				fas IV beräknats starta i januari 1999
Fas IV pågående					

Utveckling av lagar om bullerskydd	1998 / 869 000 kr;	Polish Society of Mechanical Engineers and Technicians; Institutet för verkstadsteknisk forskning	Bereda dokument inför EU-anpassningen av polsk bullerlagstiftning	Arbetet pågår enligt plan; studiebesök, diskussioner	
Pågående					
Samarbete mellan statistikmyndigheter	1998 / 208 120 kr	GUS (polska statistikmyndigheten), Statistics, Sweden (SCB)	Framtagande av detaljerad projektplan	Diskussioner pågår	
Pågående					

Skog- och träindustri

Insats	Anslag	Parter	Huvudsyfte	Resultat	Kommentarer
Trävirkesseminarium	1995 / 1 203 400 kr	General Directorate of State Forest, Polen; Swedforest International AB	Chefsutbildning i ffa marknadsföring inom träindustrin	2 seminarier hölls 1996	Del av större världsbanksprojekt för skogssektorn (Forestry Development Support Project)
Avslutat	1995 / 52 000 kr				
Sågverksutbildning/trä industri, fas II och fas III	1995 / 655 000 kr; 1996 / 1 994 000 kr	Polish Economic Chamber of Wood Industry; Stiftelsen Skog och Trä, Skinnskatteberg	Utbildningsinsatser för yrkeslärare inom skog, chefsutveckling och teknikintroduktion	Flertalet moment slutförda enligt plan; ca 130 personer genomgått utbildning	
Avslutat					
Utveckling av redovisning och finansk kontroll inom skogsbruk	1995 / 1 500 000 kr; 1996 / 120 000 kr	General Directorate Of State Forests, Polen; Jaakko Pöyry AB, Sverige	Utveckla metoder för ekonomisk värdering och annan informationshantering hos GDSF	Anvisade resultat och syften uppfyllda enligt slutrapport; vissa smärre förseningar. Fem rapporter framtagna: skogsvärdering, regional jämförelse av kostandssituationen, tandardisering i polskt skogsbruk, administrationskostnader och omstrukturering av företag.	
Avslutat					
Seminarium för utveckling av skogsbruk	1996 / 566 000 kr	Universitet i Poznan m fl; Kungliga Skogs- och Lantbruksakademin	Utbildning av beslutsfattare inför modernisering av skogsbruket i fyra seminarier	Seminarier genomförda	
Avslutat					

Bankutbildning

Insats	Anslag	Parter	Huvudsyfte	Resultat	Kommentarer
Masters degree, bank och finans, fas III	1997 / 4 271 000 kr	Academy of Economics, Krakow (CAE); Stockholms Universitet (SU)	Utbilda 30 elever och kompetensutveckla universitetslärare inom bank och finans;	Utfall i stort sett enligt plan;	Samarbete sedan 1991, om totalt ca 15 msek (fas I-III)
Pågående			Avslutas våren 1999		

Övriga näringslivsinsatser

Insats	Anslag	Parter	Huvudsyfte	Resultat	Kommentarer
"Corp-Man", institutionsuppbyggnad	1994/ 989 200 kr	International Business School, Polen Handelshögskolan, Sthlm	Utveckla ca 15 lärare vid IBS i pedagogik och teoretiska färdigheter, samt ca 50 chefer i två "pilot-kurser"	Sista pilotkursen gavs 1997;	"Institutionsuppbyggnad" i vid mening: att bidra till utveckling av marknadsinstitutionen genom kompetensutveckling
Produktivitet och rationalisering, fas III	1996 / 670 000 kr	The Polish Society of Mechanical Engineers and Technicians (SIMP); Sveriges Produktivitetscenter AB	Sammanställning av resultat av 20 genomförda projekt inom arbetsmiljö och arbetsorganisation som referensprojekt	20 referensprojekt sammanställda	Avslutande fas av produktivitetsfrämjande insatser sedan 1991; polske parten har stått för mer än hälften av kostnaderna
Omstrukturerings företag i kris, fas I	1995/ 1 974 400 kr	Polish Foundation for Management Promotion; Euro Futures, Sverige	Fallstudier av 12 polska företag och utbildning av doktorander (utbildare) och företagsledare	Avslutat 1997 enligt plan; 12 utbildare och 6 professorer deltagit	
Omstrukturerings företag, fas II, arbetsskapande åtgärder	1997 / 835 000 kr	Polish Foundation for Management Promotion; Euro Futures, Sverige	Kunskapsförmedling till privata företag och till offentliga arbetsmarknadsorganisationer av svenska erfarenheter; framtagande av handbok	Avslutat enligt avtal; seminarier har genomförts, handboken är framställd	
Utbildning av kvinnliga företagare	1997 / 670 000 kr; 1998 / 70 000 kr	Olita polska kvinnororganisationer; Sydsvenska Handelskammaren	Stärka polska kvinnororganisationer och polska kvinnliga entreprenörer	Ca 30 kvinnor deltagit i 6 st 2-dagarsseminarier (ett per månad) + studieresa till Sverige	Bristande engelska-kunskaper delvis ett problem
Avslutat					

Exportutveckling inom verkstadsindustrin	1996 / 550 000 kr	Polska Verkstadsföretag: International Trade Center (ITC), Geneve, Polska	Stödja 12 utvalda mekaniska företag i att mätbart öka sin export	Projektet genomfört och deltagande företag har ökat sin export	Uppföljning av tidigare fas, totalt omfattande 1,8 msek; bidrag till kostnaderna från polska och schweiziska staten
Avslutat					
Utveckling av polsk export	1998 / 3 415 000 kr	Svensk-polska handelskammaren	Bidra till ökad export till Sverige genom självfinansierad verksamhet hos polska handelskammaren efter 3 år		Nyligen initierat
Pågående					

Pensionsreform

Insats	Anslag	Parter	Huvudsyfte	Resultat	Kommentarer
Stöd till pensionsreform, fas I, fas II och fas III	1996 / 500 000 kr;	Office of the Government Plenipotentiary for Social Security Reform, Polen; Riksförsäkringsverket, Sverige	Stöd till pågående omfattande pensionsreform;	Fas I: workshop i Sthlm, stöd till datormodell, diskussioner med parlamentariker, seminarium för presentation av modellen	Strategiskt relevant
Fas III pågående	1997 / 514 000 kr;		Fas I: workshops och stöd till arbetsgrupp, framtagna av teknisk modell för analys av pensionsreform	Fas II: vidareutveckling av datormodellen, utbildning av personal, diskussioner om olika lösningar	
	1998 / 868 370 kr		Fas II: fortsatt stöd till tekniska modeller samt stöd till information om reformens principer	Fas III: fortsatt utvecklingsarbete; arbete med förtidspensionsförmåner återstår	
			Fas III: fortsatt arbete med utbildning för datormodellen; arbete med förtidspensionsförmåner; informationsarbete samt IT-strategi		

Bilaga 5: Projekt - Demokrati

Vänortssamarbetet

Insats	Anslag	Parter	Huvudsyfte	Resultat	Kommentarer
Fördjupat vänortssamarbete	1996 / 10 000 000 kr; 1997 / 5 000 000 kr Av anslagna totala 15 msek har knappa 11 msek fördelats	Polska och svenska kommuner; Svenska Kommunförbundet (SKf)	se text		

Enskilda organisationer

Insats	Anslag	Parter	Huvudsyfte	Resultat	Kommentarer
Stöd till enskilda organisationer	1995/96 / 5 857 348 kr; 1997 / 6 023 200 kr; 1998/ 5 403 900kr	Polska och svenska enskilda organisationer; Sida/SEKA	se text		

EU-integrationsinsatser

Insats	Anslag	Parter	Huvudsyfte	Resultat	Kommentarer
Integrations-seminarium Avslutat	1995 / 139 000 kr	Committee for European Integration; Urban Hagman	Utbyte av erfarenheter av EU-integration inom central statsförvaltning i Sverige och Polen	Seminarier och mötesprogram genomförda; 3 dagar i Sverige för 11 personer från Polen	

Eurotrainingfas II	1996 / 423 000 kr	Universitetet i Gdansk; ABL-konsult, Kristianstad	"Eurotraining"-program vid universitetet i Gdansk		
Avslutat					
Harmonisering av lagar	1997 / 187 000 kr;	Committee for European Integration; svenska Firma Minea	Mötesprogram för sex grupper med svenska motparter inom central statsförvaltning	6 mötesprogram för totalt 19 experter genomförda	
Avslutat	1998 / 6 750 kr				

Regionalt samarbete: mänskliga rättigheter

Insats	Anslag	Parter	Huvudsyfte	Resultat	Kommentar
Rättegångsobservatörsverksamhet i Östeuropa	1996/ 350 000 kr 1997/ omdisponering av 145 000 kr	Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen, SAIJK	Löpande utsändning av observatörer vid olika rättegångar; omdisponering för utbildning av jurister i Östeuropa		
Stöd till organisationer som främjar mänskliga rättigheter	1996/ 880 000 kr	SAIJK	Stöd till fyra MR- organisationer, varav två polska		Polska organisationerna erhållit 200 000 kr var
Stöd för utbyte med jurister i Östeuropa genom SAIJK	1997/ 100 000 kr	SAIJK	Resestöd för 10 östeuropeiska deltagare i Internationella juristkommissionens konferens om MR		

Bilaga 6 – Enkät svar från polska parter i Sidas projekt i Polen

Svarsfrekvens: 20 av 25, d v s 80 %

Vem tog initiativ till projektet? (markera eventuellt fler alternativ)

☐ Svensk hårdvaruleverantör/konsult	4
☐ Sida/BITS	3
☐ Polska mottagarorganisationen	11
☐ Polsk NGO	4
☐ Polsk myndighet	6
☐ Övrig, nämligen Svensk myndighet, Världsbanken	2

Hur bedömer du nedanstående parter grad av inflytande på projektet?

	Mycket lågt					Mycket högt	
	1	2	3	4	5		Genom-snitt
Sida	2		4	2	7		3,8
Svensk hårdvaruleverantör	1		2	2	1		-
Svensk konsult		1		4	12		4,6
Polsk mottagarorganisation			1	8	9		4,4

Har den svenske konsult som utfört projektberedning också levererat hårdvara eller genomfört projektet?

☐ Ja	8
☐ Nej	9
☐ Ej applicerbart	3

Har projektet utvärderats?

☐ Ja	12
☐ Nej	6
☐ Vet ej	1

	Helt oviktigt					Mycket viktigt	
	1	2	3	4	5		Genom-snitt
Hur viktigt anser du det är att utvärdera projektet?			3	3	8		4,4

Om utvärdering utförts:

Vem har utfört utvärderingen?

- ☐ Svensk konsult vid namn .....
- ☐ Polsk konsult vid namn .....

	Mycket dålig					Mycket bra	
	1	2	3	4	5		Genom-snitt
Vad anser du om utvärderingen?				5	5		4,5

Vilken annan finansieringskälla hade Ni använt om Sida inte finansierat projektet?

☐ Projektet hade inte kunnat finansieras	11
☐ Annan utländsk finansiär	3
☐ Polska staten	4
☐ Finansinstitut/bank	2
☐ Annan finansieringskälla.....	1

Vilken typ av svenskt bidrag är värdefullast?

☐ Svenska pengar	9
☐ Svenskt kunnande/svenska erfarenheter	17
☐ Svenska kontakter	
☐ Svensk hårdvara	1

Vilken är, enligt din uppfattning, Sidas främsta roll i Polen?

Förmedlare av

☐ Svenska pengar	11
☐ Svenskt kunnande/svenska erfarenheter	16
☐ Svenska kontakter	
☐ Svensk hårdvara	1

Har ni erfarenhet av samarbete med andra biståndsorgan?

☐ Ja	16
☐ Nej	3

Om Ja,

Hur fungerar samarbetet med Sida i jämförelse med samarbete med andra biståndsorgan?

☐ Bättre	8
☐ Lika bra	6
☐ Sämre	

Vad är bättre/sämre i samarbetet med Sida?

Sidas hjälp både materiell och konsult – andra endast konsult

Konsultkvalitet

Hjälpen mer konkret. Sämre: Sida byråkratiserad

Mindre byråkrati

Mindre byråkratisk och beslut tas snabbare

Exakt kännedom om projekten. Snabbhet.

Kompetens, exakta och snabba beslut

Önskar ni mer hjälp från Sida med ytterligare faser av befintliga projekt eller nya projekt?

☐ Ja	17
☐ Nej	1

Om Ja,

Specificera nedan vilket typ av projekt ni önskar få hjälp med och vilket typ av hjälp ni önskar.

Projektets faser

Projektet kan indelas i fyra faser

1   *Identifiering/planering*

- 2 *Genomförande*
- 3 *Resultat*
- 4 *Framtid*

1 Identifiering/planering

Hur bedömer du nedanstående aspekter av projektets första fas, identifiering och planering?

	Mycket dåligt			Mycket bra			Genom- snitt
	1	2	3	4	5		
Hur väl identifierades projektet i förhållande till det "verkliga" problemet?			3	7	9		4,3
	I mycket låg grad			I mycket hög grad			
I vilken utsträckning hörsammades era (mottagarens) synpunkter		1		4	13		4,6
<i>Projektets angelägenhetsgrad i förhållande till Era övriga prioriteringar</i>	Mycket låg grad			Mycket hög grad			
a) Vid beslutstillfället				7	11		4,6
b) Efter projektets genomförande		1		6	10		4,5

2 Genomförande

Hur bedömer du nedanstående aspekter av projektets andra fas, genomförandet? Hur viktiga har de varit för projektet och hur bra har de genomförts?

	Hur viktigt?						Hur bra?					
	Helt oviktigt				Mycket viktigt	Genom- snitt	Mycket dåligt				Mycket bra	Genom- snitt
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	
Kvaliteten på svensk levererad teknik				3	7	4,7				3	7	4,7
Kvaliteten på svenska konsulttjänster				2	15	4,9				3	13	4,5
Sidas insats	1		1	6	8	4,3	1		1	6	8	4,3
Polska myndigheters insats	2	3	2	4	2	3,1		3	3	2	3	3,2
Polska mottagar- organisationens insats				5	12	4,7			2	8	7	4,3
Samarbetet mellan involverade parter			1	1	15	4,0			1	5	11	4,6
Dialog/lyhördhet för Era synpunkter			1	1	15	4,8				6	11	4,7
Projektets inverkan på Er övriga verksamhet			1	8	8	4,4				10	6	4,4

3 Resultat

Vilka är de huvudsakliga resultaten av projektet? Kvantifiera där så är möjligt.

Inte alls
överens-

Helt
överens-

	stämmande			stämmande		
	1	2	3	4	5	Genom- snitt
Hur bedömer du graden av överensstämmelse mellan planerat/förväntat resultat och verkligt resultat?		1	1	8	6	4,2

	I mycket låg grad			I mycket hög grad		
	1	2	3	4	5	Genom- snitt
<i>I vilken utsträckning har projektet</i>						
a) Bidragit till kunskapsöverföring			2	5	8	4,1
b) Bidragit till ökad effektivitet			1	7	5	4,3
c) Tjänat som modell för liknande projekt	1	1		5	7	4,2

4 Framtid

	Mycket dåliga			Mycket bra		
	1	2	3	4	5	Genom- snitt
<i>Hur bedömer du de lokala förutsättningarna för fortsättning/upprätthållande av projektets resultat?</i>						
a) Organisatoriska förutsättningar			1	9	5	4,3
b) Finansiella förutsättningar		2	8	2	3	3,4

	Mycket liten			Mycket stor		
	1	2	3	4	5	Genom- snitt
<i>Hur stor är sannolikheten att projektets resultat upprätthålls/fortsätter att utvecklas</i>						
a) Om ett år			2	7	7	4,3
b) Om fem år			3	5	8	4,3

Vilka faktorer är avgörande för upprätthållande/utveckling av projektets resultat?

Finansiering; Utveckling av teknologi, arbetsorganisation; Varaktigt system efter projektets avslutning; Organisationens planerade framtids- och utvecklingsmål; Kommunens beslut om systemets genomförande; Tillgång till finansiering, skapande av förutsättningar från statens sida; Genomförande av landets politik inom området, finansiella möjligheter; Utbildning av utbildningsledare; Marknadens behov, erkännande av verksamheten, införande av EU-regler; Att fortsätta utbildningen; Marknadsanpassning av energisektorn och kontinuitet i projektet;

Samtliga faser

	Mycket dålig				Mycket bra		Genom- snitt
<i>Din övergripande bedömning av projektets</i>	1	2	3	4	5		
1. Identifiering – Har man prioriterat rätt?		1		5	10		4,5
2. Genomförande – Har man gjort ett bra arbete?				9	6		4,4
3. Resultat				9	6		4,4
4. Framtidsutsikter/framtida förutsättningar			2	5	6		4,3

Vad har varit bra/dåligt i projektets första fas, identifiering och planering

Vad har varit bra/dåligt i projektets andra fas, genomförandet

Vad har varit bra/dåligt i projektets tredje fas, resultatuppfyllelse

Vad är bra/dåligt vad avser projektets fjärde fas, framtidsutsikter/framtida förutsättningar?

Övriga kommentarer och svar på frågor vi förbisett

Bilaga 7 - Enkät svar från svenska parter i Sidas projekt i Polen

Svarsfrekvens: 17 av 23, dvs 74 %.

Vem tog initiativ till projektet? (markera eventuellt fler alternativ)

☐ Svensk hårdvaruleverantör/konsult	1
☐ Sida/BITS	
☐ Polska mottagarorganisationen	9
☐ Polsk NGO	2
☐ Polsk myndighet	4
☐ Övrig, nämligen	3

Hur bedömer du nedanstående parter grad av inflytande på projektet?

	Mycket lågt					Mycket högt	Genom- snitt
	1	2	3	4	5		
Sida	2	3	7	2	2		2,9
Svensk hårdvaruleverantör	4		2	2	2		2,8
Svensk konsult		1	3	7	5		4,0
Polsk mottagarorganisation			4	5	8		4,2

Har den svenske konsult som utfört projektberedning också levererat hårdvara eller genomfört projektet?

☐ Ja	6
☐ Nej	5
☐ Ej applicerbart	6

Har projektet utvärderats?

☐ Ja	5
☐ Nej	3
☐ Vet ej	9

	Helt oviktigt					Mycket viktigt	Genom- snitt
	1	2	3	4	5		
Hur viktigt anser du det är att utvärdera projektet?			6	3	7		4,1

Om utvärdering utförts:

Vem har utfört utvärderingen?

- ☐ Svensk konsult vid namn .....
- ☐ Polsk konsult vid namn .....

	Mycket dålig					Mycket bra	Vet ej
	1	2	3	4	5		
Vad anser du om utvärderingen?				2	1		
Hur många Sida-projekt har er organisation/ert företag medverkat i?							
☐ Ett (detta)							
☐ Två		2					

☐ Tre	
☐ Fyra eller fler	14

Vilken är, enligt din uppfattning, Sidas främsta roll i Polen?

Förmedlare av

☐ Svenska pengar	3
☐ Svenskt kunnande/svenska erfarenheter	15
☐ Svenska-polska kontakter	4
☐ Svensk hårdvara	1

Har ni erfarenhet av samarbete med andra biståndsorgan?

☐ Ja	13
☐ Nej	4

Om Ja,

Hur fungerar samarbetet med Sida i jämförelse med samarbete med andra biståndsorgan?

☐ Bättre	5
☐ Lika bra	5
☐ Sämre	2

Vad är bättre/sämre i samarbetet med Sida?

Enkelt att få kontakt och diskutera – har samarbetat i flera projekt

Sämre: Hårda och ogenomtänkta regler, brist på förtroende

Service-minded och anträffbara

Sämre: Byråkrati och oförmåga att fatta beslut

Enklare att diskutera med, snabbare väg till beslut, mindre byråkrati

Bättre: Smidigare, bättre kontakter, Sämre: upphandling, utvärdering av konsultofferter

Flexibilitet, snabb handläggning, praktisk inriktning, områdeskunnande

I vilken utsträckning har er medverkan i detta projekt (och ev andra Sida-projekt):

	I mycket låg grad			I mycket hög grad		<i>Genom- snitt</i>
	1	2	3	4	5	
Utvecklat er kompetens	2	2	8	2	2	3,0
Förbättrat er marknadsposition generellt	2	6	1	3	1	2,6
Medverkat till nya affärskontakter i Polen	1	7	2	4	2	2,4
Medverkat till nya affärskontakter i andra Östeuropeiska länder	6	8	2	1		1,9

Specificera gärna på vilka sätt detta projekt påverkat er kompetens, marknadsposition och affärsmöjligheter.

Ökad kunskap om Polen, bättre kontakter, bra referens;

Gott rykte i Polen, genererat andra jobb och etablerat nytt kontor i Polen, erfarenhet av arbete i annat land;

Referens;

Ökade vetenskapliga kontakter;

Referensprojekt, skapat intresse i Ukraina;

Struligt projekt, inget bra referensprojekt även om vår insats var uppskattad så dras alla medverkande svenskar över en kam, vi har faktiskt tappat marknadsposition p g a detta projekt

Projektets faser

Projektet kan indelas i fyra faser

5 *Identifiering/planering*

6 *Genomförande*

7 *Resultat*

8 *Framtid*

1 Identifiering/planering

Hur bedömer du nedanstående aspekter av projektets första fas, identifiering och planering?

	Mycket dåligt			Mycket bra			Genom-snitt
	1	2	3	4	5		
Hur väl identifierades projektet i förhållande till det "verkliga" problemet?		2	2	6	6		4,0
	Helt oviktigt			Mycket viktigt			Genom-snitt
	1	2	3	4	5		
Hur viktigt är detta projekt relativt andra möjliga insatser från Sida?		2	2	6	2		3,7
	I mycket låg grad			I mycket hög grad			Genom-snitt
	1	2	3	4	5		
I vilken utsträckning hörsammades era synpunkter?	2	2	2	4	5		3,5

2 Genomförande

Hur bedömer du nedanstående aspekter av projektets andra fas, genomförandet? Hur viktiga har de varit för projektet och hur bra har de genomförts?

	Hur viktigt?						Hur bra?					
	Helt oviktigt		Mycket viktigt				Mycket dåligt		Mycket bra			
	1	2	3	4	5	Genom- snitt	1	2	3	4	5	Genom- snitt
Kvaliteten på svensk levererad teknik		1		6	4	4,2		1		6	3	4,1
Kvaliteten på svenska konsulttjänster				5	11	4,7			1	7	7	4,4
Sidas insats		2	4	2	6	3,9		2	4	5	5	3,8
Polska myndigheters insats	2	2	2	3	6	3,6	1	4	3	4	1	3,0
Polska mottagar- organisationens insats			2	3	9	4,5			5	2	9	4,3
Samarbetet mellan involverade parter				3	13	4,8		2	3	1	10	4,2
Dialog/lyhördhet för Era synpunkter			1	8	6	4,3	1	1	2	6	5	3,9
Projektets inverkan på Er övriga verksamhet	1	2	7	5		3,1	2		3	9		3,4

3 Resultat

Vilka är de huvudsakliga resultaten av projektet? Kvantifiera där så är möjligt.

	Inte alls överens- stämmande			Helt överens- stämmande		
	1	2	3	4	5	Genom- snitt
Hur bedömer du graden av överensstämmelse mellan planerat/förväntat resultat och verkligt resultat?		1	2	9	3	3,9

	I mycket låg grad			I mycket hög grad		
	1	2	3	4	5	Genom- snitt
<i>I vilken utsträckning har projektet</i>						
d) Bidragit till kunskapsöverföring			1	6	8	4,5
e) Bidragit till ökad effektivitet		1	2	8	1	3,8
f) Tjänat som modell för liknande projekt		2		7	2	3,8

4 Framtid

	Mycket dåliga			Mycket bra		
	1	2	3	4	5	Genom- snitt
<i>Hur bedömer du de lokala förutsättningarna för fortsättning/upprätthållande av projektets resultat?</i>						
c) Organisatoriska förutsättningar	1	2	3	6	3	3,5
d) Finansiella förutsättningar	1	5	5	2		2,6

	Mycket liten			Mycket stor		
	1	2	3	4	5	Genom- snitt
<i>Hur stor är sannolikheten att projektets resultat upprätthålls/fortsätter att utvecklas</i>						
c) Om ett år		1	3	4	6	4,1
d) Om fem år			1	6	6	4,4

Vilka faktorer är avgörande för upprätthållande/utveckling av projektets resultat?

Samtliga faser

	Mycket dålig				Mycket bra		
<i>Din övergripande bedömning av projektets</i>	1	2	3	4	5	Genom- snitt	
5. Identifiering – Har man prioriterat rätt?			4	6	7	4,2	
6. Genomförande – Har man gjort ett bra arbete?			2	9	5	4,2	
7. Resultat			1	8	6	4,3	
8. Framtidsutsikter/framtida förutsättningar			5	7	1	3,6	

Vad har varit bra/dåligt i projektets första fas, identifiering och planering

Vad har varit bra/dåligt i projektets andra fas, genomförandet

Vad har varit bra/dåligt i projektets tredje fas, resultatuppfyllelse

Vad är bra/dåligt vad avser projektets fjärde fas, framtidsutsikter/framtida förutsättningar?

Övriga kommentarer och svar på frågor vi förbisett

Bilaga 8 - Avslagna projektförslag

1998

Förslagställare	Projektförslag	Sidas kommentarer
Miljöministeriet	Environment Oriented Development of Parseta River Basin	
Auschwitz	Datorisering av Auschwitz museets arkiv	
Kommittén för Europaintegration	Exploiting Swedish Experience in creating social participation in economic activities transformation	Projektet ej uthålligt
Miljöministeriet	Stöd till miljöprojekt i floden Gybina	Andra donors gör liknande
Miljöministeriet	Collective wastewater treatment for Kalisz town and surroundings	Ingen ursprunglig svensk part
Svensk privat	Konferens om Human Rights	
Privat	Environmental International camp	
Kommittén för Europaintegration	EU-integration for rural areas 2 st	
NGO	Äldrevårdspilotprojekt	En droppe i havet
	Increase competitiveness of Kurpie Region re EU-integration	Kommersiellt
Soc. Förv. fund	Resor till Polen för projektförberedelse	
Kommittén för Europaintegration	Promotion for investment of Bialystock Region	Kan göras av andra
Lärarhögskolan	Utveckling av pedagogik i Polen	Handläggs av SI
NGO priv svensk	Utbildning och rådgivning för omstrukturering av polsk sjukvård	
Miljöministeriet	Construction of steam and gas power unit, Torun	Sponsor saknar know-how
Miljöministeriet	Reduction of pollutants and greenhouse gases by replacement of local coal fired boiler plants in Chelmno	”-
Miljöministeriet	Sanitary sewage system with water treatment plant	”-
Miljöministeriet	Completing construction of sewerage system network of Golub-Dobryn	”-
NGO	Support to group for ecological education in Poland	Inte relevant

1997

Förslagställare	Projektförslag	Sidas kommentarer
NGO	Assistance in the SHDP (Sustainable Human Development Programme)	Medel saknas
priv svenskt företag	Torkning efter översvämningarna	

Miljöministeriet	Design & supply of waste gas desulphurization plant	Medel saknas
NGO	Workshop for self-government	EU vore bättre
Svensk konsult	Försäkringsprojekt	Ej relevant
Svensk konsult	Ta fram finansiering för ngt med kolgruvor	Bristfällig definition
Miljöministeriet	Polish biofuels in to swedish market	Kommersiell
svensk transportör	Transportbidrag för hjälpsändningar till Polen	
Kommittén för Europaintegration	Conversion of a military base into a housing area	Inte relevant
Miljöministeriet	Modernization of the sewage treatment plant in Biala Podlaska	Möter inte kriterier

1996

Förslagställare	Projektförslag	Sidas kommentarer
Kommittén för Europaintegration	Education System management in local government	Medel saknas
Miljöministeriet	Course in planning & analysis of urban sewage system	
Kommittén för Europaintegration	Cooperation with National Audit office	
Polsk NGO	Support to training	
SwedFund	Omstrukturering	
IAEA	Electronic Bean scrubbing	

Bilaga 9 - Intervjuade personer

Babut Roman	The Polish National Energy Conservation Agency, KAPE, Warszawa
Björk Staffan	Svenska Ambassaden, Warszawa
Borrman Therese	Sida/SEKA, Stockholm
Carleståhl Bo	SLU, Stockholm
Coey Marina	The Polish National Energy Conservation Agency, KAPE, Warszawa
Colling Olle	VA-Ingenjörerna AB, Spånga
Czemko Bogdan	Polish Economic Chamber of Wood Industry, Poznan
Czyz Andrzej	ECOFUND, Warszawa
Dobra Elzbieta	Polish Economic Chamber of Wood Industry, Poznan
Ekberg Per	Sjöfartsverket, Norrköping
Elgstrand Kaj	Arbetslivsinstitutet, Stockholm
Flygare Marianne	Sydsvenska Handelskammaren, Malmö
Godzwa Adam	USKOM, Mława
Góra Marek	Office of the Government Plenipotentiary for Social Security Reform, Warszawa
Gunsell Charlotte	SWECO International AB, Stockholm
Hagman Urban	Stockholm
Hansen Flemming	VAI VA-projekt AB, Lund
Hermelin Fredrike	Utrikesdepartementet, Stockholm
Hjalmarsson Dan	Euro Futures, Stockholm
Horm Peeter	Sida Öst, Stockholm
Jaskiewicz Jacek M	Ministry of Environmental Protection, Natural Resources and Forestry, Warszawa
Jaworska Dorota	Office of the Committee for European Integration, Warszawa
Kaminsky Bronislaw	VD PROEKO och fd miljöminister
Kedzia Boguslaw B	Central Institute for Labour Protection, Warszawa
Krüger Mathias	Sida/SEKA, Stockholm
Kurzela Andrzej	Z-ca Prezydenta Miasta, Pruszkow
Kwiatkowski Jerzy	Fd chef för miljöministeriets internationella sekretariat
Libert Bo	Naturvårdsverket, Stockholm
Markowski Adam	Technical University of Lodz
Mierkiewicz Malgorzata	Institute of Meteorology and Water Management, Warszawa
Nihlman Lilian	Stiftelsen Skog och Trä, Skinnskatteberg
Nilsson Eva	Exportrådet, Warszawa
Niznik Joanna	Economic Academy, Krakow
Oscår Lars	Sida Öst, Stockholm
Owsiak Stanislaw	Economic Academy, Krakow
Palmer Ed	Riksförsäkringsverket, Stockholm
Parecki Antoni	vVD PolGeol (Polens största miljökonsultföretag)
Park George T	The World Bank, Warszawa
Pettersson Marzena	VAI VA-konsult AB, Stockholm
Pirwitz Konrad	Head Office of Geodesy and Cartography, Warszawa
Racki Josef	Head Office of Geodesy and Cartography, Warszawa
Rakowski Jerzy	Mława City Council
Sundquist Arne	Swedesurvey AB, Gävle

Targonski Pawel	Ministry of Labour and Social Policy, Warsawa
Tennander Birgitta	Svenska Institutet, Stockholm
Urbaniak Slawomir	Office of the Committee for European Integration, Warszawa
Wojciechowski Romuald	National Fund for Environmental Protection and Water Management, Warszawa
Wronski Slawomir	Central Institute for Labour Protection, Warsawa
Zarzycki Roman	Technical University of Lodz

Bilaga 10 – Referensmaterial (internt material utelämnat)

Departementsskrivelse 1997:75. Att utveckla ett grannlandssamarbete – en utvärdering av Sveriges samarbete med Centra- och Östeuropa

Eduards, Krister, "Social Sectors in Poland - Proposal for Swedish Cooperation", Memorandum, daterad 951206

Ericsson Roy m fl, *Evaluation Report: Energy Management and Auditing Programme for Poland, KAPE and ÅF Energikonsult Stockholm AB, Kjessler & Mannerstråle International AB*, maj 1998

Falk, Håkan och Börje Wallberg, *Svenskt stöd till vänortssamarbete med Polen, Estland, Lettland och Litauen*, Sida Evaluation 1996:22

Góra, Marek och Michal Rutkowski, *The quest for pension reform: Poland's Security through Diversity*, Office of the Government Plenipotentiary for Social Security Reform, Warsaw, October 1998

Järpsten, Lena, *Evaluation of the support administered by the Swedish Section of the International Commission of Jurists, to four Human Rights Organisations in Estonia, Lithuania and Poland*, Sida Evaluation 1998

Karlström Bo, *Det omöjliga biståndet*, SNS förlag, 1996

Mintzberg Henry, *The Rise and Fall of Strategic Planning*, Prentice Hall International (UK) Ltd, 1994

OECD & EU Phare, *Swapping Debt for the Environment: The Polish Ecofund*, OECD 1998

Olofsson Jan, *Evaluation/Follow-Up of Project: Environmental Restoration of Mikulczycki Catchment Area in Zabre, Poland*, MVM-konsult AB, maj 1998

Oxenstierna Susanne, Irena Lundberg Henrik Huitfeldt, *AMS and Amu Technical Assistance Projects in Poland 1994-1995*, Sida Evaluation 1997:20

Proposition 1994/95:160. Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa

Proposition 1997/98:70. Att utveckla ett grannlandssamarbete

Samarbetet med Polen - en resultatredovisning, Avdelningen för Central- och Östeuropa, Sida, december 1995

Swedish Cooperation Projects in Central and Eastern Europe: Environment and Energy Projects, Department for Central and Eastern Europe, Sida, April 1998

Westerlund, Leokadia och Ågren Nils-Erik, *Utvärdering - "Development of the Tax Administration in Poland in three phases"*, Rapport till Sida 1998-09-11

Winai, Peter, m fl, *Bärkraft och partnerskap*, Sida Evaluation, december, 1997

Åström Erik m fl, *Sida; Audit of the Project "Environmental Restoration of Mikulczycki Catchment in Zabre, Poland, phase I and II"*, Ernst & Young, maj 1998

Öhlund, Sven, *Rapport från uppföljning och översiktlig utvärdering av IDFs utbildningsprojekt för bank- och finanssektorn i Polen*, Devfin AB, maj 1997

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE
105 25 Stockholm, Sweden
Tel: 08-698 50 00. Fax: 08-20 88 64
Hemsida: <http://www.sida.se>

ISBN 81 586 1108 8